

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİNDE SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN
KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN ANALİZİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Al Yamamah SHAHEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI**

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİNDE SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN
KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN ANALİZİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Al Yamamah SHAHEN

Danışman:Prof. Dr. Seyfi ÖZGÜZEL

Jüri Üyesi:Doç. Dr. İlker ÖZDEMİR

Jüri Üyesi:Doç. Dr. Ahmet TAYLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından **İletişim Çalışmaları Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Seyfi ÖZGÜZEL
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. İlker ÖZDEMİR

Üye: Doç. Dr. Ahmet TAYLAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../20...

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 14/04/2022

Al Yamamah SHAHEN

ÖZET

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİNDE SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLARIN ANALİZİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Al Yamamah SHAHEN

Yüksek Lisans Tezi, İletişim Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Seyfi ÖZGÜZEL

Nisan 2022, 97 sayfa

15 Mart 2011’de başlayan Suriye iç savaşı, ülkelerinde ağır yıkım ve tahribatın olduğu Suriyelileri, başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeye “göç etmek” zorunda bıraktı. İç savaşın, devreye giren diğer aktörlerce de körpütülmesi dolayısıyla savaş bölgesel bir karışıklıktan, tüm ülkeyi ve daha genel tabirle büyük bir coğrafi bölgeyi etkisi almasına sebep oldu. Suriye’ye 877 km. sınırı olan Türkiye’nin sınır bölgelerinde de savaş dolayısıyla hem sosyolojik ve hem de askerî anlamda hareketlilikler yaşanmıştır.

Resmî kayıtlara yansıyan 3 milyon 746 bin 674 Suriyeli göçmenin yanı sıra 1,5 milyon kayıt dışı Suriyeli’nin yaşadığı Türkiye’de Suriyeli göçmen sayısı ciddi bir yekûn oluşturmaktadır. Düzensiz fakat yoğun göçler Türkiye’de birtakım problemleri de beraberinde getirdi; ekonomik, sosyal, siyâsî, içtimaî ve daha birçok alanda etkileri ve sonuçları gözlemlenebilen bu göç, göçmenlerle Türk halkının uyuşmasına da engel teşkil etti. Söz gelimi dil sorunu, kültür ve yaşam farklılıkları bu uyuşmazlığın başında zikredilebilir. Öte taraftan, milyonlarca göçmenin sebep olduğu ekonomik yük de toplumsal uyuşmazlığı tetikleyici sebepler arasında ilk sıralarda gelmektedir. Sağlık alanında yaşanan gerilimler, istihdam noktasında meydana gelen problemler vb., tüm bu sürecin belli başlı başat unsurları olarak zikredilebilir.

Yukarıda işaret edilen sorunlar çerçevesinde, günümüzde güncel sorun olarak ortaya çıkan Suriyelilerin uyum ve entegrasyonu konusuna olumlu bir katkı sağlamak için Suriyeli topluma, kitleye örnek olabilecek, yol gösterebilecek, gelecekte rol model olabilecek Suriyeli üniversiteli öğrencilerin yaşadıkları ve karşılaştıkları varsa sorunlar ile onların uyum entegrasyon için ön plana çıkaracakları önemli şeyler ortaya konulmak üzere bu tez çalışması Suriyeli üniversite öğrencilerini kapsayacak şekilde planlanmıştır. Amaç, sorunlar var ise nedenlerini irdelemek ve muhtemel çözüm

önerileri üzerine fikirler yürütmektir. Çalışmamızın amacı başta Suriyeliler olmak üzere genel olarak göçmenlerin mevcut koşullarını nasıl gördüklerini incelemek ve Türk öğrencilerin, bu göçmenlerin hayat pratiklerini nasıl gördüklerini karşılaştırarak analiz etmektir. Bu çalışma ayrıca Suriyeli üniversite öğrencilerinin içinde bulundukları koşulları, bu koşulları sağlayan durumları; zorlukları, dezavantajları, toplumda ne şekilde konumlandırıldıklarını ortaya koymayı da amaçlamaktadır.

Bunun için Çukurova Üniversitesi'nde eğitim gören ve yukarıda sözü edilen üç farklı gruptan öğrencilerden mülakat yoluyla veriler toplanarak ilgili sorunlara yönelik insanların görüşleri incelenmiştir. Kısaca bu çalışmada, Çukurova Üniversitesi'nde eğitim gören Suriyeli üniversitelilerden bir kısmının görüşü alınacak olup karşılaştırma yapmak üzere de diğer ülkelerden gelen yabancı öğrencilerden de bir grubun görüşü araştırılmıştır. Ayrıca kontrol grubu olarak da bu araştırma için seçilen Türk öğrencilerin Suriyeli sığınmacıların düşünceleri hakkındaki bakış açıları ele alınmıştır.

Yaptığımız literatür taramasında, Türkiye'de eğitim alan üniversiteli Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmaların çok az olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak makalelerle sınırlı olan araştırmalarsa Suriyeli göçmenlerin toplumsal ve kültürel sorunlarına odaklanmaktadır. Üniversite eğitimi alan veya üniversite çağında olsa bile bundan mahrum bulunan Suriyeli göçmenlerin eğitim, sağlık, refah durumu ve istihdamları konusunda yapılan çalışmalar yok değildir; fakat bu çalışmaların, göçmen toplumuna yön verebilecek üniversiteli Suriyeliler üzerinde yapılmamış olması bu çalışmanın yapılmasının sebeplerinden biridir. Tezimizde Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerini merkeze alarak onların eğitim sorunlarına dâir literatüre katkı sağlamayı amaçladık.

Anahtar kelimeler: Göç, Dil, Kültür, İletişim, Dışlanma.

ABSTRACT**ANALYSIS OF PROBLEMS ENCOUNTERED BY SYRIAN STUDENTS AT
ÇUKUROVA UNIVERSITY AND SUGGESTIONS FOR SOLUTIONS****Al Yamamah SHAHEN****Master Thesis, Communication Studies Department****Supervisor: Prof. Dr. Seyfi ÖZGÜZEL****April 2022, 97 pages**

The Syrian civil war, which started on March 15th, 2011, forced the Syrians, whose countries suffered heavy destruction, to seek asylum in many countries, especially Turkey. Due to the fact that the civil war was raged by the other actors involved, the war caused a regional turmoil to affect the entire country and, more generally, a large geographical region. 877 km from Syria. In the border regions of Turkey, which has a border, both sociological and military activities have been experienced due to the war.

In addition to 3,746, 674 (three million, seven hundred and forty -six thousand and six hundred and seventy -four) Syrian immigrants reflected in the official records, the number of Syrian immigrants in Turkey, where 1.5 million unregistered Syrians live, constitutes a serious total. Irregular but intense immigration brought along some problems to Turkey; This immigration, which its effects and results can be observed in economic, social, political, social and many other fields, also prevented the reconciliation of immigrants and Turkish people. For example, the language problem, cultural and life differences can be mentioned at the beginning of this conflict. On the other hand, the economic burden caused by millions of immigrants is one of the leading causes of social conflict. Tension in the field of health, problems at the point of employment, etc. can be mentioned as the main elements of this whole process.

In this study, within the framework of the above-mentioned problems, it is tried to be revealed by supporting the field research of Syrian university students, who can be a role model for Syrian immigrants, who are among the current problems of today and used to polarize some parts of the society. The aim of our study is to examine how immigrants, especially Syrians, see their current conditions and to analyze how Turkish students see the life practices of these immigrants by comparing them. This study also

includes the conditions of Syrian university students and the situations that provide these conditions; It also aims to reveal the difficulties, disadvantages and how they are positioned in the society.

For this purpose, data were collected through interviews from students from three different groups, who were educated at Çukurova University, and the opinions of the subjects about the related problems were examined. Briefly, in this study, the opinions of some of the Syrian university students studying at Çukurova University will be taken, and the opinions of a group of foreign students from other countries have been researched for comparison. In addition, the perspectives of Turkish students selected for this study as the control group about the thoughts of Syrian refugees were discussed.

In our literature review, it has been determined that there are very few studies on Syrians with university education in Turkey. Research, which is generally limited to articles, focuses on the social and cultural problems of Syrian immigrants. There are studies on the education, health, welfare and employment of Syrian immigrants who have a university education or are deprived of it even if they are at university age; However, the fact that these studies were not carried out on Syrians with universities, who could shape the immigrant community, is one of the reasons for this study. In our thesis, we aimed to contribute to the literature on the education problems of Syrian immigrant university students by focusing on them.

Keywords: Migration, Language, Culture, Communication

ÖN SÖZ

15 Mart 2011’de Suriye’de başlayan mevcut hükûmeti protesto gösterileri 20 Nisan’da ülke geneline yayılmış ve çok kısa bir süre içerisinde özelde tüm Suriye ve genel olarak büyük bir bölgede etkileri görülen bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu iç savaş Türkiye’yi de maddî-manevî bakımdan etkisi altına almış, savaştan kaçan büyük “göçmen” gruplar Türkiye’ye sığınmıştır. 3 milyon 746 bin 674 Suriyeli göçmen resmî kayıtlara yansımış olsa da, 1,5 milyon civarı da kayıt dışı Suriyeli göçmenin Türkiye’de yaşadığı tahmin edilmektedir. Suriye’de yaşanan bu iç savaşın etkilerinin yoğun bir şekilde hissedildiği Türkiye, bir “göç” ve geçiş ülkesi olması, Suriye’yle uzun bir sınıra sahip olması dolayısıyla birçok problemle karşı karşıya kalmıştır. Suriyeli göçmenlere zorunlu olarak ev sahipliği yapan Türkiye, bu anlamda büyük fedakarlıklarda da bulunmuştur. Milyonlara ulaşan Suriyeli göçmenler ilk göçler esnasında Türkiye’nin Suriye sınırına yakın kentlerine göç etmişlerse de süreç içerisinde birçok bölgeye ve şehre yayılmışlardır.

İç savaş sonrasında Türkiye’ye gelen Suriyeliler ve başka sebeplerle ülkeye gelen diğer göçmenlerle birlikte Türkiye’de çok kültürlü bir toplum yapısı oluşmuş ve bu durum, farklı kültürlerle mensup insanların bir arada yaşama pratiklerinde çeşitli sorunlara sebep olmuştur. Uluslararası göç olgusunun ortaya çıkardığı en önemli problemlerden biri olan, farklı kültürlerle sahip insanların bir arada yaşama pratikleriyle günlük-mevcut yaşamlarındaki örf ve adet farklılıklarının sebebiyet verdiği anlaşmazlıklar ve iletişim engelleri, göçmenlerin karşılaştıkları en önemli sorunların başında yer almaktadır.

Büyük bir kısmı Türkçe bilmeyen, Türk halkının örf, adet ve ananelerini anlayamayan göçmenler, istihdam alanlarında da belli başlı sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır. Öte taraftan, Suriyeli ailelerin, çocuklarının eğitimlerine yeteri kadar destek vermemeleri, okula göndermek yerine çocuklarının çalışmalarını tercih etmeleri ve hatta onları çalışmaya zorlamaları Suriyeli çocukların eğitimde geride kalmalarına sebep olmakta, sonuç olara göçmenler ekonomik, psikolojik, sosyal, sağlık ve eğitim gibi birçok alanda çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılıklar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Göçün Tanımı	7
2.1.1. Göçün Sosyo-Ekonomik, Politik ve Kültürel Etkileri	8
2.2. Göç Türleri	9
2.2.1. İç Göç	11
2.2.1.1. Dünya Tarihinde İç Göç Kavramına Bakış	11
2.2.1.2. Türkiye’de Yaşanan Göç Hareketlerinin Tarihi ve İç Göç Kavramı	12
2.2.2. Dış Göç	15

2.2.2.1. Dünya Tarihinde Dış Göç	16
2.3. Göç Nedenleri	19
2.4. Göç Kuramları.....	19
2.4.1. Klasik Göç Kuramları	20
2.4.1.1. Ravenstein'in Göç Kuramı	20
2.4.1.2. Neo-klasik Mikro Kuramlar	22
2.4.1.3. Neo-Klasik Makro Kuramlar.....	23
2.4.2. Çağdaş Göç Kuramları.....	24
2.4.2.1. Kesişen Fırsatlar Kuramı	24
2.4.2.2. Merkez Çevre Kuramı	25
2.4.2.3. Göç Sistemleri Kuramı	26
2.4.2.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	26
2.4.2.5. Ulusaşırı Göç Kuramı	27
2.5. Suriye Krizi Sonrası Başlayan Göç Akımı	27
2.6. Suriyeli Göçmenlerle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	28

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Konusu	31
3.2. Araştırmanın Deseni	32
3.3. Evren ve Örneklem	33
3.4. Veri Toplama	33
3.5. Veri Analizi.....	34
3.5.1. Demografik Yapı.....	34
3.5.2. Öğrencilerin Sosyal Kültürel Ekonomik ve Eğitimsel Durumu	37

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Suriyeli Öğrencilerle Yapılan Mülakatlarda Elde Edilen Sonuçlar.....	40
4.2. Diğer Yabancı Öğrencilerle Yapılan Mülakatlarda Elde Edilen Sonuçlar	44
4.3. Suriyeli ve Diğer Yabancı Öğrencilere Türkiye’deki Deneyimleriyle İlgili Sorulan Soruların Türk Öğrencilere de Sorulması ile Elde Edilen Sonuçlar.....	46
4.4. Elde Edilen Bulguların Karşılaştırılması	53
4.4.1. Suriyeli Öğrenciler ile Diğer Ülkelerden Gelen Öğrenciler Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar.....	53
4.4.2. Türk Öğrenciler ile Diğer Ülkelerden Gelen Öğrenciler Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar.....	53
4.4.3. Türk Öğrenciler ile Suriyeli Öğrenciler Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar	54
4.4.4. Üç Grup Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar.....	54

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ayrımcılık	55
5.2. Suriyeli ve Diğer Göçmenlerin Türk Öğrencilerle Kaynaşamaması	58
5.3. Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerde Aidiyet Bilinci’nin Oluşmamasının Nedeni, Bireyin Kendini Yeterli Düzeyde Toplumun Bir Üyesi Olarak Görmemesinden Kaynaklanmaktadır.....	62
5.4. Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerde Toplumun Bir Üyesi Olarak Görmemesinin Nedeni Bireyin Toplumla Olan Bağlarının (Aidiyet) Duygularının Zayıf Olmasından Kaynaklanmaktadır.....	65

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA.....	73
EKLER	77
ÖZGEÇMİŞ	97

TABLÖLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Suriyeli Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	35
Tablo 2. Suriye Dışındaki Ülkelerden Gelen Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	36
Tablo 3. Türk Katılımcılara ait Demografik Bilgiler	36

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
Ek 1. Yabancı Öğrencilerin Görüşme Soruları	77
Ek 2. Türk Öğrencilerin Görüşme Soruları	80
Ek 3. Görüşmelerin Raporu.....	82

BÖLÜM I

GİRİŞ

2011 yılında Suriye’de patlak veren savaşın ardından milyonlarca Suriyeli, ülkelerini terk ederek başka ülkelerde güvenli bir ortam aramak zorunda kaldı. Savaşın etkisi sığınmacılar için maddi ve manevi kayıplarla sınırlı kalmamış, yeni ülkelerde entegrasyon, iletişim (dil sorunu), ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar gibi farklı sıkıntılarla yaşamalarına neden oldu. Üniversitede okuyan öğrenci kategorisi, Türk toplumuna en hızlı uyum sağlayabilecek grup olarak düşünülebilir. Çünkü Suriyeli öğrenciler eğitim kurumları aracılığıyla, içinde yaşadıkları toplumun insanlarıyla temasa geçer. Böylelikle uyum, dil ve kültür alanında birçok sorunla karşılaşarak sorunlarını çözmeyi öğrenmektedirler.

Suriye’deki “iç savaş”tan dolayı Türkiye Cumhuriyeti kapılarını Suriyelilere açmıştır. Bu nedenlerden dolayı doğrudan doğruya savaş alanında olan veya ülkedeki kaostan kaçmak isteyenler Türkiye’ye sığınmıştır. Bunun yanında eğitim amaçlı olarak da bu olumsuz durumu fırsat bilerek Türkiye’de eğitim almaya gelen insanlar olmuştur. Hatta savaş ortamında ticari işler yapamayacağına inanan kişiler de yine Türkiye’nin verdiği fırsattan dolayı Türkiye’ye gelip iş kurmuşlardır.

Bu Tez çalışmasında Suriyeli olup da Çukurova Üniversitesi’nde okumakta olan ve gelecekte Suriye toplumuna rol model olabilecek öğrenciler üzerine bir araştırma yapılması hedeflenmiştir. Zira onların gelecekteki başarıları geniş Suriye kitlesini olumlu etkileyebilecektir ve öğrenci kitlesi duygu-düşüncelerini daha iyi ifade edebileceğinden dolayı en azından bu düşünceleri analiz etmek, araştırmak ve çözüm önerileri üretmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Farklı nedenlerle Türkiye’ye gelen milyonlarca Suriyelinin bir kısmı geçici koruma altında bulunmakta, bir kısmı kamplarda, bir kısmıysa şehre yerleşmiş durumdadır. Farklı kategoriler içerisinde yer alması mümkün olan Suriyeliler için çalışmamız boyunca “göçmen” tanımlaması kullanılacaktır.

1.1. Problem

Suriyeli öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri Türkçe dilbilgisi ve aidiyet bilincidir. Dil sorunu okula kayıtların başladığı andan itibaren kendini gösterir ve başka sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Göçmen ailelerin ve çocuklarının göç ettikleri ülkenin (Türkiye'nin) dilini bilmemeleri o toplumla kaynaşmalarına engel olmakta; kültürel farklılıklar ve çocukların eğitimindeki problemler göçmenlerin Türk öğrencilerle uyum sağlayamamasına sebep olmaktadır. Bu sorunlar, ebeveynler ve öğretmenler arasında düşük düzeyde işbirliğine de neden olmaktadır. Sonuç olarak aileler çocuklarına eğitim alanında yeterli desteği sağlayamamaktadır. Özgüzel'e göre Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına uyum sağlayamama sorununun dil ve kültür farklılığından kaynaklandığı ve bu sorunların ekonomik nedenlerden dolayı daha da zorlaşacağı öngörülmektedir. Öğrencilerin gelişiminin ve ev sahibi topluma entegrasyonunun önündeki en büyük engelleren biri dildir. Dildeki noksanlık; eğitim problemlerine, akademik başarıda düşüşe ve yeni topluma uyum sağlamada, istihdam konusunda zorluklara neden olmaktadır. Bunun yanında on yıl gibi bir zaman süreci içinde göçmen mahalleleri oluşmakta ve uyum-entegrasyon için yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Ebeveynler ve öğretmenler arasındaki iletişimin zayıf olması çocukların okulu bırakması gibi büyük bir soruna yol açmaktadır. Aynı zamanda bu sorundan ebeveynler de yakınmaktadır (Özgüzel, 2018).

Batı Avrupa'da da benzeri sorunların varlığı söz konusudur. Örneğin II. Dünya Savaşı'ndan sonra Hollanda'ya başlayan göçle 60 yıllık bir uyum/entegrasyon sorunu yaşanmaktadır. Ortaya çıkan göçmen sorunlarını çözmek için uygulanan deneyimlere dayanarak Suriyelilerin Türkiye'ye göçü ve yaşanan süreçte alınan önlemler incelenmiştir. Hollanda'ya gelen göçmenlerin, ikamet edecekleri yerleri çoğu zaman hemşehrileri vasıtasıyla seçtikleri ve zamanla kendi mahallelerini oluşturdukları gözlemlenmiştir. Bu nedenle Hollanda, göç sorunlarını çözmeye çalışırken 1983 yılına kadar zorunlu olmayan okul öncesi eğitime göçmenleri entegre etmek için bir çözüm olarak Eğitim yasasında değişiklik yapmış, okul öncesi eğitimi ilköğretimle birleştirmiş ve göçmen çocuklarının erken yaşta içinde yaşadıkları toplumun dilini ve kültürünü öğrenmeleri sağlanmıştır. Bunun yanında göçmen kültürünün öğretilmesine de olanak sağlamıştır. Anadil eğitimini de müfredata eklemiş ama sonuç olarak Anadil eğitimi, entegrasyona katkısı açısından gerekli başarı sınırına ulaşamamıştır. Özgüzel'e göre Hollanda'nın, göçmen çocukları entegre etmek için denediği birkaç farklı girişimden de

iyi sonuçlar alınamamıştır. Bu yüzden 2001 yılında Hollanda'da Vatandaşlık Yasası çıkarılmış olup göçmenlerin Hollandaca öğrenmeleri zorunlu kılınmıştır. Çünkü bir göçmen, içinde yaşadığı ülkenin dilini öğrenmezse sosyal yaşantısı zorlaşacağı gibi bir meslek sahibi de olamayacak, çocuğuna eğitimde destek sağlayamayacak, günlük yaşamda da çevresiyle iletişim kuramayacaktır (Özgüzel, 2019).

Suriyeli göçmenlerin çoğunun kalıcı oturma izni olmamasına rağmen büyük bir kısmının Türkiye'ye yerleşmesi beklenmektedir. Bu göçmenlerin çoğu ya eğitimsiz ya da yetersiz eğitimlidir, ayrıca eğitim programlarına katılımları çok azdır. Sonuç olarak kendileriyle yerel topluluk arasındaki iletişimde toplumsal gerilimler söz konusu olabilecektir. Yeni toplumda yaşam koşulları ve eğitim sistemleri öğrencilere birçok zorluk ve sorun yaşatmaktadır. Öğrenciler, kendilerini belirli bir yere ait hissetmekten alıkoyan iki farklı kimlik arasında mücadele yaşarlar. Birtakım inançlar ve hatıralar üzerine inşa edilmiş orijinal kimlikleri ile yeni toplumda başarılı olabilmek için bu toplumun dilini ve geleneklerini öğrenme ve sahiplenme (yeni kimlik) arasında kaybolmuşlardır. Bu sorunlar; aile ve üniversite (enstitü) tarafından çözümlenemediğinde, öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler doğururken, aile ve eğitim kurumundaki yetkililer öğrenciye uygun çözümler bulduğunda öğrencileri olumlu yönde etkileyebilecektir.

Eğitim sorunu en büyük zorluklardan biridir, çünkü göçmen çocukların sayısı önemli ölçüde artmakta ve bu sorunun büyümesine neden olmaktadır. Gerekli olan eğitim verilmediği takdirde göçmenlerde farklı sorunlara yol açmaktadır. Bu çalışmayla, özellikle üniversite eğitimindeki sorunların nedenlerine ışık tutmak, muhtemel çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır. Çünkü üniversitelerden mezun olacak Suriyelilerin zamanla diğer kategorideki göçmenlere verilecek olan eğitim veya organize edilen sosyal etkinliklerde aktif rol alarak, toplumdaki rol model konumlarıyla, toplum huzurunun oluşması için gerekli olan uyum ve entegrasyonun gerçekleşmesine destek sağlamaları beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Göç sürecinin genel olarak göçmenler ve özel olarak göçmen öğrenciler üzerinde olumsuz etkileri vardır. Üniversitelerdeki göçmen öğrenciler de uyum, iletişim ve eğitim gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Göçün daha az eğitilmiş göçmen kitlesi için ekonomik, kültürel, sosyal ve politik gibi birçok alanda önemli etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler çok

boyutlu bir analiz gerektirmektedir (Altunbaş, 2020).

Bu çalışma kapsamında Çukurova Üniversitesi'nde eğitimine devam eden Suriyeli öğrencilere ulaşmak adına üniversitedeki ilgili birimler ile görüşülerek çalışmaya katılacak öğrenciler belirlenmiştir. Bu araştırmayla göçmenlerin özellikle eğitim sürecinde yaşadıkları sıkıntılara yönelik tespit ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, Suriye'deki savaşın ardından Türkiye'ye gelerek Çukurova Üniversitesi'nde eğitim görmeye başlayan Suriyeli öğrenciler, diğer misafir (yabancı) öğrenciler ve Türk öğrencilerle görüşmeler yapılarak, daha önce de belirtilen sorunlar hakkında bilgi alınması ve bunların ışığında belirlenen sorunlarla ilgili çözüm önerilerinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu çalışmada temel amacımız genelde göçmen öğrencilerin özelde ise Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunları tespit edip analiz etmektir. Tez konusuna dayalı olarak dört temel hipotez geliştirilmiştir. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen sonuçlarla bu hipotezlerin doğruluğu tartışılacak, ardından muhtemel çözüm önerileri sunulacaktır.

Araştırmanın temel hipotezleri şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Suriyeli öğrenciler ayrımcılığa uğramaktadır.
- 2) Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle kaynaşamaması algısı diğer ülkelerden gelen öğrencilerle aynı durumdadır.
- 3) Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerde Aidiyet Bilinci'nin oluşmamasının nedeni, bireyin kendini yeterli düzeyde toplumun bir üyesi olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır.
- 4) Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin kendilerinin toplumun bir üyesi olarak görmemelerinin nedeni, bireyin toplumla olan (aidiyet) duygularının zayıf olmasından kaynaklanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, bir yandan göçmen, diğer yabancı ve Türk öğrenciler arasındaki ilişkilerin sosyal ve eğitim süreci çerçevesinin ve bu kapsamda iletişim derinliğinin hangi düzeyde olduğunun ortaya koyulması; diğer yandan da elde edilecek bulgularla önyargıların azalması ve zamanla yok olmasına katkı sağlama açısından önemlidir. Örneklem hem ulaşılabilirlik imkânından hem de toplumun diğer bireylerinin de geleceğini temsil edebilmesinden dolayı genç jenerasyondan seçilmiştir.

Bu nedenle, seçtiğimiz örneklem grubunun yaşadığı temel zorluklara ve sorunlara dair bilgi toplama, elde edilen bulguların analiz edilme ve irdelenip değerlendirilmesi sonucunda çözüm üretme amacı güdölmektedir. Suriyelilerin Türkiye’deki tarihçesi kısa bir zaman sürecini kapsamakta olduğundan Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal, eğitim ve istihdam gibi konular üzerinde bugüne kadar yapılan çalışmaların yeterli olmadığı kuvvetle muhtemeldir. Bu çalışmayla, hakim bir toplum içinde oluşmaya başlayan yeni ve azınlıkta olan toplum ile, yerel toplum arasındaki kültürlerarası ilişkilerin olumlu yönde değişimine katkıda bulunmak ana hedef olarak belirlenmiştir. Suriyeli öğrenciler göçmen topluluğunu temsil eden, eğitim görmüş, ideal grup oldukları için araştırma konusu olarak seçilmiştir. Ayrıca, genel olarak göçmenlerin sorunlarını ve özel olarak Suriye kökenli göçmen öğrencilerin sorunlarını yansıtmak için en iyi rol model Suriyeli üniversite öğrencileridir. Bu çalışma sayesinde, daha önce kurulmuş hipotezleri kanıtlamaya yardımcı olacak cevapların derinliğine ulaşılacaktır.

Araştırmaya yeterli kanıt sağlamaya yardımcı olacak doğru ve güvenilir sonuçlara ulaşmak için öğrencilerle detaylı bireysel görüşmeler yapılmıştır.

Bu çalışmada model olarak Suriyeli öğrencilerin sayıları fazla olduğu için, içinde bulundukları toplumun Suriyeliler hakkındaki algı oluşumunu etkilemede önemli bir role sahiptirler. Göçmen üniversiteli öğrencilerin başarılı ve uyumlu rol model olma durumlarında, Türk toplumundaki “Suriyeliler” algısını olumlu olarak etkileyecektir. Tam tersi olması durumunda ise olumsuz etkileri olacaktır. Bu örnek, ev, sokak veya iş yeri gibi okul dışı yaşamda da önem taşır zira bu grup, göçmen topluluğu için, daha önce de belirtildiği gibi bir rol model olacaktır. Suriyeli topluluk içerisinde eğitimli olan grubu temsil etmesi nedeniyle, Türkiye’deki diğer Suriyeliler tarafından örnek olarak alınması güçlü bir ihtimaldir. Kısaca ifade edilecek olursa rol model olarak tanımlanan üniversiteli Suriyeliler hakkında yerli halkta oluşan göçmen imajının olumlu olmasına katkı sağlayacak, yerli halkın muhtemel önyargısının ortadan kaldırılmasına veya azalmasına katkı sağlayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

17 Kasım 2019 tarihinde Çin’in Hubei bölgesinin başkenti Wuhan’da ortaya çıkıp kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altında alan Pandemi şartları dolayısıyla örgün eğitimin uzaktan eğitim olarak yön değiştirmesi, öğrencilerin üniversite kampüslerinden uzaklaşmalarına sebep oldu.

Üniversite kampüslerinden uzaklaşan ve çalışma konumuzun gereği olarak yapmak istediğimiz röportajların online kısıtlı imkanlarla istenilen oranda yapılamaması dolayısıyla kendileriyle röportaj yapılan öğrenci sayısında ciddi bir düşüş yaşandı.

Bir diğer problemse, Pandemi dolayısıyla yaşanan sağlıksal, ekonomik ve sosyal gelişmelerin –kısıtlamalar vb. gibi- mülakatlar için kalabalık grupları ziyaret etmemize olanak sağlamamasıydı. Ayrıca, Covid dolayısıyla öğrencilerin birlikte veya münferit röportajlara katılmak istemeyişi de sınırlılıklar kategorisi içerisinde yer almaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Göçün Tanımı

Göç, insanlarda ve hayvanlarda olduğu gibi, yaşam alanını kalıcı veya geçici bir şekilde değiştirmek anlamına gelir. Eski çağlardan beri, insanların, bir tehlikeye maruz kaldıklarında veya başka nedenlerle konumlarını değiştirdiğine tanık olunur.

Göç bireysel ve savaş, kuraklık veya başka doğa afetleri nedeniyle gruplar halinde veya kitlesel olarak da gerçekleşebilir (Bozkurt, Özgüzel, 2019, s. 817).

Bireyler genellikle daha iyi bir yaşam ararlar. Bu yüzden birçok insan, yeni ülkelere ve yaşam standartlarını iyileştirmelerine yardımcı olacak yerlere göç etmeyi veya siyasi kargaşa ve savaşlardan kaçmayı seçmektedir. Göçün, göçmenler üzerinde toplu bir etkisi olabilir. Göç, yeni ülkenin yaşamının doğası ve kültürel ve sosyal farklılıkların ortaya çıkması nedeniyle bazı insanları etkiler.

“Göç” kavramını “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi”, olarak tanımlayan Türk Dil Kurumu, bu durumu “taşınma, hicret, muhaceret” olarak da ifade etmektedir (tdk.gov.tr, 2015). “Bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketlerini içerir.” şeklinde tanımlayan Marshall ise göç kavramını güncel çerçevesine işaret eder (Marshall, 1999, s. 685).

İnsanlık tarihi kadar eski olduğu görülen göç olgusunun birçok tanımının bulunması olağandır. Buna karşılık, göç, demografide tanımlanması zor olan kavramlardan biridir. Kimi araştırmacılar tarafından “sebebe” ve “sonuçlarına” göre değerlendirilen bu olgu, sabit bir fenomen olarak kabul edilmekte; kimi araştırmacılarcaysa bu süreç geleneksel bir sosyal yapıdan modern bir toplum yapısına geçişi imlemektedir. Literatür incelendiğinde, göç, bireylerin iki yer arasında yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır ve bu fenomene gerçekçi bir şekilde bakıldığında göçe yol açan birçok neden olduğu ve her nedenin farklı sonuçlara sahip olabileceği görülmektedir. Göç kavramının ortak tanımı, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için eski yerlerini terk ederek yeni alanlara taşınmasıdır. Göç tanımı içinde yer alan zaman-mekân, neden-sonuç ilişkisinde durağan bir olgudan ziyade, dinamik olgunun bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca şunu da

belirtmek gerekir ki, göç artık sadece coğrafyanın ve sosyolojinin disiplini içinde olmayan, birçok disiplinin doğrudan ilgilendiği karmaşık bir kavramdır (Mazhar ve Erkan, 2005, s. 108-109).

2.1.1. Göçün Sosyo-Ekonomik, Politik ve Kültürel Etkileri

Farklı etnik gruplar ve toplumlar içinde bulundukları kültüre özgü olarak kendi değer ve normlarını, farklı demokrasi ve vatandaşlık kavramlarını yansıtır. Yüksek düzeyde kültürel çokluğa sahip insanları demokratik sürece dahil etmek ve onları kelimenin en geniş anlamıyla demokratik bir vatandaş olarak topluma katılmaya davet etmek mevcut toplum için oldukça zordur. Her geçen zamanda daha da küreselleşen dünyada göç sebebiyle, son zamanlarda süper çeşitlilik kavramı gelişmiş ve büyük bir ilgi görmüştür. Süper çeşitlilik ile 21. yüzyılın başındaki gerçek kültürler ve toplumlar sadece daha çeşitli hale gelecek ve çok kültürlülük artacaktır. Bilim adamları son on yılda küreselleşmenin ve süper çeşitliliğin gerçekliğini dile getirmekte ve dünyanın küresel bir köy haline geldiğini söylemektedirler (Özgüzel, 2018).

Bir bireyin sosyal, kültürel çevresi aile yaşantısı ve eğitimi kimliğini şekillendirir, yani bireyin kültürel geçmişi kimlik gelişimi için etkin rol oynar. Küreselleşme, ulusötesilik ve dijital imkanlar nedeniyle göçmenler, çoklu bağlılıklar ve değişken kimlik ve kültürler yaşarlar. Modern dijital ve ulaşım olanakları ile gelişen dünyada bireyler ve toplumlar, geldikleri ülke ile yakın temas halinde kalmak ve kültür bağlılıklarını yitirmemek için birçok seçeneğe sahiptir. Ayrıca göçmen topluluklar için, anadillerinde eğitim veren okullar, spor kulüpleri, süpermarketler ve restoranlar, (dijital) medya platformları, gazeteler ve kültürel kuruluşlar kendi ağlarında güçlü bir şekilde örgütlenmiştir. Sosyal, kültürel ve dini organizasyonlar göçmen toplulukların ülkelerindeki organizasyonlara uygun olarak yapılmaktadır. Bu, elbette, sosyal, politik ve dini ağların örgütlenmesini ve yaşam alanı buldukları ülkedeki katılım ve entegrasyon derecesini güçlü bir şekilde etkiler. Giderek artan sayıda seyir gösteren göçmenler tüm ihtiyaçlarını kendi topluluklarında karşılayabilmektedir. Bu da göçmen toplumların erken entegreolmasına yardımcı olmaktadır. Modern öncesi dönemlerde, göçmenlerin iki kuşaktan sonra yeni ülkeye entegre olacakları veya kaynaşacakları varsayıldı. Devam eden bir küreselleşme ve göç süreci bağlamında süper çeşitliliğin gelişmesiyle birlikte bu beklentilerin sona ermesi beklenmektedir (Özgüzel, 1994).

Batı Avrupa'nın büyük şehirleri, farklı köken ve kültürlerden insanlara ev sahipliği yapmaktadır. Bireyin belirli bir gruba ait olduğunu hissetmesi önemlidir zira grupları olan insanlar günlük hayatlarının çoğunu bu etnik ve kültürel topluluklarla birlikte geçirirler. Bu grupların gençlerin kimliği üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bir grubun inancı veya etnik kökeni güçlü ve etkili olduğundan, guruba ait olan kişinin kimliği bu inancın etkisi altında oluşur. Örneğin Batı Avrupa'da yaşayan bir Türk vatandaşının, yaşadığı ülkenin dilini ve kültürünü öğrenmeden, kendi dilini konuşan gruplar arasında bütün hayatını yaşaması mümkündür (Özgüzel, 1994).

2.2. Göç Türleri

Göç türleri iklimsel, ekonomik, politik ve eğitimsel nedenlerle ülkelerini terk edenler, iş aramak için göç edenler, savaşlar veya etnik çatışmalar nedeniyle göç edenler, olarak tanımlanabilir. İç göç ve dış göç olarak ikiye ayrılan göç olgusunun aktörleri de birkaç farklı alt başlıklara ayrılmaktadır. İç göç, aynı ülkedeki yaşam alanını değiştirmektir ve bu göç ya kalıcı ya da mevsimlidir. Genellikle mevsimlik bir göç olarak başlar ve daha sonra kalıcı bir göçe dönüşür. Örneğin Adana iç göçün yaşandığı illerden biridir. Dış göç başka bir ülkeye yerleşmektir ve bu tür geçici veya kalıcı olabilir. İnsanlar, üzerinde yaşadıkları toprakları sebepsiz yere değil, savaşlar veya zor yaşam koşulları gibi sebeplerle terk ederler. Koşulların düzelmeyeceğine dair bir inanç olduğunda, göç kalıcı bir düşünceye dönüşür. Vatanını ve toplumunu terk eden göçmenler, göç yoluyla gittiği ülkeyi yeni kalıcı vatanı olarak görmektedir. Doğal koşullara bağlı türde göçler kalıcıdır ve yeni nesiller yeni ülkenin çocukları gibi büyümektedir. Anadolu'ya gelen Türkler bunun bir örneğidir.

Sürgün, hükümdarların emriyle zorunlu göç olarak tanımlanabilir. Bu göçler siyasi nedenlerle meydana gelir ve etkileri uzun süre devam eder. Göçmen ile sığınmacı arasında fark vardır. Göç ekonomik, sığınma ise siyasi nedenlere bağlıdır. Göçmen ülkesini gönüllü olarak terk eder ve çoğu zaman geri dönmez. Bir sığınmacı ülkesini terk eder ve göçünün geçici olmasını ister. Göçmen gibi olması ve göçünün kalıcı bir göçmenliğe dönüşmesi mümkündür. Göçmenler göç nedenlerine göre şu şekilde isimlendirilebilir: Ekonomik, iklimsel veya eğitimsel nedenlerle göç edenler ile emekli olduktan sonra yeni bir hayat kurmak, savaşlardan veya etnik baskıdan kaçmak için göç edenler (Bozkurt, Özgüzel, 2019, s. 817-818).

Genelde göçler doğudan batıya ve kuzeyden güneye doğru yapılmaktadır. İlkçağ'da yaşanan göçler, Avrupa'nın etnik temellerini oluşturmaktadır. Gotların bir kolu olan Ostrogotlar, başta Ukrayna'ya yerleşmiş, burada bir süre yaşadıktan sonra 375'ten, 453'te Atilla'nın ölümüne kadar Hunlara tabi olmuşlardır. 488'de İtalya'ya geçerek Ravenna'yı başkent yapmışlar, 552'de Bizans'a yenildikten sonra Kuzey İtalya halkı içinde asimile olarak milli benliklerini kaybetmişlerdir. Bu örnekler göç olayının dünya siyasi tarihini nasıl etkilediğini, göçle bazı etnik yapıların zamanla yerli halk içerisinde asimile olduklarını ya da yeni karma bir etnik yapının ortaya çıktığını göstermektedir. Göç olayının dünya tarihindeki değişime sebebiyet vermesine, Cengiz Han ve oğullarıyla torunlarının Rusya ve Orta Doğu'da dinî yapıyı değiştirmeleri, bu coğrafyada İslâm'ı yaygınlaştırmaları örnek olarak verilebilir.

İlkçağ'da çeşitli sebeplerle göçe zorlanan gruplar, istila anlayışıyla hareket etmişler, işgalde galip olmayanlarsa zamanla yerli halk arasında kimliklerini yitirmişlerdir. Buna örnek olarak batıya göç eden Peçenekler ve Kıpçaklar gösterilmektedir. Bu iki Türk topluluğu Müslümanlardı ve Türkçeyi kullandıkları bilinmekteydi ancak devlet kuramadıkları için Bizans ve Macarlar içinde Hristiyanlaşarak kendi benliklerinden uzaklaşmışlardır (Karpas, 2017, s. 72-73).

Aynı ülkede bir şehirden diğerine göç, iç göç olarak kabul edilirken, ülke sınırları dışındaki göç, dış göçtür. Tanımlar, göç ve nedenleri (zorunlu göç), göçteki hedefler (çalışma ve iltica) ve göç edilecek varış noktasına ulaşmak için kullanılan yöntemler (yasal veya yasadışı) gibi farklı kriterlere göre listelenebilir (Yılmaz, 2014, s. 1686). İç ve dış göç, etnik kimlik ve azınlık kimliği gibi bazı kavramları içermektedir. Söz gelimi, Almanya'daki Türk göçmenleri dinsel ve kültürel benzerlikler açısından Almanlarla karşılaştırdığımızda, Türklerin isteseler bile onlara benzemedikleri görülecektir. Genelde orada yaşayan Türkler Batı düşüncesinin yapısına ve karmaşıklığına göre değerlerini yontarak bir araya getirmeye çalışan bir yol seçmektedir, bazıları Doğulu gibi düşünüp doğulu gibi yaşarken diğerleri batılı gibi yaşamaktadır.

Karmaşık bir görünüm arz eden göç kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için “çoklu göç” türleri ihdas edilmekte ve bu türler göçmenlerin kültürel, sosyal, ekonomik, siyâsî ve dinî göç nedenlerine göre kategorize edilmektedir. Toplu göçse, savaş ve terörizm gibi çeşitli nedenlerle toplumlar tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Belirli bir grubun-sınıfın ülke hâricine düzensiz göçü olarak tanımlanan (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s. 62) “kitlesele göç”ün sebeplerinin başında yıllarca süren savaşlar zikredilebilir. İki koşula dayanan “zorunlu göç” kavramı süreçlerinin ilki ülke nüfusunun en az %1'inin yaşamsal

risk altında bulunmasıdır; ikini faktör ise yine en az 100 bin kişinin mevcut koşullar nedeniyle ikamet ettikleri bölgeyi terk etmesidir (Tunç, 2015, s. 2148-2462). “Gönüllü göç” ise, bireylerin daha iyi yaşam standartlarına ulaşacaklarını düşündükleri ülkere hür iradeleriyle karar vererek göç etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu göç türünde insanları harekete geçiren şey temel itibarıyla daha iyi yaşam standartlarına ve ekonomik refaha ulaşma arzusudur. Göç edeceği ülkede bulduğu-bulacağı işte çalışmak veya kendi ülkesinde iş bulamamak, ekonomik veya sosyal tatminsizlik ve fırsat eşitsizliği bulunan göçmenlerin bu yer değiştirmeleri “işçi göçü” olarak tanımlanır. Söz gelimi, 1960’lı yıllarda Türkiye’den başta Almanya olmak üzere gelişmiş Avrupa ülkelerine yapılan göçlerin “gönüllü işçi göçü”ne örnek gösterildiği bilinmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1687).

2.2.1. İç Göç

Aynı ülke içerisinde bir bölgeden başka bir bölgeye gerçekleştirilen nüfus hareketi olarak tanımlanan iç göçün bir başka tanımı, yine aynı ülke içerisinde birey ya da bireylerin bir yıldan kısa olmamak şartıyla yaşadığı muhiti değiştirmesidir. Başta sağlık, sosyal statü ve ekonomik sebeplerle bireyler ülkelerinde bir bölgeden başka bir bölgeye göç etmektedir. Genel itibarıyla bu iç göç kırsal bölgelerden şehir ve metropollere; kırsaldan, daha fazla imkânın bulunduğu başka kırsal bölgelere; şehirlerden kırsallara; şehirlerden şehirlere şeklinde tasnif edilebilir. İç göç olgusu daha çok az gelişmiş bölgelerden çok gelişmiş bölgelere olmaktadır ki bu aynı zamanda genel göçte de karşılaşılan bir husustur. Bazı ülkeler artan sanayileşme nedeniyle göç alırken, bazı ülkelerde göç, görece yavaş gerçekleşmektedir (Özyakışır, 2012, s. 6).

2.2.1.1. Dünya Tarihinde İç Göç Kavramına Bakış

Dünya tarihinde iç göçün bazen büyük boyutlarda meydana geldiği görülmektedir. 20. yüzyılın başlarında yeni topraklar ve yeni fırsatlar arayan köylü çiftçilerin Trans-Sibirya’nın, Rusya’da Uralların doğusuna ve Sibirya’ya göçleri, Amerika Birleşik Devletleri’ne ve Kanada’nın doğusundan batısına yaptıkları göçler, bu tür büyük ölçekli göç hareketlerine örnek gösterilmektedir. Dünyanın başka yerlerinde de kitlesel iç göçler meydana geldi ve bunlardan bazıları zorlamalar sonucunda gerçekleşti. 1960’ların sonları ve 1970’lerin başlarında kentlerinde meydana gelen işsizliğin yarattığı baskıyı azaltmak için yaklaşık 10-15 milyon Çinli, Mançurya’ya göç etti. Güney Afrika’da 3.6 milyon

siyahinin devletin apartheid politikasıyla; Endonezya'nın ise yeniden yerleşim programlarına göre uyguladığı politikalar uyarınca hazırladığı alanlarda zorla yerleştirilmesi sırasındaki göçler ve adalardaki kalabalık nüfusun baskısını azaltmak için Java gibi boş adalara yaptırılan göçler bu tür göçlere örnek olarak verilebilir. Kırsal alanlardan kentsel alanlara iç göç, son iki yüzyılda dünyadaki en yaygın göç olayı olmuştur. Kırsal alanlardaki nüfus baskısı ve Sanayi Devrimi'nin getirdiği ekonomik değişiklikler nedeniyle köyden kente göçler olmuştur. Bununla birlikte, iç göç sadece kırsaldan şehre doğru yapılan hareketi içermez. Ülkelerin büyüklüğüne, ekonomik gelişim düzeylerine ve yerleşim tarihlerine bağlı olarak, dört ana iç göç olay grubundan bahsetmek mümkündür: (a) Kırsaldan kente, (b) Kırsaldan kırsala, (c) Kentten kırsala, (d) Kentten kente. Gelişmiş ülkelerdeki iç göçün nedenleri ve sonuçları, daha az gelişmiş üçüncü dünya ülkelerindeki iç göçten farklıdır (Biçim, 2012, s. 43).

2.2.1.2. Türkiye’de Yaşanan Göç Hareketlerinin Tarihi ve İç Göç Kavramı

Yüzyıllar boyunca birçok farklı bölgeden Anadolu'ya göçler yapılmıştır. Bu göçler sonucunda Türkiye toplumu çok kültürlü bir topluma dönüşmüştür. Türkiye'de iç göçün yaygınlaşması incelenirken coğrafi sınırların iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Osmanlı Türkiye'si göçmenlik tarihi incelenirken Osmanlı sınırlarının dikkate alınması yapılan analizleri daha sağlıklı hale getirir. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve ulus devletlere bölünmesi sırasında, Balkanlar'da yaşayan Müslüman nüfusun büyük kitleler halinde yerinden edilmesi eylemlerine başlandı. Savaşlar sırasında büyük toprak kaybına uğrayan imparatorluğun sınırları içerisine dâhil edilen büyük Müslüman nüfus, artık Balkanlar'da yeni kurulan devletlerin ev sahipliğini yapmamakta ve Anadolu'ya kitlesel göçlere neden olmaktadır (Tekeli, 2008, s. 43). Balkanlar'da yaşayan nüfus, gerek iç göç gerekse savaş ve şiddet ilişkisi nedeniyle zorunlu göç kavramına dâhil edilmektedir. Tekeli, Balkanlardan gelen göçleri dış göç kategorisinde de değerlendirmektedir. Bunun nedeninin iç ve dış göç kavramlarının zaman içinde yer değiştirme durumlarını ortaya koyması olduğunu belirtir. Geçmişte Osmanlı sınırları içerisinde yer alan pek çok yer, millileştirme süreci nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılıyor ve buralardaki nüfus hareketleri de göç olarak nitelendiriliyordu. Sınırların değişmesi nedeniyle bu yer değiştirme hareketleri ortaya çıktığından burada zorlayıcı bir irade vardır. Sonrasında ise zulümler nedeniyle taşınmak zorunda kalanlar, genellikle ikili anlaşmalarla eski yerleşim yerlerine döndüler. Dönmeyenlerin çoğu kendi iradesiyle Anadolu'da kalmayı seçti

(Tekeli, 2008, s. 45).

Anadolu'ya Balkanlardan uzun zaman alan ve yavaş ilerleyen bir göç hareketi yaşanmış ve bu hareket o topraklarda yaşayan Müslüman halkı oldukça etkilemiştir. Bu hareketin başladığı ilk zamanlarda Osmanlı'da göçü karşılayacak ve yeni yerleşimleri sağlayacak bir devlet teşkilatlanması bulunmuyordu. Bu yüzden yeni gelen kişileri Osmanlı halkı kendi olanaklarıyla misafir etmiştir. Ancak zamanla bu nüfus hareketi büyümüş ve sistemli bir çalışmayı gerekli kılmıştır. Bu sebeple 1860'lı yıllardan sonra "Osmanlı muhacir komisyonları" kurulmuş ve muhacirler düzenli bir şekilde Anadolu'ya ve Trakya'ya yerleştirilmiştir. Osmanlı Devleti Kırım Savaşı'ndan sonra bir göç politikası oluşturmuştur. 9 Mart 1857'de padişahlarına sadakat yemini eden kişilerin göç etmelerine serbestiyet tanınmıştır. Osmanlı Devleti muhacirlere toprak vermiştir. Ayrıca Anadolu'ya yerleşenlere 6, Rumeli'ye yerleşenlere 12 yıl vergi muafiyeti tanımıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun ciddi toprak kayıplarından sonra sınırları küçülmeye ve 1. Dünya Savaşı'ndan sonra göç hareketleri farklı nitelikler taşımaya başlamıştır. Bu nitelik değiştirmeye Dünya Savaşı esnasında yapılan Ermeni Tehciri ve Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Lozan Anlaşması'nın bir gereği olarak Yunanistan'daki Müslümanlar ile Türkiye'deki Rumların nüfus mübadelesi gibi örnekler verilebilir (Tekeli, 2008, s. 48).

1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla Lozan Antlaşması gereğince, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki Rumlar ile Yunanistan sınırları içerisindeki Türkler mübadele edilmiş ve Yunanistan'daki 384.000 kişi zorunlu nüfus mübadelesi sonucunda Türkiye'ye gönderilmiştir (Tümtaş, 2016, s. 1348-1349).

Tekeli, 1945-1950 arasındaki göç hareketini de kentleşme kategorisinde değerlendirmektedir. Türkiye'de kentleşme 2. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. Kent nüfusu 1945'te %20'lerdeyken 2000'li yıllarda %80'lerin üzerine çıkmıştır. Köyden kente göç zamanla artarak devam etmiştir. Türkiye 2. Dünya Savaşı'ndan sonra nüfusu köyde tutmaya ve kentleşmeyi önlemeye çalışmıştır. Bu politikasının sebebi tarım işlerinde çalışanların kentleşme ile başka iş kollarına kayacağı ve bu durumun sosyal problemlere yol açacağına düşünülmesidir. İşçi grupların köyde yaşaması için Zonguldak'ta kömür madenleri ve Karabük'te demir-çelik işletmeleri kurulmuştur. Kırsaldan kente gidenler modern ve meşru bir yerleşme olanağı bulamayacaklarını bilmekteydi ve şehirlerde kenar mahallelerde gecekondular inşa etmeye başlıyorlardı. Modern elitler ise kendi çizgilerinde kalmak adına çözüm üretme çabasıyla ilk önlem olarak kırsaldakilerin kente gelmelerini önlemeye çalışmıştır. İkinci önlem olaraksa yasa dışı binaların yıkılması düşünülmüştür. Bu binaların yıkılması yasal mevzuat ile

hızlandırılmaya çalışılmıştır. Tekeli, Modernite kavramının kimse tarafından sorgulanmamasını eleştirmektedir (Tekeli, 2016, s. 44).

Türkiye’de “iç göç” kavramını Osmanlı döneminden başlayarak açıklayan Yılmaz Can, Osmanlı’nın son döneminden günümüze kadar geçen süreçte 4 temel göç dalgasının olduğunu ifade etmektedir. Anadolu’dan göç eden Ermeni ve Rumların gerçekleştirdiği göçün de içerisinde bulunduğu birinci göç dalgası Osmanlı Devleti’nin “dağılma dönemi”nden Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna kadar devam eder. Başta Balkanlar olmak üzere dağılan Osmanlı bakiyesi topraklarda yaşayan Müslüman Türklerin Anadolu’ya göç etmeleri; Cumhuriyet’in kuruluşu günlerine tekaddüm eden süreçte Yunanistan’la ve başka bölgelerle yapılan nüfus mübadelesi, ayrıca Ermeni tehciri ve sonrasındaki süreçte ülkeden ayrılan Ermenilerin durumu da mezbur göç dalgası içerisinde değerlendirilir. Osmanlı Devleti’nin gerileme döneminden başlayarak modern Türkiye’nin kuruluşuna kadar geçen süreçte takribî 8 milyon kişinin göç ettiği iddia edilmektedir. İkinci göç dalgası olarak ifade edilen Türkiye sınırları içerisinde, şehirler arasında gerçekleşen göç dalgasının 1935 nüfus sayımları arasında başladığı ifade edilmekte ve 1935-1997 yılları arasında her 5 yıllık dönemde 3 milyon insanın yer değiştirerek göç ettiği ileri sürülmektedir. 1950 ve sonraki yıllarda tarım teknolojilerinin gelişmesi; makineleşme, sanayinin ilerlemesi, artan iletişim olanakları ve kuşkusuz daha iyi yaşam standartlarına erişme imkânı dolayısıyla nüfusun azımsanamayacak bir kısmı kuzey ve doğudaki bölgelerden güney ve batıdaki bölgelere göç etmiş, fakat bu göçler herhangi bir program dâhilinde yapılmamış, belli başlı bölgelerde aşırı yoğunluk arz eden nüfus bazı problemlere sebebiyet vermiştir. Üçüncü göç dalgasıysa daha iyi yaşam standartlarına ulaşmak için ülke dışına yapılan göçler oluşturmaktadır. Başta Almanya olmak üzere, özellikle gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine yapılan göçler bu dalganın bir parçası olarak değerlendirilir. 1989-2000 arasında Güney ve Doğu Anadolu’dan batı bölgelerine gerçekleştirilen göçlerse dördüncü göç dalgası olarak değerlendirilmektedir. Bu büyük göçler sosyal, psikolojik, ekonomik ve kültürel açıdan Türkiye’nin genelini etkilemiştir (Can, 2011, s. 20).

Türkiye’de sanayi ve hizmet sektörlerinin ilerleme kaydetmesi nedeniyle kırdan kente yaşanan göç, şehirlerle kırsal alanlar arasında muhtelif gelişmişlik düzeylerinin oluşmasına sebebiyet vermiştir. İç göç olgusu ekonomik kalkınma, iş gücü planlaması, kentleşme ve sosyal yapının değişimini etkileyerek nüfusun bazı şehirlerde yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur. Türkiye’de nüfusun hızla artmasına bağlı olarak beslenme ve barınma gibi ihtiyaçların da doğru orantılı olarak artmasının yanında iletişim ve ulaşım

imkânları gelişme kaydetmiştir. Başta eğitim, sağlık ve benzeri hizmetlerin daha fazla olması sebebiyle kırsal kesimden büyük kentlere ciddi bir nüfus hareketinin yaşandığı görülmektedir. Böylece en yaygın iç göç yönü, kırsaldan kente doğru olmuştur. Daha çok sanayi ve ticarete merkez statüde olan kentler göç almıştır ve iç göçün yönü doğudan batıya olmuştur (Çelik, 2012, s. 19).

Mühim coğrafi konumu nedeniyle göç yollarının kavşak noktasında bulunan Anadolu doğudan batıya ve kuzeyden güneye ortak yolların kesiştiği bir noktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Kırım ve Kafkas bölgelerinde gerçekleşen göçler dış göçe örnek olarak zikredilebilir (Bozkurt, Özgüzel, 2019, s. 822).

2.2.2. Dış Göç

Ülkeler arasında gerçekleşen göçe dış göç denilmektedir. İrادی veya mecburi olabilir. Dış göçün artmasında iletişim ve ulaşımındaki gelişmeler etkili olmaktadır. Zorunlu göçe savaş, kıtlık, doğal afet ve terör gibi etmenler sebep olurken isteğe bağlı göçün nedeni genelde daha iyi hayat standartlarına sahip olma arzusu olmaktadır. İçduygu, göç çalışmaları ve kurumsal açıdan uluslararası göç sorununun beş ana alanda görülebileceğini belirtmektedir: (a) Göç hareketlerinin ilk nedenleri, (b) Göç hareketinin zaman içinde sürekliliği, (c) Göçmenlerin gidecekleri ülkelere uyum sorunları, (d) Geldikleri ülkedeki işgücünün pazardaki konumu ve (e) bu göçün menşe ülkesindeki belirli ekonomik sonuçlar. A ve b seçeneklerini genel olarak göç nedenleri; c, d ve e'yi göçün sonuçları bağlamında inceleyebiliriz. İçduygu uluslararası göçü bu iki alanda değerlendirmenin yararlı olacağını savunmaktadır (İçduygu, 2006, s. 47).

Soğuk Savaştan sonraki süreçte güvenlik tehditleri çoğalmış ve derinleşmiştir. Dış göç de bu tehditler arasında değerlendirilmiş ve bu yüzden dış göçteki hedef ülkeler bu tehdidi engellemek amacıyla daha sıkı ve katı politikalar uygulama çabasına girmişlerdir. Düzensiz göçmenler dış göçün hedef aldığı ülkeler tarafından “dış tehdit” olarak algılanmış; göçmenler, sığınmacılar, mülteciler ya da belirli bir sıfatı olmayan istenmeyen nüfus güvenlik sorunu olarak değerlendirilmiştir (Aras, 2014, s. 67-102).

Tüm dünyadaki bu göç oranlarının artması birçok ülke tarafından milli kimlik, vatandaşlık gibi kavramlara yönelik bir “tehdit” olarak değerlendirilmiş ve bu kavramların yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulmuştur (Hanpolat, 2019, s. 17).

Yukarıda da işaret edildiği gibi, 1950’li yılların ilk çeyreğinde başlayarak belli bir müddet boyunca yoğun bir şekilde devam eden, başta Almanya olmak üzere gelişmiş

Avrupa ülkelerine göç eden Türk işçilerin göçleri “dış göç”e örnek olarak zikredilebilir. Bunun sonrasında Batı Avrupa ve İskandinav ülkeleriyle yapılan misafir işçi anlaşmaları ile de göçler yaşanmaya devam etmiştir. 1970’lerdeyse bu ülkelerin ekonomileri durgunlaşmış, dolayısıyla misafir işçi anlaşmaları feshedilmeye başlanmıştır. Yine de bu fesihler Türklerin Avrupa’ya gitmelerini engellememiş hatta 1990’larda evliliklerden dolayı aile birleşimi sebebiyle göçler artarak devam etmiştir. Dış göç çeşitleri arasında en fazla orana sahip olan göç, Almanya’ya yapılan işçi göçleridir (Aksoy, 2012, s. 173).

2.2.2.1. Dünya Tarihinde Dış Göç

Amerika’nın keşfiyle birlikte kıtalar arasındaki göç deniz aşırı bir boyut kazanmıştır. Avrupalılar başta ekonomik sebeplerle büyük kitleler halinde bu yeni kıtaya göç etmiştir. Yeni kıtada tarım yapma imkânının olması, deniz aşırı ticaret yapılması gibi başlıca ekonomik nedenlerle insanlar Amerika kıtasına göç ederek yerleşmişlerdir (Aksoy, 2012, s. 293).

Dış göçün ülkelerin refah seviyeleri, büyüklükleri, ekonomik kalkınmışlıkları gibi çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Uluslararası göç de dış göç içerisindeki bir kavram olarak değerlendirilir. Uluslararası göç devamlı olarak başka bir ülkede yaşamak anlamına gelip zaman zaman ulusal kimlik ve aidiyetin sorgulanmasına da neden olmaktadır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s. 63).

Avrupa’da dış göç dalgası 2. Dünya Savaşı’ndan sonra başlamıştır. Savaşlarda genç nüfus azalmış ve sanayisi gelişmiş ülkelerde her sektörde ciddi bir iş gücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Almanya, Fransa ve Belçika bu sebeple Türkiye ve Kuzey Afrika’dan gelen göçleri kabul ederek ucuz iş gücü bulmuştur. Fransa, Hollanda, İtalya ve İspanya ise bu ihtiyacını kendi sömürgeleştirdikleri toprakların mazlum insanlarından karşılamıştır (Koçak ve Gündüz, 2016, s. 68).

Küreselleşen dünyada uluslararası göç zaman geçtikçe daha da önem kazanmakta, göç eden nüfusta büyük bir artış yaşanmaktadır. Göç olgusunun geçmişi insanlık tarihinin köklerine dayanır. Dış göç bireylerin savaş, terör, mübadele ve doğal afetler gibi nedenlerden ya da yaşam standartlarını yükseltmek istemesinden dolayı farklı ülkelere yaptığı harekettir. Dış göçe uluslararası göç de denir. 19. yüzyılda belirginleşmeye başlayan bir kavramdır. 19. yüzyılda ulus devletlerin, siyasi güçlerle orantılı olarak belirledikleri sınırları ve bu sınırlar içinde kalan vatandaşları üzerindeki egemenlik hakları daha da netleşmiş ve uluslararası alanda kabul görmüştür. 20. yüzyılda ise

bölgesel ve küresel düzeydeki savaşlar, insan hakları ihlalleri, ırkî ve dinî çatışmalar ve iç savaşlar uluslararası göç olgusunu doğurmuştur. Mezkûr sebeplerle ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan insanlar “mülteci” ve “sığınmacı” gibi kavramlar altında kategorize edilmiştir (Şener, 2017, s. 1).

Zorunlu göç kapsamında tasnif edilen göçmenlerin en dramatiği ve en hassası mülteci göçmen grubudur. Mülteciler genelde vatanlarını bir daha dönmek üzere terk etmek zorunda kalırlar ve evlerini, topraklarını, kendilerinden geriye hiçbir şey kalmadan bırakmak zorunda bırakılırlar.

Mülteci ve sığınmacı kavramları farklı anlamdadır ancak yakın olmaları sebebiyle karıştırılabilmektedir. Mülteci kavramını “ırkı, dini, milliyeti belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi fikirleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkudan dolayı dönmek istemeyen yabancı” şeklinde tanımlayan Deniz’in (Deniz, 2009) tanımında da görülebileceği üzere korunma talep edip ülkesinden kaçış nedeni doğrulanmayan kişi sığınmacı, doğrulanansa mülteci statüsündedir. Başka bir ifadeyle mültecilik, bir ülkeye sığınmak için başvuru yapıldıktan sonra söz konusu ülkece yapılacak araştırma ve inceleme sonucunda elde edilen ve Birleşmiş Milletler tarafından verilen bir statüdür (Hanpolat, 2019, s. 19).

Uluslararası göç ve güvenlik kavramları arasında doğal bir ilişki bulunmaktadır. Dış göç kontrol edilemeyen boyutlara ulaştığında ulusal güvenlik için tehdit olarak görülmektedir. Bunun sebebinin düzensiz ve fazla göç alan ülkelerde ırkçılık başta olmak üzere radikal şiddetin, siyasal, toplumsal ve ekonomik problemlerin oluşması olduğu söylenebilir. Dolayısıyla uluslararası göç, devlet güvenliğinin, ülkenin demografik yapısının ve kültürel kimliğin korunmasını engelleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Şener, 2017, s. 1).

Uluslararası göçün dinamiklerine yönelik baskın görüş, insanların daha fazla maddi kaynak elde etmek ve daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmak için az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere göç ettikleri, şeklindeyse de bu görüş günümüzde popülerliğini kaybetmiştir; zira çok gelişmiş olan ülkelerin ekonomik faaliyetleri dünyanın az gelişmiş diğer bölgelerinde yaygınlık kazanmıştır ve tabii olarak bu bölgelere de göç yaşanmaktadır (Aksoy, 2012, s. 294).

Göç ve göçmenlerle ilgili dört dönemden geçildiğini söyleyerek son yüz yıllık dönemde başta geleneksel yerleşmeye dayalı göç alan ülkeleri inceleyen İçduygu, sıralamayı şöyle yapar: Birinci dönemde, 20. yüzyılın başından II. Dünya Savaşı'na kadar "asimilasyon" kavramı öne çıkmıştır. Ulus-devlet merkezli anlayışlar sonucunda daha çok o ülkenin etnik ve dinsel kimlik yapısına "uygun" yabancıların göç etmeleri teşvik edilmiş ve bu kimliğe uymayanların asimile olmaları istenmiştir.

İkinci dönemse II. Dünya Savaşı'ndan 1970'lerin yarısına kadar sürer. Asimilasyon kavramından uzaklaşılan bu dönem, bu kavramın yerine entegrasyon kavramının geliştirilerek ikame edildiği bir dönem olmuştur. Farklı kimliklerin asimilasyonunun zor olduğundan bahisle farklılıkların öneminin kabul edilmesi gerektiği belirtilerek, göçmenlerle, şahsiyetlerinin-kimliklerinin bazı özellikleri izale edilmeden de uyum sağlanabileceği telakkisi hâkim olmaya başlamıştır.

1970'li yılların ikinci yarısından 2000'li yılların başına kadar süren üçüncü dönemde siyasetçiler "çok kültürlülük" kavramıyla göç ve göçmen alanlarını belirlemeye başlamış; bu dönemde, göçmenlerin kendi kimliklerini muhafaza ederek geliştirmelerin imkân tanınmasının yanı sıra "birlikte yaşama kültürünü" benimseme fikri öne çıkmıştır.

İki farklı eğilimin öne çıktığı dördüncü ve sonuncu dönemse 2000'lerin başından, günümüze kadarki dönemi kapsar.

Dünyanın birçok göç-alan ülkesini de etkisi altına alan ve yukarıda işaret edilen göç ve göçmenlerle ilgili algı düzeyindeki değişimin Avrupa'da II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha kısa bir zaman aralığında ve fakat benzer evrelerden geçerek yaşandığını ifade etmek gerekir. Mezkûr dönüşümlere temel olarak ekonomik ve siyasi değişimler neden olmuştur. Böylece bütün bir yüzyıl boyunca, gelişen ve gelir seviyesi yüksek olan ülkelerin değişen seviyelerde olsa da göçmen iş gücüne olan ihtiyaçları devam etmiştir. Ancak az-gelişmiş ve az-gelirli ülkelerde nüfus istihdam sorunu yaşanmaya devam etmiştir (İçduygu, 2014, s. 67).

Hollanda'ya son 60 yılda yaşanan göç akımları şunları göstermektedir. Öncelikle 1960'larda bir grup göçmen işçi bu ülkeye gelmiş ve 1970'lerde aile birleşimine izin verilmiştir. Sonuç olarak, göçmenlerin eşleri ve çocukları Hollanda'ya yerleşmiş ve daha sonra aile oluşumu da sağlanmıştır. Bu ihtimal genç göçmenleri kendi ülkelerinden eşlerini seçmeye ve getirmeye teşvik etti. Aile oluşumu ile birlikte Avrupa ülkelerine göçün hala devam eden bir süreç olduğunu belirtmek gerekir. 1990'larda Hollanda'ya göç, her türlü mülteci tarafından farklı yollardan devam etti. Bu göçmen kategorisi, karmaşık çeşitliliği ile bilinir. Ayrıca dünyanın tüm kıtalarından bu ülkeye gelen

öğrenciler ve gurbetçiler kültürel çeşitliliği daha da artırmaktadır. Hollandalılar günümüzde çok kültürlü bir toplum olarak görülür ve karmaşık çeşitliliği oluştururlar (Özgüzel, 2013).

2.3. Göç Nedenleri

Yaşam ortamındaki deflasyon baskısı, göçün ana nedenidir. Bu büzülme ve basınç, doğal ortamdaki bir değişiklik nedeniyle oluşur ki buna kabilelerin göçü örnek olarak verilebilir. İklim değişikliği nedeniyle de yaşam koşulları kötüleşir. Bunun bir örneği, Al-Hol ve Moğolların göçü (Bozkurt, Özgüzel, 2019, s. 817).

Tarihsel süreç içerisinde göçün en önemli sebeplerini doğa olayları oluştururken, daha başka ekonomik, sosyolojik vb. gibi çeşitli sebeplerden dolayı insanlar yaşadıkları bölgelerden başka bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler, hayatlarını daha iyiye doğru geliştirmek isteyen insanları cesaretlendirdi. Güney yarım küreden kuzeye ve doğudan batıya çok büyük göç hareketleri yaşandı (Ekici, Tuncel, 2015, s. 13-14).

Örneğin son on yılda Suriyelileri göçe iten temel neden savaştır ve bu, insanı göç etmeye ve ülkesini terk etmeye iten en önemli ve en tehlikeli sebeplerden biridir.

2.4. Göç Kuramları

Göçle ilgili birçok kuram bulunmaktadır. Dünyadaki herkesin hemfikir olduğu bir tek kuram bulunmamaktadır. Farklı bilimsel disiplinler, göç olgusu ile ilgili farklı varsayımlar geliştirmiştir. Her disiplin kendi bakış açısıyla konuyu ele almış fakat hepsi de göç olgusunu bütün yönleriyle açıklamada yetersiz kalmıştır. Göç olgusu açıklanırken birbirini etkileyen temel sistemler bir bütün olarak değerlendirilmeli ve tüm bilimsel disiplinleri içine alan bir yöntem kullanılmalıdır. Zaman ve mekân, sebep ve sonucun stabilitesi bulunmadığından göçün tanımı, ölçümü, yorumlanması ve analizi de netlik kazanamamaktadır.

Göçle alakalı çalışmalar yapan bazı araştırmacılar, göç etmeye karar veren bireylerin kişisel tercihlerini araştırırken aynı zamanda göçü tercih etmeyen bireylerin, kişisel farklılıklarını da incelemişlerdir. Bir göç teorisi göçe neden olan faktörleri mercek altına alırken, bazı göç teorileri de göçe neden olan toplumsal sistemler üzerinde durmuştur (Sayın, 2019, s. 18-19). Özetle, uluslararası (dış) göçü açıklama çabasındaki

yaklaşımlar iki temel üzerine bina edilmiştir: 1) Ekonomik merkezli yaklaşımlar; 2) Siyaset merkezli yaklaşımlar. Uluslararası göçün üç temel öznesi vardır: “göç veren ulus devlet”, “göç alan ulus devlet”, “devlet” ve “göçmenler”. Farklı yarar sağlanması ve beklentisi özelinde bakıldığında göçün iktisâdî ve siyâsî olarak iki ayrı bakış açısıyla incelendiği görülmektedir (İçduygu, 2014, s. 34).

“Uluslararası göçü” tanımlamaya çalışan yaklaşımlar iki temel dayanağa istinat eder; ilki ekonomi merkezli, ikincisiyse siyaset temelli bakış açılarıdır. Farklı çıkar ve beklentiler ekseninde tanım ve içeriği değişebilecek olan göçün üç temel aktörü bulunur: göç-veren ulus-devlet, göç-alan ulus-devlet ve göçmenler. Uluslararası göç temelinde kounumlanan siyaset ve siyasal alanın anlaşılması için bir taraftan genel ekonomi ve siyaset bağlamında gelişen çeşitli kuramsal ve analitik yaklaşım ve bakış açılarına değinmek diğer taraftansa göçün üç temel aktörü açısından göçün ne manaya geldiğine bakmamız gerekir. Göçün genel geçer bir tanımı olmadığı gibi göç teorilerinin de genel geçer bir tasnifi bulunmamaktadır. Sayın, “göç teorilerini” klasik yaklaşım ve yeni yaklaşım olmak üzere iki başlıkta incelemektedir (Sayın, 2010, s. 34).

2.4.1. Klasik Göç Kuramları

Klasik göç kuramlarında bireyin doğup büyüdüğü yerden, hedefteki yere göç etme kararı vermesinin sebepleri üzerinde durulur ve bu sebepler makro-mikro yaklaşımların farklarıyla değerlendirilir. Mikro analizler bireyi merkeze alarak göçün nedenini oluşturan bireysel tercihleri inceler. Bireylerin görüş ve beklentilerinin göç harekâtı üzerindeki etkilerini analiz eder. Makro analizler ise göçleri grup bazında nüfus düzleminde değerlendirerek göç olgusunu ekonomik ve coğrafi iki bölge arasında açıklamaya çalışır. Göçler bölgeler-arası birçko faktör üzerinden açıklanır ve bölgesel etkenlerin göçmenlerin davranışı üzerindeki tesirine işaret edilir (Sayın, 2019, s. 18-19).

2.4.1.1. Ravenstein’in Göç Kuramı

William Farr’ın, göçün hiçbir kanuna bağlı olmadan devam ettiğini savunmasına Ravenstein karşı çıkmış ve göçün belli kurallara bağlı olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. 1871-1881 yılları arasında İngiltere nüfus sayımının istatistiklerinden yola çıkarak yedi adet göç kanunu ileri sürmüştür. Ravenstein’in çalışmaları kendisinden sonra yazılan göç kuram ve modellerine bir nevi kılavuz olmuştur.

Ravenstein'in çalışmasının kuramsal temelini 19. yüzyılın ikinci yarısında endüstrileşme ve kentleşme olguları oluşturur. Endüstrileşme ve ulaşım ağlarının gelişmesi, insanların, görece gelişmiş Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Amerika kıtasının kuzey bölgelerine göç etmelerine sebep olmuştur. Yüz binlerce insan daha iyi hayat standartları ve olanaklar için bulundukları yerlerden göç etmiştir. İşte Ravenstein çalışmalarına böyle bir ortamda devam ederek 7 göç kanunu açıklamıştır:

1. Göç ve mesafe: Göçmenlerin ciddi bir yekûnu yakın mesafedeki yerlere göç eder. Bu göç dalgalarının yönü, daha çok, fazla iş imkânının bulunduğu büyük sanayi ve ticaret merkezleridir.

2. Göç ve basamaklar: Sanayinin ve ticaretin gelişmesiyle orantılı olarak ekonomisi gelişen şehirler yakın mesafedeki kırsal kesimde yaşayan kişileri hızla kendilerine çağırılmaktadır. Böylece boşalan kırsal yerleşimler uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Yani Ravenstein'e göre göç olgusu aşama aşama ilerler ve nüfusu azalan ya da tamamen sona eren yerlere göçmenlerin gelmeleriyle nüfus hareketi yaşanır.

3. Yayılma ve emme süreci: Göçte, yayılma ve emme süreci birbirini destekleyici durumdadırlar. Bu sürecin esas noktası ulaşım istenen amaçtır. Ravenstein göçü sadece amaç olarak değerlendirmemektedir çünkü insanlar salt göç etmiş olmak için yer değiştirmez, gelişen yerlerdeki ekonomi ve ticaretten faydalanmaya çalışırlar. Bu çaba yayılma sürecini hızlandırır. Ekonomik atakta olan yeni şehirlerdeki sanayi işletmelerinde gerekli işgücü ihtiyacı göçle gelen nüfusla giderilmekte ve bu yeni gelen nüfus sanayileşmiş şehir merkezlerinde emilmektedir.

4. Göç zincirleri: Ravenstein göçün zaman geçtikçe zincirleme bir reaksiyon gösterdiğini iddia etmiştir. Yani önce göç alan yerlerin daha sonra göç de verdiğini savunmuştur. Başka bir ifadeyle bir bölge için önce göç alma şeklinde gerçekleşen dalga sonrasında göç verme şeklindeki yeni bir dalgayı tetiklemektedir.

5. Doğrudan göç: Ravenstein bu maddede göçün esas olarak sanayileşmiş ve gelişmiş kentlere doğru bir yön izlediğini belirtmektedir.

6. Kır-kent yerleşimcileri farkı: Kentte yaşayan nüfus kırsalda yaşayan nüfusa oranla daha az göç etme eğilimindedir ve kırdaki nüfus daha fazla yer değiştirmektedir.

7. Kadın ve erkek farkı: Cinsiyetle alakalı olan bu kanun kadınların erkeklere oranla daha çok göç etme eğiliminde olduklarını, ayrıca kadınların genelde iç ve kısa mesafeli göçleri tercih etmesine karşılık erkeklerin daha çok dış göçe rağbet ettiklerini ifade etmektedir.

8. İtme-çekme kuramı: İçerik ve formülü ilk olarak 1966 yılında Everett Lee Ravenstein tarafından oluşturulan bu kuram dolayısıyla, göçle ilgili birçok çalışmada Ravensten'e atıf yapılmış fakat çalışmalarında genelde göçmenlerin demografik yapısıyla alakalı bilgi vermekten öteye geçmediği konusunda eleştiri almıştır. Lee "itme çekme kuramı"nda göç kavramına göçmenlere nispeten daha fazla odaklanmış, bununla beraber göçmenlerin de göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmiştir.

Göçe ait itici ve çekici etmenleri tespit ederek göçlerin karakteristik temel özelliklerini ortaya koyan Lee analizinin temeline dört ana faktörü oturtmuştur. Bunlar, şu şekildedir:

- a) Yaşanılan yerle ilgili faktörler,
- b) Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- c) Göçe karışan engeller,
- d) Bireysel faktörlerdir."

Lee'nin itme çekme kuramında olumsuz faktörler itme, olumlu faktörler çekme olarak ifade edilmektedir. Kuramın temelinde olan itme-çekme faktörleri şahsi kanaate dayalıdır, dolayısıyla görecelidir. Dolayısıyla, göç için avantaj-dezavantajlar; yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, ırk, soy gibi demografik faktörlerin analizi, itme-çekme kuramı için oldukça mühimdir. Çağlayan, bunu açıklarken çocukları bulunmayan aileler için göç edilebilecek yerin eğitim olanaklarının çok da önemli olmadığı örneğini vermektedir. Temel şahsi ihtiyaçlar, göç edilecek yerdeki kişisel ihtiyaçları belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Tüm bunlardan hareketle itme ve çekme etkenlerinin yapısı karmaşık ve çok boyutludur. Bu kuramın esas belirleyici olan noktası, yaşanılan yerdeki itme ve çekme faktörlerinin ayrı ve göç edilen yerdeki itme ve çekme faktörlerinin ayrı olarak değerlendirilmesidir (Hanpolat, 2019, s. 23-25).

2.4.1.2. Neo-klasik Mikro Kuramlar

Sayın'a göre "neoklasik mikro ekonomik kuram, bireylerin ülkeler arasındaki farklılıklara göç ederek karşılık vermesinin nedenlerinin incelenmelidir ve klasik mikro ekonomik kuramda rasyonel davranan bireylerin kendi ekonomik kazançlarının çoğalacağı temeline dayanmaktadır". Mikro yaklaşımda göç kararı alan bireyin, çevresel koşul ve olanakları inceleyerek göçün kendisine kazandıracığı ekonomik yarar ya da faydayı karşılaştırıp akılcı bir tutum benimsediği düşüncesi hâkimdir. Sayın, mikro

kuramda bireyin, ücret yüksekliği ve iş imkânlarının çokluğu gibi ekonomik araçları en yüksek limitte tutma amacı güttüğünü belirtir (Sayın, 2019, s. 23).

Sayın'a göre, ekonomik fayda-maliyet modeli bağlamında, kişiler ancak göç maliyetlerine oranla göçten daha fazla fayda göreceklerse göç etmeyi tercih edeceklerdir. Yani hedef alandaki kazanç kaynak alandaki kazançtan fazla olarsa, geçimlik kazanç yılının uzun ve göçün maliyeti az olarsa kişilerin göç edeceğini varsaymaktadır (Sayın, 2019, s. 24).

Göçle alakalı bir diğer mikro-ekonomik kuram ise değer-beklenti teorisidir. Bu teorinin varsayımlarının dayanak noktası da “diğer mikro göç kuramları”ndaki gibi, “gerekli karar ve davranış” teorileridir. Bu kuram ekonomik akılcılık üzerine kurulmuştur. Bir birey birden fazla davranış seçeneğinin olduğu benzer bir durum karşısında sübjektif olarak kendisi için en yararlı olanı seçer zira değer ve alternatif sıralamasında realist kararlar alır (Sayın, 2019, s. 27-29).

2.4.1.3. Neo-Klasik Makro Kuramlar

Makroekonomik kuram, bölgeler arasındaki çeşitli eşitsizlikler ve iş alanı arasındaki eşitsizlik boyutundaki ekonomik gelişme ile alakalıdır. Makro düzeyde göçe, aynı coğrafyada, sermaye, emek ve iş gücünün eşit olarak dağılmaması sebep olmaktadır. Kurama göre iş gücü konusunda talep ve arz konusunda ortaya çıkan coğrafi farklılıklar iç göç ve uluslararası (dış) göçün temelini oluşturmaktadır.

Bu teoriye göre, iş gücü yani emek fazlası olan ülkelerde ücretler düşük düzeyde olur, sermayeye nispeten sınırlı iş gücüne sahip ülkelerde ise ücretler daha yüksektir. Bu karşılaştırmanın sonucu olarak düşük ücretle işçi çalıştıran ülkelere, yüksek ücretli ülkelere doğru işçi göçü yaşanır. İş gücü hareketi, emek fazlası olan ülkelere iş gücü piyasasının küçülmesine ve ücret artmasına neden olur. Diğer taraftan iş gücü göçü alan sermaye zengin ülkelere ise ücretler düşer. Böylece ücretler arasındaki uçurum ortadan kalkar yani ücretler eşit seviyeye çekilir. Sonuç olarak iş gücünün düşük ücretli bölgelerden, yüksek ücretli bölgelere göçü, makroekonomik dengeyi sağlamaktadır (Sayın, 2019, s. 30).

Kuruluş ve kalkınma analizleri, bölgesel ekonomik eşitsizlik faktörleri ve iş piyasası, bu farklılıkların ortaya çıkmasını etkileyen esas faktörler arasında bağlantı kurmak suretiyle makro analizler geliştirmektedir (Sayın, 2019, s. 33).

Makroekonomik hipotez, ilçeler arası mekânsal dengesizlikler ile iş piyasası

arasındaki eşitsizlik faktöründeki parasal iyileşme konusunda endişe duymaktadır. Büyük ölçekli hareket, benzer bir jeolojide iş ve sermayenin dengesiz bir şekilde dağılması sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Hipotez, iş ve dış göçü, iş talep ve arzı arasındaki coğrafi ayrıma dayandırmaktadır. Bu hipoteze göre, iş fazlası olan ülkelerde ücretler daha düşüktür ve sermayesine göre daha az miktarda iş gücüne sahip ülkelerde ücretler artmaktadır. Bu farklılık düşük ücretli ülkelere yüksek ücretli ülkelere doğru bir işçi göçünün yaşanmasına sebep olmaktadır. Yaşanan bu iş göçleri sonucunda işçi ücretlerinin düşük olduğu ülkelere iş piyasası bir nevi terapi edilir ve iş fazlası olan bu ülkelere ücretlerin ve işçilerin aldığı tazminatların artmasına neden olur. Diğer taraftan sermaye zengini olan ancak öncesinde yeterli işçisi olmayan ülkelere ise yine bu göçler sonucunda ücretler düşmekte ve eşzamanlı olarak iki farklı statüdeki ülkede zıt gelişmeler yaşanmaktadır. Dolayısıyla, düşük ücretli alanlardan yüksek ücretli yerlere geçiş, büyük ölçekte bir ekonomik dengenin kurulmasını sağlamaktadır.

2.4.2. Çağdaş Göç Kuramları

Çağdaş göç kuramları temel olarak Kesişen Fırsatlar Kuramı, Merkez Çevre Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı, İlişkiler Ağı Kuramı ve Ulus Aşırı Göç Kuramları başlıklarından müteşekkildir.

2.4.2.1. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Bu teori, bireyleri göç etmeye motive eden karar ve sebeplere odaklanmaktadır. Aynı zamanda göçmene odaklanır ve onu sosyal bir temsilci olarak görür. 1970 yılında Stouffer tarafından dile getirilen bu teoriye göre göçte önemli olan noktalar, göçün uzaklığı, göç edilecek yerdeki göç imkânları ve bu imkânların miktarıdır. Stouffer'a göre önemli olan çekicilik etkisidir. Yeni yerdeki iş olanaklarının artması ve bu göçün mesafesinin kısılması ile belirli bir yere göç artar. Göç için kat edilmesi gereken mesafe, ülke sınırları ve güvenlik noktası göç için negatiftir. Çünkü her sınırın bir sistemi ve güvenlik mekanizması vardır; bu da uluslararası göçü kısıtlamakta ve zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bu göç özellikle emek göçü gibi ekonomi temelli göçlerde kullanılmaktadır (Jansen, 1970, 11).

2.4.2.2. Merkez Çevre Kuramı

“Merkez Çevre Kuramı” hipotezini oluşturan Andre Gunder Frank, Immanuel Wallerstein ve Samir Amin’in bu hipotezleri yaygın hareket spekülasyonlarından (kâr etmek amacıyla yapılan davranış) biridir. Finansal ilerleyiş ve bolluk bazı bölge veya ülkelere taşındığında bu noktalar, göç edilecek odaklara dönüşür. Ekonomik olarak geride kalan uluslarda yaşayan bireyler, genel olarak daha iyi hayat standartlarına sahip olduklarını düşündükleri odak uluslara taşınacaklardır. Yeniden yerleştirme eğiliminde olması gerektiği düşünülen başka bir yön ise yakınsak açıklıklar hipotezidir. Bu hipoteze “Alışkanlık Okulu” da denir. Bu hipoteze göre dünya odak ve dış mahalleler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrılma ile beraber dünya finansal olarak birbirine bağlıdır. Özel teşebbüsün gelişmesiyle bağlantılı olarak güven, ekonomik temelli ilişkilere evrilmiştir. Şehirler ve büyük kentler arasındaki dengesizliği, tıpkı ortalarındaki ulusların komşu ülkeleri kötüye kullanarak yaratmaları gibi, bir beynin en üst kısmında bulunan en büyük sinir sistemi olan serebrumun eksik olması gibi değerlendirmiş ve sınır ulusların gelişmesinin ast-üst güven ilişkileriyle önüne geçildiği garanti edilmiştir. Wallerstein, metodolojisinin kınanması üzerine alternatif bir metodoloji ile zorlama hipotezine yönelmiştir. Wallerstein, Frank ve Gills’in tek dünya çerçeve hipotezini reddetmiş ve bunun çoğul, yani "dünya çerçeveleri" hipotezi olduğunu ileri sürmüştür. Wallerstein’ın yöntem arayışına münasip olarak orta kenar mahalle hipotezine baktığımız zaman merkezdeki milletler girişimci çerçevesini benimsemiş olan ülkelerken; sınır milletler, bu sanayici örgütler ve niteliklerle çevrelenmiş bağımlı milletlerdir.

Merkez ulusların girişimci gelişimi için, “orta dış mahalleler hipotezi”ne göre “kenar” diye adlandırılan ulusların olması gerekmektedir. Ortaya çıkan bu gereksinim, bir tür zorlama zincirini oluşturan ana etmendir. Ham materyallerin ve komşu ülkelerden gelen mütevazı çalışmanın masraflarında da ek olarak azaltma yapılır ve hem yerli hem de gelişmemiş uluslara gönderilir, girişimci çerçevesinin devam etmesine müsaade edilir. Hipotez dayanak yapıldığında görülür ki girişimci uluslar sınırlarını daha da genişletmek için bu sınır uluslara gereksinin duyarlar. Kenar mahallelerdeki girişimci düzeyine yükselmek için, merkez ülkelerle bu ortak ilişkiler düzenlemesine katılarak finansal ilerlemeleri oluşturur ve orta uç ülkeler, olayların sırasını genişletmek için birbirlerine ihtiyaç duyduklarını ortaya çıkarırlar (Hanpolat, 2019, s. 28-29).

2.4.2.3. Göç Sistemleri Kuramı

Göç Sistemleri Kuramı: Göçten bağımsız olarak uluslararası ilişkiler kapsamında ekonomik ve politik temelleri ele alan bir çerçevedir.

Bu göç, bir grup beğenen acente, kaçakçı ve diğer aracıları entegre ederek işe alım organizasyonları oluşturularak yapılır. Dünya Sistemi Göç Kuramı, 1970'li yıllarda Wallerstein, Amin, Galtung, Castle ve Kosack tarafından ortaya atılmış, 1980'li yıllarda Castles, Sassen ve Portes tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu bozulma ve yerinden edilme sonucu oluşmaktadır. Bu teorinin en belirgin özelliklerinden biri, mal, hizmet ve bilgi akışı yoluyla insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlantıların varlığını vurgulamasıdır. Ayrıca, bu teori göç sistemlerindeki sürece odaklanmaktadır.

Dünya Sistemi Göç Kuramı Temel Varsayımları:

Göç, kapitalizmin gelişiminde meydana gelen düzensizliklerin ve çarpıklıkların ürünü sayılmaktadır.

Uluslararası göç, küresel pazarın siyasi ve ekonomik organizasyonlarını takip etmektedir.

Kapitalist ekonomik ilişkilerin komşu ülkelere akışı, kapitalist olmayan toplumlar arasında hareketli bir nüfus oluşturmaktadır.

2.4.2.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

İlişki ağı teorisi, göçmenlerin menşe ülkesi ile ikamet ettiği ülke, göçmenler ve yerleşik kişiler arasındaki vatandaşlık, akrabalık ve dostluk gibi kişisel bağları ifade eden bir kavramdır. Bu bağlantılar, uluslararası göçün devamının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu ağlar göç döneminin başlangıcından iş arama aşamasına kadar birçok işi taşımaları nedeniyle önemlidir. Sosyal ağlar, uluslararası göçün devamı için önemli bir kaynaktır zira geç göçmenler göç etmek için daha az ödeme yapar ve göç etme riskleri daha düşüktür. Bu bağlamda göçmen ağının varlığı, göçü düşünen kişileri göç kararları almaya teşvik etmekte ve göçün yolunu ve sürecini kolaylaştırmaktadır.

2.4.2.5. Ulusaşırı Göç Kuramı

1975 yılında Sutton ve Mackiesky-Barrow tarafından ilk defa “ulusaşırı” terimi kullanılmıştır. Ulusaşırı tartışmaları uluslararası siyaset ve milli kimlik üzerinde önemli ölçüde etkilerinin yanı sıra “yurtsuzlaştırılmış” ulus devletlerin ortaya çıktığı varsayımları üzerinden konuya dikkatleri çekmiştir. Ulusaşırı, göçmen ağların oluşum süreci ulusaşırılaştırma olarak tanımlanmış, göçmen ağlarının ortaya çıkardığı ulusaşırı sosyal mekânlar ve iki devlet arasındaki var olan kurumsal bağlara bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ağlar, bu yeni kuramın temeli olarak değerlendirilmiştir. Ulusaşırı ağların, yerelde sınırlanmış toplumsal alanları sınırı aşan değişimlere önceden hazırlayarak gerçek bir ulus aşırılışmasını ortaya çıkarmakta olduğu ileri sürülmektedir. Ulusaşırı toplumsal alanlar kuvvetli toplumsal ve sembolik bağların ve bu bağların içeriklerinin, örgütlerdeki ve ağlardaki pozisyonların aynı zamanda birden çok devlette bulunan ağların birleşiminde oluşan dinamik yapıyı da ifade etmektedir. Daha önceleri, uluslararası göç, tek yönetimli ve bir seferlik yapılan oturma bölgesi değişimi olarak tanımlanırdı. Artık ulusaşırı göç formları artarak devam etmektedir. Ulusaşırı göçmen olarak tanımlanan gruplar, sadece göçmen ağları ve coğrafi yakınlığa bağlı olarak kalmamaktadır. Bundan dolayı ulusaşırı kavramı, dünya sistemi kuramını ve küreselleşme kavramını tamamlayan unsur olarak değerlendirilmektedir. Ulusaşırı göçmenler, göç ettikleri toplumla ve seyahat ettikleri toplum arasında bağların kurulmasını sağlarlar. Böylece ulusal sınırlardan uzak yerlerde aile, sosyal ve ekonomik ilişkiler gibi çeşitli ilişkileri kurar ve korurlar. Ulusötesi bir toplum yanılıcı bir topluma dayanır ve ulusötesi bir toplum, toplum içinde ulus devletleri aştığına inanılan dolaylı kişisel bağlar yaratır. Bu ilişkilerin, ülkelere ve uluslararası kuruluşlara karşı savaşan karşı güçler geliştirme özelliği taşıması olasıdır (Sayın, 2019, s. 76).

2.5. Suriye Krizi Sonrası Başlayan Göç Akımı

2011 yılının Mart ayında, iç karışıklıkların başlamasından bu yana, günden güne artan sayıda Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatandaşı Türkiye’ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelmiştir. Bu krizin yarattığı dalgalar nedeniyle Türkiye, 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeli göçmeni ağırladı. Bu merkezler 10 ilde kurulmuştur. Suriye’de devam eden kargaşa ve güvensizlik nedeniyle Türkiye’deki geçici koruma altındaki Suriyelilerin ikamet süresi uzadı. Bu talep sonucunda insanların

hayatlarını korumaları desteklenmiş ve 16 Eylül 2020 tarihi itibarıyla 59.877 Suriyeli 5 valilikteki 7 geçici sığınma evinde geçici koruma altına alınmıştır. Bu merkezlerin dışında koruma altında 3.559.041 Suriyeli bulunmaktadır. Genel olarak Suriyelilerin çoğu Suriye-Türkiye sınırına yakın bölgelerden göç eder ve bu bölgeler yoğun çatışmaların yaşandığı yerlerdir. Tüm Suriyeli çocuklara kreş ve sağlık gibi hizmetler Türk halkına verilen standartlarda sunulmaktadır. Onlara eğitim kurslarının yanı sıra pazarlar ve ibadethaneler de kurulmuştur. Türkiye tarihi misyonu gereği Suriye’de yaşanan bu insanlık dışı muamelelere kayıtsız kalmamış, kendi sınırları içinde geçici barınaklar, Suriye sınırları içinde de geçici yerleşim alanları kurarak sınırlarını ve topraklarını Suriyelilere açan devlet olmuştur (goc.gov.tr, 2020).

2.6. Suriyeli Göçmenlerle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde, Suriyeli öğrencilere yönelik yapılan bazı önemli çalışmalar konunun zenginliği ve anlamı açısından özetlenmiştir.

Başar, “Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar” adlı çalışmasında Türkiye’deki kampların dışında yaşayan mülteciler olarak, bu araştırmada gösterilmeye çalışılan konularla ilgili öğrenme etkileşiminde yerleşim yerlerinde okullara giden yardımcı öğrencilerin öznel inceleme stratejilerinden yararlandıklarını ifade eder (Başar, 2018). Araştırmanın sınav derlemesi, Uşak’ta dışlanmış gençlerin gittiği okullarda görev yapan 20 etüt hocasından oluşmaktadır. Sınavın bilgileri yarı organize bir toplantı yapısı ve on özgün sınıfta yapılan algılar aracılığıyla elde edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar muhteva değerlendirmesine tabi tutulmuştur. Soruşturma toplantısını oluşturan öğretim elemanlarının değerlendirmelerine göre; öğrenme döngüsü sırasında yazışma sorunları yaşamaktadırlar. Dil sorunu olduğu için verilen mesajlar, göçtek (göç uzmanları) uzmanlar tarafından algılanamaz. Göçmen öğrencinin sınıftan ayrı tutulmasının varyasyon ve davranış sorunlarına yol açtığı gözlemlenmiştir.

Savaşla, psikolojik savaşla karşılaşan ve aile üyelerini kaybeden gençlerin bu tür yaralanmaları öğrenme ortamlarına da yansımaktadır. Bu yansımalar resimlerde, oyunlarda ve arkadaşlıklarda kendini belli etmektedir. Soruşturmaya katılan Suriyeli yerinden edilmiş şahsın, kompozisyon çalışmalarında savaş figürlerini ve savaş yöntemlerini tamamen yapılandırdığı, oyunlarında vahşet, atış ve katliam üzerine yoğunlaştığı sonucuna varılmıştır. Çevresindeki yetişkinlere, topluma ve kuruluşlara olan

güvenini kaybeden genç, şüphesi ve mesafesinden dolayı kimsenin onu gerçekten anlamak istemeyeceğini hisseder ve kendini toplumdan soyutlamaktadır.

Paksoy, “İç Savaştan Kaçarak Gelen Suriyeli Öğrencilerin Üniversite Eğitimlerinde Karşılaştıkları İletişim Sorunları Üzerine Bir Çalışma” (2016) adlı makalesinde, eğitimde göç konusuna Türk akademisyenlerin göç üzerine hazırladığı araştırmalar üzerinden yoğunlaşmaktadır. Büyük bir göçün yaşandığı Kahramanmaraş ilinde kaleme alınan makale, göçmenlerin ekonomi üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Kitaplarda ve makalelerde yer alan sosyal, siyasal ve ekonomik çalışmaları göç olgusuyla birlikte tarihsel süreç içinde ve güncel verilerle ele almaktadır. Akademisyenleri hedef alan bu çalışma sayesinde Ortadoğu'daki göç olgusuna bir göz atma fırsatı sunmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar neticesinde, alt kademedeki eğitim görenler Türkçe bildiklerini ifade etseler de, bu dilde ders provalarında alıştırmayı kavrama ve takip etmede daha fazla hıza ihtiyaç duydukları görülmüştür. Suriyeli öğretim elemanlarının yazışma sorunları olmadığını ve derslerine meraklı olduklarını söyledikleri, bu yedek öğrenci (göçmen öğrenci) toplantılarını göz önünde bulundurarak ve bu konudaki standart aralıklarda eksik eğitimlerden eleştiri aldıkları ileri düzey kadrolar için değerli olacaktır. Dahası, dil kurslarının planlanması ve ilgileri, eğitimde açık konularla ilgilenmeye yardımcı olacaktır, böylece bu alt kademedeki eğitim gören öğrenciler, alıştırmaları anlayabilecek düzeyde Türkçe öğrenecektir.

Özgüzel, “Syrian immigrants in Turkey: services, satisfaction and suggestions for policy-making” adlı makalesinde, Suriye’de 8 yıldır devam eden savaş nedeniyle Türkiye’nin, 3.5 milyondan fazla yerinden edilmiş Suriyeli insanın hareketiyle karşı karşıya kaldığından söz etmiştir. 1 milyon civarı Suriyeli Çukurova mevkiinde kalmaktadır. Çoğunun kalıcı bir evi olmamasına rağmen, bu Suriyeli göçmenlerin çok büyük bir kısmının sonsuza dek yerleşmesi çok normal olabilir. Bu işçi popülasyonunun çoğu ya eğitimsiz ya da az eğitilmiş; okullaşma programlarına nadiren katılmakta, mahalle yerel alanıyla kültürlerarası yazışma sorunları yaşanmakta ve kültürel gerilimler meydana gelmektedir. Çukurova’da yaşayan yetişkin Suriyeli göçmenler arasında yakın yönetimlerle ilgili olarak tatmin olup olmadıklarını anlamak için incelemeler yapılmıştır. Ayrıca bölgenin büyük kentlerinden biri olan Adana’daki kamu kurumları, bölgeler ve STK’ların idareleri ve haberleşme sistemleri, yönetimlerinin erişim ve etkilerini ayırt etmek için incelenmiştir. Koordinasyon yokluğunun ve kültürlerarası yazışma sorunlarının mahalle ağlarında rahatsız edici bir etkiye neden olduğunu kabul eden bu inceleme, kültürel ajitasyonu önlemek için Hollanda’nın kombinasyon stratejisinden

yararlanarak potansiyel düzenlemeleri araştırmayı planlanmaktadır.

Özgüzel (2019); “Orta Öğretimde Suriyeli Göçmen Çocuklarına Verilen Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. Bu araştırmada, Türkiye’de yaşayan Suriyeli gençlerin sınıfta, okulda, okul-aile ilişkilerinde ve dışında yaşanan sorunlar, eğitimden alınan modeller yazılı olarak tanıtılmaktadır. Amaç, Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim almasında büyük olasılıkla ana sorunun Türkçe bilgisi ve yurttaşlık farkındalığı olduğunu ortaya koymaktır. Türkçe dil eksikliğinden kaynaklanan sorunlar okullara kayıt sırasında başlar. Düzenleme öğretmenlerin sorunlarını önemli ölçüde daha fazla artırmaktadır. Göçmen gençlerin velilerinin dil ve sosyal zıtlıkları, ayrıca Türkçedeki eksik eğitimlerle varyasyon sorunları yaşamının arkasındaki temel açıklamalardan biridir. Bu ayrımlar eğitimlere katılımın düşük olmasına neden olur. Yazışma yokluğu nedeniyle göçmen aileler çocuklarına eğitim konusunda hayati bir yardım sunamazlar. Aile desteği onay almadan okuldan ayrılma konusuna bir cevap bulmayı zorlaştırmaktadır. Prestijli etimolog Bloomfield, dil konusunda sorunsuz bir şekilde yeterlilik kazanmak için, konuşmanın, incelemenin ve bestelemenin daha sonra geleceğini söylemektedir. Bloomfield’a göre yabancı gençlere verilecek dil eğitiminde duyulabilir, sözlü (dinle-iletişim kur) stratejisini kullanarak, öğrenme etkileşimini hızlandırmak mümkündür. Bu teknik aynı şekilde kopya kâğıtları ve resimlerle de kullanılabilir. Ayrıca Türk-Suriyeli yabancı gençlerin iletişimini güçlendirmek için, projelerle koordinasyon yapılmalıdır. İnsan sorunlarının çözülmesi, önyargıyı ortadan kaldırarak ve şefkat göstererek düşünülebilir. Kültürlerarası yazışma alanında öğretmenler hazırlanarak okullarda sığınak arayan gençlerle nasıl ilgilenilmesi gerektiği ve eğitimsizler ve veliler arasında bağlantı kurularak gerçekleştirilen işbirliğinin sağlam olması garanti edilmelidir. Ayrıca yerleşimci koruyucu odakların desteklenmesi gerekir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada verilerin elde edilmesi amacıyla Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrenci İşleri Bürosu'ndan yararlanılarak, Suriyeli ve Türk öğrencilerin yanı sıra Adana Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü, Çukurova Uluslararası Öğrenci Derneği gibi kurum ve kuruluşlarla da görüşülmüştür.

Suriyeli göçmenlerin genel bilgileri Adana İl Göç İdaresi ile iletişime geçilerek alınmıştır. Çukurova Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrenci sayıları ve bölümleri gibi Suriyeli öğrencilerle ilgili bilgiler, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla elde edildi. Yabancı uyruklu öğrencilerin tespiti ve mülakata alınacak öğrencilerin seçilmesi için Adana'daki Uluslararası Öğrenci Kuruluşu ile temasa geçildi. Çukurova Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Teşkilatı'ndan, Sayın İbrahim Tokgöz'den yabancı öğrencilerle ilgili genel bilgi aldık. Araştırmamız için gerekli tüm bilgileri bize sağlayan kurum ve Sayın müdür İbrahim Bey ilgiliydiler. İletişim bilgilerini aldığımız öğrencilerle bu organizasyon aracılığıyla irtibat kurduk.

Araştırmamızda yer alan sorularla, ana konunun (Çukurova Üniversitesi'nde Suriyeli Öğrencilerin Karşılaştığı Sorunların Analizi ve Çözüm Önerileri) tüm ayrıntılarını içeren cevapların alınması amaçlanmaktadır. Bu çalışma, böylelikle araştırma konusu olan üniversite eğitimi gören Suriyeli öğrenciler hakkında genel bir değerlendirme yapmaya olanak sağlayacaktır.

Çukurova Üniversitesi'nde Suriyeli Öğrencilerin Karşılaştığı Sorunların Analizi ve Çözüm Önerileri konulu çalışmayı gerçekleştirmek için 3 grup oluşturulmuştur: Suriyeli öğrenciler, diğer yabancı öğrenciler ve Türk öğrenciler grubu.

Suriyeli öğrencileri tez araştırma denek grubu, yabancı öğrencileri karşılaştırma grubu ve Türk öğrencileri ise kontrol grubu olarak değerlendirmek mümkündür. Grupların yaş ortalaması (18-26) arasında ve üniversitenin farklı (1-5) sınıflarındadırlar.

3.2. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada Çukurova Üniversitesi'nden seçilen öğrenci grupları arasındaki zorlukları ve ilişkileri incelemek için nitel araştırma desenlerinden “Durum Çalışması” kullanılmıştır.

Çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilecek “Durum Çalışması” birey, kurum, grup ya da ortam bağlamında karşımıza çıkabilir. Nicel ya da nitel yaklaşımla yapılabilecek Durum Çalışması’nda maksat belirli (muayyen) bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır, denilebilir. Nitel durum çalışmasının temel hususiyeti bir veya birkaç durumun derinliğine araştırılması; muayyen bir duruma ilişkin ortam, bireyler veya süreçler gibi, farklı etkenlerin çalışılacak meseleye dâir detaylı araştırılması ve neticeye varılmasıdır. Nitel durum araştırmasında yukarıda işaret edilen faktörler etkilenme ve etkileme bağlamında değerlendirilir ve nitel durum araştırması bu hususa odaklanır. Öte taraftan, bir durumda meydana gelen değişimleri ve sürecin kendisini tespit edebilmek için uzun dönemli çalışma söz konusudur. Birden fazla veri toplama yöntemine başvurulmuş nitel durum çalışmasında birbirini teyit etmesi mümkün olabilecek veri çeşitliliğine ulaşmaya çalışılır; fakat burada unutulmaması gereken şey, durumların birbirinden farklı olması dolayısıyla genelleme yapmanın doğru olmadığıdır. Ayrıca herhangi bir duruma dâir varılan neticelerin, birbirlerine benzer farklı durumlar için de kıyası gerektirmesi ve hiç olmazsa bir hareket zemini oluşturması beklenir (Yıldırım, A., & Şimşek, H. 1999).

Olgu ve ilişkilerin açıklaması ve anlamlandırılması için araştırmacıların gözlem, görüşme ve doküman analizinden yararlandığı bilinmektedir. Araştırmacılar verileri kategorize eder, kodlar ve bu kategorilendirme üzerinden birtakım sonuçlara varılır (Merriam, 1998). Farklı desenlerin kullanıldığı nitel araştırma modeli çeşitli noktalarda denetlenebilir bir netice sunar: Bu araştırmada, katılımcıların mevcut konuya dâir duygu, düşünce ve görüşlerini anlamaya yönelik kolaylıklar sunan bir veri toplama aracı olarak “Derinlemesine Görüşme” kullanılmıştır. Zira katılımcıların iç dünyasına nüfuz imkanı sunan bu metod, görüşülen kimselerin, hakkında araştırma yapılan konuya dâir görüşlerini anlayabilmek için farklı imkan ve kapılar açmakta, kişilerin deneyim, niyet, düşünce veya algı ya da tepkileri gibi “gözleme imkânı” sunan bilgilere erişilebilmektedir (Creswell, 2007; Patton, 2002).

3.3. Evren ve Örneklem

Yöntem olarak amaçlı örnekleme ve kartopu örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örneklemenin, kısaca araştırılacak konuya dâir çeşitli durumlardan önce çıkanla oluşturulması olduğunu söylemek mümkündür (Abbak, 2015). Kendileriyle irtibat içerisinde bulunduğum ve araştırmamıza katkı sağlamaları muhtemel Suriyeliler, Türkler ve diğer yabancılar çalışma alanını oluşturmak maksadıyla seçilmiştir. Herhangi bir konuya dâir fazla bilgiye sahip olduğu düşünülen bireylerin tespitinde etkili bir yöntem olan “Kartopu Örneklem”de süreç “Bir konuda en fazla bilgi sahibi kimdir?” sorusuyla başlar; belirli isimlerin öne çıkması ve tekrarlanması örnekleme amacına ulaştırır (Abbak, 2015).

Bu bağlamda Çukurova Üniversitesi’nde eğitim gören ve farklı şehirlerden gelmiş 20 Suriyeli öğrenci seçilip onlarla birebir kişisel görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde öğrencilere 15 detaylı soru sorulmuştur. Görüşme gerçekleştirilmeden önce, öğrencilerden mülakatın ses kaydının yapılması için izin alınmıştır. Bu kayıtların amacı, görüşmelerin analiz sürecini gerçekleştirirken araştırmacının kaynaklara geri dönmesine ve detaylı bir analiz yapmasına olanak sağlamaktır.

Suriyeli öğrencilerden toplanacak veriler için kontrol grubu olmak üzere diğer yabancı öğrenci grubu olarak farklı milliyetlerden 8 öğrenci seçilip, aynı sorular onlara da sorulmuştur. Türk öğrencilerden seçilen 8 öğrenciye ise Türkiye’deki sosyal ilişkileri kapsayan sorular hakkında ne düşündüklerini öğrenebilmek için, yabancı öğrencilerin Türkiye’deki deneyimlerini kapsayan sorularla ilgili görüşleri sorulmuştur. Bu şekilde farklı perspektiflerden bakılarak daha nesnel bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

3.4. Veri Toplama

Suriyeli ve yabancı öğrencilere 15 soru, Türk öğrencilerine ise 6 soru sorulmuştur. Suriyeli ve yabancı öğrencilere Türkiye dışından geldikleri için aynı sorular sorulmuştur. Bu sorular, yabancı öğrencilerin Türkiye’ye gelmeden önce karşılaştıkları durumlar ve yaşam deneyimleriyle ilgilidir. Türk öğrencilerine ise diğer grupların Türkiye’deki deneyimleriyle ilgili sorulardan 5 ortak soru sorulmuştur.

Bulgular bölümünde ilk olarak Suriyeli ve yabancı öğrencilere sorulan soruların yanıtları sunulmakta ve iki grup arasında farklı yaşam deneyimlerinin olup olmadığı irdelenmektedir. Daha sonra üç grup arasındaki ortak soruların yanıtları karşılaştırılıp

farklı ve ortak alanlar ortaya konulmaktadır. Bu çıktıların karşılaştırılmasıyla yabancı öğrencilerin sosyal yaşam ve öğrencilik yaşamları içinde kendilerini nasıl hissettikleri ve Türk öğrencilerin yabancı öğrencilere nasıl baktıkları ortaya konulmaktadır.

Covid-19 nedeniyle bazı öğrencilerle telefon ile görüşmeler yapılmış, bu görüşmeleri yapmak için onlardan randevu alınmış ve her görüşme ayrı ayrı (birebir ve yüz yüze) yapılmıştır. Görüşmelerin süresi 30 ile 45 dakika arasında değişmekte olup, görüşmelerin kayıt altına alınması için tüm öğrencilerden izin alınmıştır.

Görüşme soruları, öğrencilere üniversitedeki ilişkileri ve üniversitede karşılaştıkları sorunların analiz edildiği araştırma başlığına göre seçilmiştir. Her soru birkaç ayrıntılı alt soru içermektedir. Örneğin ırkçılık konusunda öğrencilerden yaşadıkları örnek olayları anlatmaları istenmiştir. Aidiyet konusuna gelince, sorular şu şekilde detaylandırılmıştır: *“Türk vatandaşlığı aldınız mı? Türk vatandaşlığı almanın faydasını görüyor musunuz? Türkiye’de kalmak istiyor musunuz? Neden?”* Diğer uluslararası ve Türk arkadaşları ile kaynaşmaları konusunda ise ilişkilerinin güçlü olup olmadığı ve bunun gerekçelerini örneklemeleri istenerek ayrıntılı olarak sorular sorulmuştur. Bu sayede öğrencilerin duygu ve düşüncelerine ulaşp, bunlar gerçek örneklerle desteklenerek detaylı bir analiz yapılmıştır.

3.5. Veri Analizi

Nitel araştırmalarda verilerin analizlerinin farklılıklar arz etmesi olağan bir durumdur ve veri analizleri genellikle “betimsel analiz” ve “içerik analizi” ile yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016, s. 238).

Araştırmada, katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrası elde ettiğimiz yazılı ve sesli materyaller analiz edilmiş, aynı grupta yer alan bilgiler belirli kategorilendirmelerle aynı başlıklar altında toplanmış ve bu başlıklar yorumlanmış ve özetlenmiştir. Bu aşamada nitel verilerde sıklıkla kullanılagelen “betimsel analiz” yöntemi kullanılmıştır (Altunışık ve diğerleri, 2017, s. 258).

3.5.1. Demografik Yapı

Araştırmada katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuş ve elde edilen veriler (kayıtlar) dinlenmiş ve öğrenci ifadeleri bireysel olarak tutanağa geçirildikten sonra tekrar okunarak analiz edilmiştir. Birbirlerine benzer olduğuna kanaat getirilen ifadeler toplamda 6 tema

altında toplanmış, katılımcı gizliliği için isim kullanmak yerine katılımcılar kodlanmış (K1, K2, ... gibi) ve benzer ifâdeler doğrudan paylaşılmıştır.

Görüşme yapılan katılımcılara ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolardaki gibidir:

Tablo 1

Suriyeli Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Bölüm	Sınıf	İl
K1	23	Erkek	Maden Mühendisliği	1	İdlip
K2	26	Erkek	İletişim	2	Halep
K3	25	Erkek	Otomobil Mühendisliği	4	Halep
K4	23	Kadın	Bilgisayar Öğretmenliği	4	Halep
K5	26	Erkek	Bilgisayar Öğretmenliği	2	Hums
K6	26	Erkek	Biyomedikal Mühendisliği	4	Hums
K7	24	Kadın	Mimarlık	3	Halep
K8	23	Kadın	Endüstri Mühendisliği	3	Halep
K9	24	Kadın	Türkçe Öğretmenliği	3	Lazikiye
K10	23	Kadın	Biyomedikal Mühendisliği	4	Halep
K11	26	Erkek	İş Teknisyenliği	2	Halep
K12	24	Erkek	Mimar Mühendisliği	3	Halep
K13	25	Kadın	İktisat	4	Hama
K14	21	Kadın	Ziraat Mühendisliği	1	Halep
K15	23	Kadın	İlahiyat	4	Halep
K16	20	Kadın	Gazetecilik	2	İdlip
K17	22	Kadın	Bilgisayar Öğretmenliği	3	Halep
K18	25	Erkek	Ziraat Mühendisliği	3	Halep
K19	21	Kadın	İlahiyat	1	Daraa
K20	21	Kadın	Diş Hekimliği	2	Halep

Yukarıdaki tablodan öğrencilerin çoğunluğunun Halep ilinden olduğunu ve yaşlarının 21 ile 26 arasında olduğunu ve öğrencilerin çoğunun Mühendislik Fakültesinde okuduğunu görüyoruz.

Tablo 2

Suriye Dışındaki Ülkelerden Gelen Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Bölüm	Sınıf	Uyruk
K21	24	Erkek	Mimarlık	3	Yemen
K22	24	Kadın	Biyoloji	2	Cezayir
K23	26	Kadın	İletişim	4	Ruanda
K24	18	Kadın	Kimya	1	Sudan
K25	22	Erkek	Uluslararası İlişkiler	3	Filistin
K26	23	Erkek	Ziraat Mühendisliği	3	Mısır
K27	20	Erkek	İletişim	4	Malavi
K28	25	Erkek	Tıp	3	Moritanya

Yabancı uyruklu öğrencilerde ise Yemen ve Filistin dışında çoğunluğunun Afrika kökenli olduğunu ve yaşlarının 18 ile 26 arasında olduğunu görüyoruz.

Tablo 3

Türk Katılımcılara ait Demografik Bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Bölüm	Sınıf	İl
K29	34	Erkek	İletişim	4	Diyarbakır
K30	26	Kadın	Sağlık Hizmetleri	2	Şanlıurfa
K31	26	Kadın	İletişim	2	Adana
K32	24	Kadın	Tıp	5	Batman
K33	23	Kadın	İletişim	4	K.Maraş
K34	23	Kadın	İletişim	2	Adana
K35	23	Erkek	İletişim	4	Adana
K36	23	Kadın	İlahiyat	4	Mardin

Yaşları 23 ila 34 arasında olan Türk öğrenciler farklı şehirdendirler ve eğitim aldıkları fakülteler de farklıdır.

3.5.2. Öğrencilerin Sosyal Kültürel Ekonomik ve Eğitimsel Durumu

Suriyeli ve yabancı öğrencilerin grubuna, ülkelerindeki sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel durumlarla ilgili 4 soru sorulmuştur. Sorular ve bu sorulara verilen cevaplar şöyledir;

- *Ülkenizde ailenizle yaşadığınız hayat düzenini anlatabilir misiniz?*
- *Ekonomik durumunuz nasıldı? Açıklar mısınız?*
- Sosyal ilişkilerinizi (sosyal hayatınızda önemli yer tutan yaşam ilişkileriniz, sohbetler, akrabalarınız/arkadaşlarınız, tartışmalarınız) anlatınız.
- *Aile bireylerinin (siz, babanız, anneniz, kardeşleriniz) aile hayatındaki rolleri nelerdir? (Birinci soru olarak sorulmuştur.)*

Suriyeli öğrencilerin %70'i savaştan önce maddi durumlarının çok iyi olduğunu (kendi evlerine, arabalarına, arazilerine vb. sahip olduklarını) açıklamıştır. Kalan %30'u ise maddi durumlarının orta düzeyde olduğunu (kiracı olarak yaşadıklarını veya kendilerine ait küçük bir eve sahip olduklarını) söylemiştir.

Sosyal ilişkiler hakkında öğrencilerin %75'i aile içinde ve dışındaki ilişkilerinin çok aktif, sosyal ve güçlü (akrabalar ve komşuları ziyaret ve etkinlikler) olduğunu açıklamıştır. Kalan %25'lik kısımdan bazıları şehir dışında yaşadıkları için sosyal hayatlarının sadece komşuluk ilişkisi ile sınırlı olduğunu, bazıları ise kapalı bir aile yapısına sahip olduğundan dolayı sosyal hayatlarının yalnızca yakın akrabaları ile kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ailedeki rollere geldiğimizde, öğrencilerin %55'inin babalarının esnaf, annelerinin ev hanımı olduğu, %45'inin ise babalarının ve annelerinin farklı mesleklerde çalıştığı görülmüştür. Bu kesimdeki öğrencilerin babaları genellikle mühendislik, memurluk gibi mesleklerde çalışırken; anneleri ise öğretmenlik, eczane kalfalığı/çıraklığı, çiğcilik gibi meslekleri icra ettikleri saptanmıştır. Gençlerin aile içinde rolleri ise, lise ve orta okul öğrenciliği ile sınırlıdır.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda, tamamı maddi durumlarının ortalama düzeyde olduğunu söylemiştir. İlişkiler hakkındaki soruya ise, %90'ı aile ve akrabalarla ilişkilerinin çok güçlü (aktif ve destekleyici) olduğunu açıklamıştır. Kalan %10'un bir bölümü farklı ülkelerde yaşadıkları için akrabalarıyla ve aileleriyle hiçbir ilişkileri olmadığını, diğer bir kısmı ise aile içinde büyük sorunlar olduğu için (miras sorunu vb.) aileleriyle ilişkilerinin iyi olmadığını belirtmişlerdir. Ailedeki rolleri sorduğumuzda, öğrencilerin %5'i babalarının ölüp annelerin ailelerine yardım etmek için farklı işlerde

çalışıyor olduğunu ifade ederken; %95'i ise babalarının ve annelerinin farklı mesleklerde çalıştığını (ticaret, esnafılık vb.) belirtmiştir.

İkinci soru olarak “ülkenizdeki eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz? (Okulunuzun eğitim düzeyi, yeri, yaptığınız çalışmalar, etkinlikler)” sorusu yöneltilmiştir.

İlk guruba (Suriyeli öğrenciler) bu soru sorulduğunda, öğrencilerin %80'i aldığı eğitimden memnun olup okullarda farklı etkinlikler (spor, kamp, müzik, boyama vb) olduğunu açıklamıştır, 12. sıralı öğrencimiz bu durumu “hocalarımız biraz sertti ve katı kuralları vardı ama bunu takmıyorduk. Çünkü bizim geleceğimiz için yararlı olduğunu biliyorduk.” diye ifade etmiştir. Ayrıca bazı öğrencilerimizin oturduğu bölgeler sorunlu olduğu için okulların durdurulduğunu açıklamışlardır. Kalan Öğrencilerin %20'si eğitim düzeyi normal ve okulların etkinliklerini olmadığını söylemiştir.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda %10'u aldığı eğitimden memnun olmadığını belirtmiş; bazıları ülkelerindeki savaştan dolayı, bazıları ise eğitim sisteminden kaynaklı (okulda sadece Arapça dilinde eğitim olduğu için) sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin %90'ı eğitim düzeyinin çok yüksek ve kaliteli (yoğun, ağır) olduğunu söylemiştir. Bazı öğrencilerin memnuniyetinin sebebi okulda birçok dil öğretilmesi olmuştur.

Üçüncü olarak;

- Ülkenizdeki okulda sosyal ilişkileriniz,
- Hocalarınızla ilişkileriniz,
- Okul arkadaşlarınızla ilişkiniz,
- Ailenizin hocalarınızla ilişkisi,
- Ailenizin okul arkadaşlarınızla ilişkisi nasıldır, soruları sorulmuştur.

Öğrencilerin %30'u hocalarıyla ilişkisinin normal (hoca öğrenci ilişkisi), diğer %70'i ise hocalarıyla ilişkisinin güçlü ve arkadaşça (hocalar anlayışlı olup öğrencilerin arasında şakalaşma vb.) olduğunu açıklamıştır.

Öğrencilerin okul arkadaşlarıyla ilişkisi sorulduğunda, %10'u normal olduğunu belirtmiştir (güçlü, samimi derinlik yok). Çünkü bazıları kapalı bir aileden olup geniş çevreye girememiştir. Bazıları ise yabancı bir ülkede okudukları için dışlanmaya uğramıştır.

Ailelerin hocalarıyla ilişkisini sorulduğunda %50'si ilişkilerinin iyi (ailelerin evlatlarını sormak için okullara gidip, hocalarıyla konuşup okulun dışında ortak ziyaretler olduğunu) açıklamıştır. Diğer %50'si ise ilişki olmadığını söylemiştir.

Ailelerin çocuklarının arkadaşlarıyla ilişkisi konusunda %20'si aralarında hiç ilişki olmadığını söylemiştir, diğer %80'i ise aralarındaki ilişki çok iyi (aileler arasında ziyaretler vb.) olduğunu açıklamıştır.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda %10'u hocalarıyla ilişkisini yüzeysel olduğunu (sadece hoca öğrenci ilişkisi), %90'ı ise hocalarıyla daha samimi ve yakın olduklarını söylemiştir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkisi konusunda %5'i ülkenin dışında yaşadığı için dışlanmaya uğradığını ve arkadaşlarıyla ilişkisi olmadığını, %95'i ise okul arkadaşlarıyla ilişkilerinin çok güçlü olduğunu ve aralarında farklı etkinlikler olduğunu açıklamıştır.

Ailelerin hocalarla ilişkisi konusunda ise %50 oranında ilişki ve iletişim yokken, %50'si ilişkileri (okulu ziyaretler vb.) olduğunu açıklamıştır. Ailelerin çocuklarının okul arkadaşlarıyla ise %50 oranında ilişkisi yokken, %50'si aralarında ziyaret ve iletişim olduğunu açıklamıştır.

Türkiye'ye gelmeden önce ülkenizde oturduğunuz şehirde karşılaştığınız sorunlar nelerdi?

- *Eğitimsel zorluklar*
- *Ekonomik zorluklar*
- *Aile içi zorluklar*
- *Politik sorunlar (dördüncü soru olarak sorulmuştur).*

Bu soru Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %5'i herhangi bir sorunla karşılaşmadığını söylemiştir. %5'i ise farklı ülkede yaşadığından dolayı eğitim süresinde dışlanma ve ayrımcılığa uğradığını söylemiştir. %90'ı ise savaş nedeniyle yaşadıkları temel zorlukların (eğitim durdurmak, maddi durum, korku, güvensizlik, psikolojik baskı gibi) ortaya çıktığını söylemiştir. Altıncı sıradaki öğrenci *“Maddi sorun vardı, işler durdu. Psikolojik sorunlar vardı, çünkü ülke içinde başka yerlere göç ettik. Ayrıca hiç güvenlik yoktu, askerler her yerdeydi. Onun dışında ülke içinde yabancılaşmayı hissediyordum. Çünkü mahallemi bıraktım ve tüm arkadaşlarım yurtdışına çıkmışlardı.”* diyerek çoğu öğrencinin durumunu özetlemiştir.

Bu soruda yabancı öğrencilerin %10'u hiç sorun yaşamadığını açıklamıştır. %10'u ise kişisel sorunları (gelecekte korkmak, yabancılaşma) olduğunu söylemiştir. Sekizinci sıradaki öğrenci *“Lisedeki son senem zordu, çünkü okulum uzaktı. Arkadaşlarımla kalıyordum orada yabancılaşma hissediyordum”* diyerek sorununu açıklamıştır. Kalan %80'i ise sorunlarının eğitimsel (okul ücretleri, derslerin zorlukları) olduğunu açıklamıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, üç gruba yapılan görüşmelerin sonuçları aktarılmıştır. Sonuçların bu gruplar arasındaki benzerlik ve farklılık noktaları 4 başlıkta ele alınmıştır.

4.1. Suriyeli Öğrencilerle Yapılan Mülakatlarda Elde Edilen Sonuçlar

Suriyeli öğrencilere sorulan 6 soru sıralamaya göre aşağıdadır. Ayrıca karşılaştırma yapılabilmesi için soruları değerlendirdik.

Beşinci soru: “Türkiye’ye gelme sebeplerinizi anlatabilir misiniz?”

Bu soru iki gruba sorulmuştur. Suriyeli öğrencilerin %10’u eğitimsel ve ekonomi sebepleri ile Türkiye’ye geldiklerini söylerken, %90’ı savaş nedeniyle geldiklerini açıklamıştır.

- Türkiye’ye geliş sürecinizi anlatabilir misiniz?

- Türkiye’ye gelmek için nasıl karar aldınız?

- Hangi yolu seçtiniz?

- İlk yerleştiğiniz yer neresidir? Orayı seçme nedeniniz nedir? (Altıncı soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrencilerin %50’si Türkiye’ye yasal yollarla gelirken, %50’si ise yasal olmayan yolları kullandıklarını söylemiştir. Öğrenciler Adana ve Mersin’i yerleşmek için seçmiştir. Bu illeri seçme sebebi olarak %20’si iş durumunu gösterirken, %80’i ise bu şehirlerde tanıdıkları oldukları için tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

“Adana’ya geldiğinizde ilk karşılaştığınız sorunları anlatabilir misiniz?

Başlangıçta karşılaştığınız sorunlardan hala devam eden sorunlar varsa, açıklayınız.

- Ekonomik,

- Dil sorunu,

- Sosyal ve Kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar

- İkamet sorunları, sosyal sisteme dahil olma v.s... (Yedinci soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrenciler Türkiye’ye geldikten sonra dil, iletişimsizlik, iş, psikolojik, maddi, ikamet, eğitim, yabancılaşma, uyum sağlamak gibi sorunlar yaşamıştır. Bu

durumun daha iyi açıklanması adına birkaç öğrencinin yanıtı aşağıda sunulmaktadır.

Birinci sıradaki öğrenci: *“Türkiye’ye geldikten sonra küçük yaşta çalışmak zorunda kaldım. O zamanlarda Türk iş sahipleri Suriyeliler’in çalışmaya ihtiyaçları olduğunu biliyor ve bizi düşük ücretlerle çalıştırıyorlardı. O zaman benim günlük kazancım 10 TL idi. Ayrıca iş sahipleri bizi çok kabul etmiyorlardı. Hep “Neden ülkenize dönmüyorsunuz? Orada savaş yok.” şeklinde baskı kuruyorlardı.”* diyerek iş sorunu açıklamıştır.

İkinci sıradaki öğrenci: *“Karşılaştığım sorunlar dil ve halkla entegrasyon. Eskiden yaşadığım ülke kapalıydı. Ben orta seviyede bir açıklığı tercih ederim, yani ne kapalı ortamı ne de açık ortamları severim. Türkiye’de yaşam tarzımı da kendime göre ayarladım, yani ilkelerime göre çevremi oluşturmaya çalıştım. Örneğin orada erkek kız karışık ortamlar yasaktı, burada ise normal. Ben de bu konuda daha dikkatli olmaya çalışıyorum, kız arkadaşlarla ilişkilerden uzak durmaya çalışıyorum.”* diyerek uyum sorununu anlatmıştır.

Dördüncü sıradaki öğrenci: *“İlk geldiğimde odamdan çıkmıyordum, yaklaşık bir yıl psikolojik sorunlar yaşadım. Başta dili kabul etmiyordum. Her şey yeniydi: insanlar, dil, ülke... Bu süreçte sadece evde durup kitaplar okuyordum ve dışarıdaki hayatı kabul etmiyordum. Ailem odama girdiğinde ya namaz kıldığımı ya da kitap okuduğumu görüyorlardı. Bu kez ailem benim için üzülüp kitaplarımı sakladılar, ben de gizlice onlarını bulup tekrar alıyordum. Bence durumum toplumu kabul etmemekten ziyade Adana’da ilk oturduğumuz mahallenin kötü olmasıyla ilgiliydi. Oradaki insanlar Kürtlerdi. Davranışları farklıydı yani mesela kapıyı vurmada evimize giriyorlardı. Ayrıca şalvar gibi giydikleri kıyafetleri bana çok garip geliyordu. Ben de o dönemde tüm Türkiye’nin bu mahalleye benzediğini düşündüm.”* şeklinde anlatarak kültür, uyum sağlamak ve psikolojik anlamdaki sorununu açıklamıştır.

- Üniversiteye girmeden önce eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz?
- Nasıl ve nerede başlangıç yaptınız
- Girdiğiniz sınavlar
- Kazandığınız bölüm
- Okulunuzun düzeyi (sekizinci soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrenciler üniversiteye girmeden önce birkaç sene okuyup açık lise eğitimi, standart Suriyeli sınav ve YÖS gibi sınavlara girmiştir. Aynı sırada Türkçe eğitimi almıştır. Bunu daha iyi açıklamak için, birinci sırada öğrenci, *“İlk geldiğimizde eğitim konusunda hiç bilimiz yoktu. Bu nedenle birkaç sınava girdik. İlk olarak standart Suriye*

sınavına girdik, ondan sonra dil öğrendim, ondan sonra YÖS sınavına girdim. Kazandığım bölümü çok seviyorum, eğitim düzeyinden çok memnunum.” diyerek durumu anlatmıştır. Öğrencilerin %90’ı aldığı eğitimden memnun olurken kalan %10’u eğitim düzeyinin yüzeysel kaldığını ve yeterli olmadığını söylemiştir.

- Eğitim almakta olduğunuz Çukurova Üniversitesinde karşılaştığınız sorunlarını anlatabilir misiniz?

- Ekonomik sorunlar*
- İletişim sorunları*
- Dil sorunları*
- Dışlanma sorunları*
- Diğer sorunlar” (Dokuzuncu soru olarak sorulmuştur.)*

Suriyeli öğrenciler dil, maddi, iletişim, dışlanma, ayrımcılık, yabancılaşma gibi ortak sorunlar yaşamıştır. Bunları açıklamak adına, bazı öğrencilerin yanıtları aşağıda sunulmaktadır.

Birinci sıradaki öğrenci: *“Bölümümde sayımız çok azdı. Sadece 10 kişiydik. Onlardan altısı Suriyeliydi. Okulda sorunumuz hocalarımızla iletişim kurma sorunuydu. Başta yaşadığımız savaş olaylarını merak edip sorular soruyorlardı ama anlattıklarımıza inanmayınca biz rahatsız oluyorduk. Onun dışında arkadaşlar arasında sorunlar çıkmaya başladı, çünkü aramızda rekabet vardı. Kimin daha yüksek not alacağına dair sınıf ve ders rekabeti içindeydik. Bu tartışmalar ve rekabetler daha çok Suriyeli öğrencilerin aralarında oluyordu. Dil sorunu benim için çok büyük bir sorundu. Hocaların konuştuklarını tamamiyle anlıyordum ama dil yüzünden onlarla hiç iletişim kuramıyordum. Benim için çok büyük bir stresi, hatta hocalardan biri bana ‘Madem Türkçen iyi değildi, nasıl dil sınavından geçtin? Dil bilgini yeniden tekrar etmen gerekiyor.’ demişti. O olaydan sonra ayrılmayı düşündüm fakülteden ama aileme hayal kırıklığı yaşatmayı istemedim. Okuldan soğuyup okulu ihmal edip dışarıdaki işe odaklanmaya çalıştım. Hatta o dönemde bir derste devamsızlıktan kaldım.”*

Dokuzuncu sıradaki öğrenci: *“Dil sorunu çok büyüktü, hocalarımı hiç anlayamıyordum. Bir kez bir hocaya gidip bölümde zorlandığımı anlattım, o da bana nasihat vermektense beni azarlamaya başladı. ‘Sen nasıl girdin buraya? Dilin yetmiyor, git baştan Türkçe öğren!’ dedi.”*

Onuncu sıradaki öğrenci: *“İlk sorun dildi, onun dışında 1. sınıftayken bir olay yaşadık. Derste hoca herkese kızdı, öğrencileri azarlamaya başladı. Ondan sonra ‘Şimdi ikinci gruba, Suriyeli öğrencilere gelelim.’ dedi. Tavırları değişti, sert konuştu. O zaman*

çok kötü hissettim. Türk arkadaşlarımızdan da rahatsız oluyorduk. Bize not vermiyorlardı ve onlardan yüksek notlar aldığımızda, ‘Neden bizden daha yüksek notlar alıyorsunuz?’ diyorlardı.”

On dokuzuncu sıradaki öğrenci: *“Dil zorlukları, kabul edilmeme sorunu ile karşılaştım. Mesela bir kez ders esnasında Suriye konusu açılıp olumsuz bir şekilde konuşuldu. Ülkemizdeki savaşı ve ülkemizi bırakmamızın sebebini anlamıyorlar. Bize ‘Ülkenizi neden bırakıp kaçtınız?’ dedikleri zaman rahatsız oldum.”*

“Oransal olarak dışlayıcı hareketlerin %40’ı hocalar, %60’ı Türk öğrenciler tarafından uygulanıyor. Hatta fark ettim ki Türk hocalar ve öğrenciler, diğer ülkelerden gelen öğrencilerle Suriyeli öğrencilere göre daha samimilerdi.”

Aynı soru yabancı öğrencilere sorulduğunda dil, ayrımcılık, iletişim gibi sorunlar öne çıkmıştır.

Birinci sıradaki öğrenci: *“İlk olarak dil bir sorundu, dersleri anlayamıyordum. Onun dışında ayrımcılığa uğradım. Yabancı olduğum için hocalarım Suriyeli olduğumu düşünüyorlardı ve ona göre davranıyorlardı. Bir defasında sunum yapıyorken bana ‘Arap mısın?’ dediler. Konuşurken yanlış yaptım, bana tüm öğrencilerin önünde gülmeye başladılar. Ayrıca sunum için bana yeterli zaman vermediler.”*

-Türk vatandaşlığını aldınız mı?

Aldıysanız:

- Size faydası oldu mu?

Almadıysanız, neden?

- Motivasyonunuz neydi? (Onuncu soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrencilere vatandaşlığı sorulduğunda %40’ı Türk Vatandaşlığı almışken, %60’ının Türk Vatandaşlığı almadığı görülmüştür. Vatandaşlık alanlar ve almayanların motivasyonlarını iş bulmak, istikrarlı olmak, seyahat etmek, bir yere ait olmayı hissetmek gibi etkenler oluşturmaktadır.

Detaylar için birkaç öğrenci yanıtlarını aşağıda verilmiştir.

Birinci sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlık almadım ama başvuruda bulundum. Motivasyonum da bu ülkede istikrarlı olmak ve ailemin geleceği gibi faktörlerdi. Vatandaşlığın faydaları çok fazla. Örneğin emekli olduktan sonra avantajları var ve şehirlerarasında seyahat etmek daha mümkün oluyor.”*

Dördüncü sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlığı aldım. Bana ev kiralama, su ve internete başvurma konularında faydası oldu. Ben şimdi vatandaşlığın sorumluluğunu taşıdığımı hissediyorum. Yani onu geliştirmeye çalışacağım. Eğitimle beraber ülkenin geleceği*

için güzel ve faydalı yatırım programları yapabilirim.”

On dokuzuncu sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlığa başvurdum. Seyahat iznine faydası oluyor. Ayrıca geçici kimliğimden utanıyorum, çünkü şekli farklı. Suriye kimliğim de olmadığı için kendimi bir yere ait hissedemiyorum. Artık aidiyet hissetmek istiyorum.”*

4.2. Diğer Yabancı Öğrencilerle Yapılan Mülakatlarda Elde Edilen Sonuçlar

Diğer yabancı öğrencilere demografik sorular hariç 6 soru sorulmuştur. Sıralamaya göre cevaplar şu şekildedir;

Beşinci soru; Türkiye’ye gelme sebeplerinizi anlatabilir misiniz?

- Savaş
- Ekonomik
- Eğitimsel
- Diğer, şeklinde sorulmuştur.

Yabancı öğrencilerin %100’ü Türkiye’ye gelme sebeplerinin eğitim olduğunu söylemiştir.

Türkiye’ye geliş sürecinizi anlatabilir misiniz?

- Türkiye’ye gelmek için nasıl karar aldınız?
- Hangi yolu seçtiniz?
- İlk yerleştiğiniz yer neresidir? Orayı seçme nedeniniz nedir? (Altıncı soru olarak sorulmuştur.)

Yabancı öğrencilerin Adana’da yerleşme sebepleri okulu burada kazanıp yeni bir kültürü tanımak iken, okulu seçme sebepleri ise sıralamasının yüksek olmasıdır

“Adana’ya geldiğinizde ilk karşılaştığınız sorunları anlatabilir misiniz?

Başlangıçta karşılaştığınız sorunlardan hala devam eden sorunlar varsa, açıklayınız.

- Ekonomik,
- Dil sorunu,
- Sosyal ve Kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar
- İkamet sorunları, sosyal sisteme dahil olma v.s. (Yedinci soru olarak sorulmuştur.)

Yabancı öğrencilere sorulduğunda, Türkiye’ye geldiğinde dil, iletişim, ekonomi, uyum sağlama, kültür gibi sorunlar ile karşılaşıldığı cevabı alınmıştır. Sorunların daha iyi açıklanması adına birkaç öğrencinin yanıtı aşağıda sunulmaktadır.

Birinci sıradaki öğrenci: *“İlk karşılaştığım sorunlar maddi sorunlardı. Aldığım burs bana yetmiyordu. Onun dışında kültür değişikliği sorunu yaşadım. Ben kapalı bir*

toplumdan açık bir topluma geldim. Örneğin eğitim konusunda tüm okuduğum okullarda erkek hocalar vardı ben de bu duruma alıştım. Burada ise bayan hocaların varlığına alışamadım bayan hocalardan utanıp korkuyorum. Yani ben daha önce hiç kızlarla konuşamadım. Hatta sınıfta sadece erkek arkadaşlarımla vakit geçiriyorum, kız arkadaşlarıma yaklaşmıyorum.” diyerek kültür sorununu açıklamıştır.

Dördüncü sıradaki öğrenci: *“Yurt sorunum vardı, odada çok kalabalıktık. Ayrıca dil sorunlarımız vardı. Bir sürü şey yapmak istiyordum ama dilden dolayı yapamıyordum. Bazen eski yabancı arkadaşlarımdan yardım istiyordum ama onlara her zaman zahmet vermek istemiyordum. Aynı anda yabancılaşıma ve yalnızlık hissediyordum.”* diyerek uyum sağlama sorununu açıklamıştır.

Üniversiteye girmeden önce eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz?

- *Nasıl ve nerede başlangıç yaptınız*
- *Girdiğiniz sınavlar*
- *Kazandığınız bölüm*
- *Okulunuzun düzeyi. (Sekizinci soru olarak sorulmuştur.)*

Yabancı öğrencilere sorulduğunda hepsi üniversite hazırlığını ülkelerde yapıp Türkiye’ye geldiklerini ifade etmiştir. Geldikten sonra dil kursuna başlayıp Türkçe öğrenmiştir. Bölümleri sorulduğunda %20’si zorla okurken, diğer %80’i severek okuduklarını söylemiştir. Eğitimden memnuniyet konusunda %25’i eğitim düzeyini yeterli bulmayıp yüzeysel görürken, %75’i gayet memnun olduklarını söylemiştir.

Eğitim almakta olduğunuz Çukurova Üniversitesinde karşılaştığınız sorunlarını anlatabilir misiniz?

- *Ekonomik sorunlar*
- *İletişim sorunları*
- *Dil sorunları*
- *Dışlanma sorunları*
- *Diğer sorunlar. (Dokuzuncu soru olarak sorulmuştur.)*

Yabancı öğrencilere sorulduğunda dil, ayrımcılık, iletişim gibi sorunlar öne çıkmıştır.

Birinci sıradaki öğrenci: *“İlk olarak dil bir sorundu, dersleri anlayamıyordum. Onun dışında ayrımcılığa uğradım. Yabancı olduğum için hocalarım Suriyeli olduğumu düşünüyorlardı ve ona göre davranıyorlardı. Bir defasında sunum yapıyorken bana ‘Arap mısın?’ dediler. Konuşurken yanlış yaptım, bana tüm öğrencilerin önünde gülmeye başladılar. Ayrıca sunum için bana yeterli zaman vermediler.”*

Yedinci sıradaki öğrenci: *“Dil sorunlarından dolayı iletişimsizlik vardı. Onun dışında arkadaşlarımla mimikleri farklı geliyordu bana. Örneğin ülkemde bir mimik başka bir anlama gelirken, burada ise başka şekilde anlaşıyordu. En büyük karşılaştığım mimik ve jest anlaşmazlığı, "evet" ve "hayır" anlamında kafa sallama jestiydi. Diğer ise, kültürümde ellerle “çokluğu” göstermek için yapılan jestin Türkiye’de argo olmasıydı.”*

- Türk vatandaşlığını aldınız mı?

Aldıysanız:

- Size faydası oldu mu?

Almadıysanız, neden?

- Motivasyonunuz neydi? (Onuncu soru olarak sorulmuştur.)

Yabancılar sorulduğunda %50’si vatandaşlığı almak istediklerini, çünkü iş, ayrımcılık, güvenlik gibi konularda faydalı olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak ikinci sıradaki öğrenci, *“Almak isterim. Motivasyonum pasaport işimi kolaylaştıracağını düşünüyor olmam. Onun dışında iş bulmak ve idari işlerimi kolaylaştırmak için, ayrıca ayrımcılığı azaltmak için de. Çünkü buna maruz kaldım. Örneğin, bir toplantıdaydım. Oradaki kişilerden biri, ülkeler konusu açıldığında ve benim Cezayir’den olduğumu öğrendiğinde bana ‘Siz İranlılar gibisiniz. Ülkenizde daha kapalı oluyorsunuz. Ve bizim Türk olarak kapalı kızlar hakkında bir düşüncemiz var; kapalı kızların düşünceleri de başları gibi kapalıdır.’ dedi. Ben de onunla tartışmak istemedim. Çünkü ne konuşsam hiç yararı olmayacaktı.”* ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin kalan %50’si ise vatandaşlığı almayı düşünmediklerini, çünkü faydalı olmadığını ve okulu bitirdikten sonra ülkelere dönmek istediklerini belirtmişlerdir.

4.3. Suriyeli ve Diğer Yabancı Öğrencilere Türkiye’deki Deneyimleriyle İlgili Sorulan Soruların Türk Öğrencilere de Sorulması ile Elde Edilen Sonuçlar

Üç gruba 5 ortak soru sorulmuştur:

Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede (yabancı / Türk) arkadaşlarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız? (Birinci soru.)

Bu soru Türk öğrencilere sorulduğunda %35'i yabancı öğrencilerle ilişkilerinin çok yüzeysel olduğunu açıklamıştır. *“Özelikle okulun dışında, bunu açıklamak için ikinci sıradaki öğrencinin açıklaması göstermektedir. Dışarıda fazla sosyal ilişkilerimiz yoktu çünkü ne kadar yakın olsam da dışarıdan gelen biri her zaman güven problemi yaşıyor, güven problemi olduğu için davet edildiği her yere gelmiyorlardı.”*

Diğer %65'i ise yabancı öğrencilerle ilişkileri çok samimi olup okulun içinde ve dışında aralarında ortak etkinlikler olduğunu açıklamıştır, bunu açıklamak için birinci ve beşinci sıradaki öğrencilerin açıklamaları göstermektedir:

“Açıkçası okulun dışında sosyaliz oturup sohbet ediyoruz, yabancı dil bildiğim için anlamakta zorluk çekmiyorum, okul içinde de iyi anlaşıyoruz kendi ülkelerinin kültürleri hakkında bilgi sahibiyim, ayrıca onlarda Adana'da birkaç yıl yaşadıkları için alışmışlar artık sosyalleşebiliyorlar.”

“Okul içinde ve okul dışında samimi ilişkimiz vardı ama en çok okul içinde buluşuyoruz oturup sohbet ediyorduk. Yabancı arkadaşlarım derslerde, sınavlarda zorladıklarında ben de onlara yardım etmeye çalışıyordum, birlikte konferanslar ve sunumlar yapıyorduk, okulun dışında ise bazen buluşuyorduk sohbet ediyorduk. Hâlâ görüştüğüm yabancı arkadaşlarım var.”

Bu soruyu diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda %30'u Türk öğrencilerle ilişki olup ortak çalışmalar ve yardım olduğunu söylemiştir, diğer %70'i ise Türk öğrencilerle ilişkileri çok yüzeysel olup farklı dil ve kültürden dolayı onlara yaklaşmadıklarını açıklamıştır, bunları detaylı açıklamak için birinci sıradaki öğrencinin yanıtı sunmaktayız.

“Türk arkadaşlarımla ilişkim çok yüzeysel çünkü onlar çok açıklar ve onların davranışları bana uymuyordu. Örneğin onlar kız erkek olarak oturuyorlar ben de rahatsız oluyorum ayrıca okulun dışında içki partileri oluyor ben de bu ortamlardan hoşlanmıyordum. Yabancı arkadaşlarıma daha yakıным çünkü kültürlerimiz ve dilimiz aynı onlarla hem okulun içinde hem de okulun dışında vakit geçiriyorum.”

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %70'i Türk öğrencilerle ilişkisinin çok yüzeysel olup, Suriyeli ve diğer ülkelerden gelen öğrencilerle ilişkisinin ise daha samimi olduğunu açıklamıştır, bunu detaylı olarak 9, 18, 19. sıradaki öğrenciler açıklamıştır:

“Genel olarak ilişkimiz yüzeysel, sadece okul içinde onlardan Kürt ve Arap kökenli arkadaşlar var, en çok onlarla samimiydim. Türk arkadaşlarıma yaklaştırmaya çalıştım ama onlardan tepki görmeyince vaz geçtim yani onların yanına birkaç kez gidip konu açmaya çalıştım ama onlar benimle samimi değillerdi biraz kapalılardı.”

“Genelde Türk arkadaşlarımla ilişkim iyiydi. Onlar anlayışlılardı ama yabancı arkadaşlarımla daha samimiydim. Okulun içinde onlarla yakınlaştırmaya çalıştım ama biraz dışlandım, bunun sebebi dilimin eksik olması. Yanlış konuştuğumuzda yabancılar olarak bizimle dalga geçiyorlardı. Okulun dışındaki Türk arkadaşlarımla iletişimimiz yok. Ama Suriyeli arkadaşlarımla iletişimim var, birlikte etkinlikler yapıyoruz.”

“İlişkim çok samimi değil yani yabancı arkadaşlarıma daha yakındım, hatta bir şeyi fark ettim: bir şeye ihtiyacım olduğunda Türk arkadaşlarım bana yardım etmeyip diğer yabancı arkadaşlara yardım ediyorlardı. Yani derste bir şeye takıldığımızda ya da bir nota ihtiyacımız olduğunda Türk arkadaşlarımız bize yardımcı olmuyorlar fakat diğer ülkelerden gelen arkadaşlarımız Türk arkadaşlarımızdan aynı şeyi istediğinde Türk arkadaşlarımız onlara yardımcı oluyorlardı.”

Diğer %30'u ise Türklerle ilişkisi çok samimi olup aralarında ortak etkinlikler olduğunu açıklamıştır, bunu detaylı olarak 7. Sıradaki öğrenci açıklamakta:

“Türk arkadaşlarımla ilişkim iyi, hatta Suriyeli arkadaşlarımla olan ilişkimden daha güçlüydü, bunun sebebi belki örtülü olmayıp kendilerine benzememi görmeleriydi.”

Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede hocalarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız? (İkinci soru.)

Bu soruyu Türk öğrencilere sorulduğunda %10'u hocalarla ilişkisi yüzeysel olduğunu anlatmıştır diğer %90'ı ise hocalarıyla ilişkisi çok samimi ve arkadaşça ilişkisi olduğunda açıklamıştır, detaylı olarak 1. ve 5. sıradaki öğrencilerin açıklamıştır:

“Gayet iyi hem hoca öğrenci ilişkisi olarak samimiyettimiz vardı. Aynı zamanda arkadaş gibi olduğum hocalarım bulunmakta, özel hayatımda normal insani ilişkileri içinde arayıp soran görüştüğüm konuştuğum hocalarım var, belli bir akademik konu hakkında çalıştığım zaman konuya hakim hocalarımla iletişime geçip onlardan fikirlerini

tavsiyelerini alıyorum. Yani hem akademik hem insani anlamda iletişim kurmaktayım.”

“Bizim hocalarımız iyilerdi, biz rahatça kendimizi ifade edebiliyorduk, ve kolayca iletişim kurabiliyorduk ama aslında bir şey düşünüyorum, hocalarımızın çoğunluğu yabancı dili kullanmadığı için yabancı arkadaşlarımız için dersler ve sınavlar sorun olabiliyordu bazı hocalarımız sınavlarda İngilizce yazmaya izin veriyordu âmâ bazıları izin vermiyordu benim gördüğüm yabancı öğrenciler için Türkçe yazmak hem süre sıkıntısı hemde anlaşılmanmaya yol açıyordu.”

Diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda %10’u hocalarla ilişkisi iyi olmayıp terslik gördüğünü açıklamıştır, bunu detaylı olarak 5. ve 8. Sıradaki öğrenciler açıklamıştır.

“Hocalarımla ilişkim çok yüzeyseldir. Bazıları sert davranıyorlar. Bir gün bir hocamız derste Türkiye hakkında konuşmaya başladı. Dersimiz ise genel bir dersti yabancı arkadaşım ona gidip hocam anlattıklarınız Türkiye’ye özel bilgiler, bize çok yarlı olmuyor dedi. Hoca da ona “Eğitim almak için buraya neden geldin o zaman?” dedi.”

“Genel olarak ilişki çok yüzeysel, hocalarımla ilk tecrübem zordu, bir defa okulun sistemini anlamak için arkadaşımınla beraber bir hocaya gittik o hoca genelde öğrencilerle sert ve sorunları olduğunu bilmiyordum bize yardımcı olmadı o olaydan sonra genelleme yaptım ama sonra diğer hocaları tanıdıkça genellemeyi kaldırabildim.”

Diğer %90’ı ise hocalarıyla çok sammimi ve arkadaş olduğunu açıklamıştır, detaylı olarak 3. Sıradaki öğrenci açıklamıştır:

“Onlar çok yardımcı oldular hatta bazıları dil konusunda yardım olmaya çalışmışlardı örneğin bazıları bize İngilizce kaynaklar verdiler.”

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %40’ı hocalarıyla ilişkisi çok sammimi ve güçlü olduğunda açıklamıştır, 4. Sıradaki öğrenci şöyle açıklamıştır.

“Genel olarak hocalarım çok düşünceliler, bir defa doğum günümde bir hoca bana mesaj gönderdi geri dönüş yaptım, hocamla bugüne kadar iyi bir ilişkimiz bulunmaktadır.”

Öğrencilerin %50’si hocalarıyla ilişkisinin çok yüzeysel olup onlarla konuşmaktan çekindiğini söylemişlerdir, bunu 2. sıradaki öğrenci açıklamıştır:

“Hocalarıyla konuşmaktan korkuyordum çünkü dile hâkim olamadım. Genel olarak onlarla ilişkim yüzeyseldir.”

Kalan %10’u ise hocalardan ters davranışlar görmüştür onu detaylı olarak 20. sıradaki öğrenci şöyle açıklamıştır:

“İlişkimiz yüzeysel ama bir sorunumuz var, hoca genelleme yapıyor, yani yabancı bir öğrenci yanlış yaptığında tüm yabancı öğrencileri azarlıyorlar. Hocalarımız çok bilgililer, bazıları başta ayrımcı davranıyorlardı. Yani bizim yabancı olduğumuzu öğrendikten sonra bize sert davranmaya başladılar. Örneği uygulama derslerinde biz yanlış yaptığımızda ses tonu veya ders notu gibi araçlar kullanarak sert bir şekilde bizi uyarıyorlardı. Türk arkadaşlarımı uyardıklarında ise normal, sakın bir şekilde uyarıp not veriyorlardı.”

Üniversite dışı ortamlarda farklı sorunlar yaşıyor musunuz? Varsa anlatabilir misiniz?

- Sizin için okulda daha az sorun, okul dışında daha çok sorun var mıdır? (Üçüncü soru.)

Bu soruyu Türk öğrencilere sorulduğunda okulun dışındaki (maddi, iletişimsizlik, aileden uzak durma) gibi sorun yaşadıklarını açıklamıştır, ve bu sorunlar okuldan daha büyük olduğunu söylemiştir.

Bu soruyu diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda %5'i okul içindeki sorunlar dışındakiden daha büyük olduğunu açıklamıştır, 6. sıradaki öğrenci bunu şöyle açıklamıştır:

“Biz burslu öğrenciler olduğumuz için okulun dışında sorunlar yok sayılır çünkü avantajları var, yurt ve maaş vb., bizim için okulun içinde sorunlar daha çok olur dersler eğitim yoğunluğu gibi.”

Diğer %90'ı ise okul içindeki sorunlar dışındakiden daha küçük olduğunu açıklamıştır, örnek (maddi, ayrımcılık, yurt) gibi sorunları yaşamıştır, bunları açıklamak için 1. ve 8. Sıradaki öğrencilerin yanıtları sunmaktayız:

“Okulun dışındaki sorunlarım daha çok. Örneğin yurt ve maddi sorunla. Yurtlarda da ayrımcılık var, yabancı öğrencilere hiç saygılı davranmıyorlar. Bir olay yaşadım, odamda bir tütsü yaktım güvenlik çıktı sigara yaktığımı sanmış, bende açıklama yaptım ama o bağırmaya başlayıp beni tehdit etmeye başladı, sen yabancısın buradaki kurallara uymak zorundasın yoksa bursunu kestiririm dedi.”

“Okul dışındaki sorunlarım daha çok. Örneğin ayrımcılığa uğradım, okulun dışındaki ortamlarda benim Suriyeli olduğumu sanıp sert davranıp sonra Moritaniye'den geldiğimi öğrendikten sonra davranışları değişiyordu. Antalya'dan Adana'ya gelirken otobüse bindim orada asistan vardı herkese su dağıtmıştı ve bana vermedi sonra onu çağırdığımda Suriyeliler hakkında bir şeyler demeye başladı bende kızıp ona Suriyeli olmadığımı söyledim yüzü değişti otobüstekiler benim tarafımdaydılar onu suçladılar.”

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %25'i okul içindeki sorunlar dışındakiden daha büyük olduğunu açıklamıştır, örnek dersler yoğunluğu, iletişimsizlik, dil ve ayrımcılık gibi sorunlar, bunu açıklamak için 19. sıradaki öğrencinin yanıtı sunmaktayız:

“Bence okulun içindeki sorunlar daha büyük oluyor. Örneğin okulun içinde ayrımcılığa uğrarsan okulu değiştirip ondan uzaklaşamazsın. Okulun dışında ayrımcılığa uğrarsan ondan uzaklaşıp kısa sürede olayı unutabilirsin. Ama okul içinde aynı sorunu yaşarsan bazen 4 yıl boyunca onunla yaşamak zorunda kalabilirsin.”

Diğer %75'i ise okulun dışındaki sorunlar daha büyük olduğunu açıklamıştır, örnek (iş arama, yurt, istismar, ayrımcılık), bunları açıklamak için 1, 2, 4, 6. sıradaki öğrencilerin yanıtları sunmaktayız:

“Yurt sorunu yaşadım, kaldığım yurt İslami bir yurttu ama hiç iyi değildi, çok uzaktı ve benim için işkenceydi, bir dönem kaldım ama sanki bir yıl gibiydi, ucuz olduğu için onu seçtim. Katı kuralları vardı mesela yurda son giriş saati 8'di. Bunun dışında bizi bazı İslami oturlara zorla dâhil ediyorlardı. Yemeği iyi değildi. Müdürü çok sertti, örneğin odalara girdiğinde yatağın düzgün olmadığını üzerinde bir şey olduğunu gördüğünde çöpe atıyordu. Evlerde kalmaktan korktum bu nedenle yurttan kalmayı seçtim.”

“Okulun dışındaki sorunlar içindenkinden daha çok bence. Örneğin Türk vatandaşları ile Suriyeliler arasındaki iletişimsizlik ya da istismar sorunları (Suriyelilerin dil bilmemelerinden faydalanıp ürünlerin onlara pahalı fiyatlarla satılması ve bu nedenle kavgalar çıkması.”

“Okulun dışındaki sorunları daha çok buluyorum. Toplum olarak bizi kabul etmeyip dışlayıcı davranmaktalar. Örneğin idari işlerimizi yaptırmaya gittiğimizde Türkçe konuşurken hata yaptığımızda “Sen Türkçe bilmiyorsun, git tercümen getir.” diyorlar.”

“Halkın bizim hakkımızda önyargıları var, ülkemizi neden bırakmak zorunda kaldığımızı ve çıkan savaşı anlamıyor, bizim olanları düzeltmeye çalıştığımıza inanmıyorlar.”

Geleceğe dair planlarınız, amaçlarınız nelerdir? Mezun olduktan sonra neler yapmayı istiyorsunuz ya da planlıyorsunuz? Mezuniyet sonrası kaygılarınız var mı? (Dördüncü soru.)

Türk öğrencilere sorulduğunda gelecekte bazıları yüksek lisansa devam etmek isterken diğerleri meslekleri iyi yapmak istediklerini söylemiştir, kaygılarına iş bulmama ve atanmama gibi.

Diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda (iş bulmak, yüksekisansa devam etmek, ülkelerine dönmek)gibi planları vardı.

Suriyeli öğrencilere sorulduğunda gelecekte (yurtdışına çıkmak, yüksekisansa devam etmek, iş bulmak)gibi planları var, kaygıları ise (iş bulmamak, dile hakim olmamak, okulda paşarılı olmamak). Kaygılar hakkında farklı bir yanıt alıp burada sunmaktayız:

“Kaygım gelecekte benimle evlenecek kişinin çalışmama ve okumama izin vermemesi. Türkiye’ de kadın hakları var ama bizim toplumumuz doğu toplumudur, kültürleri farklıdır. Toplumu bu konularda devlete şikâyet edemem çünkü benim yetiştirildiğim ilkelere göre şikâyet etmem ayıp olur. Yani benim gelecekteki eşim eğitim ve çalışma haklarımı tanımazsa onu şikâyet edemem.”

İstikbalinizi nerede görmektesiniz? Bunu kaç yılda gerçekleştirmeyi hedefliyorsunuz? (Beşinci soru.)

Bu soruyu Türk öğrencilere sorulduğunda çoğu istikballeri Türkiyede olacağını düşünüirken diğerleri ise yurtdışına çıkacaklarını diliyorlar.

Bu soruyu yabancı öğrencilere sorulduğunda %90’ı istikballeri iş ve eğitim için yurtdışında görürken kalan %10’u ülkelerinde görüyorlar.

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %15’i yurt dışında iyi fırsat bulurlarsa gideceklerini söylemiştir, kalan %85’i ise Türkiyede kalıp burada hayatı kurmaya düşünürler, onun sebebi açıklamak için öğrencilerden bir kaç yanıt alıp aşağıda sunmaktayız:

“Türkiye dışı çıkmayı hiç istemiyorum, burada istikrarlı olup buradaki gelenek ve görenekleri öğrenip kalmak istiyorum. Yurt dışına çıksam da sadece seyahet için çıkarım.”

“Büyük ihtimalle Türkiye’de kalırım buraya alıştığımız için. Buradan eğitim aldım, buranın kültürünü anladım. Ayrıca burada aile ve arkadaş çevrem oluştu. Aksi halde başka ülkede büyük bir fırsat bulursam oraya gidebilirim.”

“Türkiye’de kalmak istiyorum. Buradaki hayat tarzı bize daha yakın dini açıdan. Örneğin Avrupa’ya gitsek ezan sesi bile duymayabiliriz. Ayrıca buradaki kültür bizim kültürümüze çok yakın (neden) ama kalacağım süreyi bilmiyorum, hayatım boyunca olabilir.”

“Suriye’deki sorunlar çözülene kadar Türkiye’ de kalmayı düşünüyorum çünkü aile kurmak için Türkiye ’nin uygun bir ülke olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımı yetiştirmek için dini bir ortam olduğunu düşünüyorum. Burada dinlere kimse karışmıyor ve camiler

bulunuyor mesela. Bunun dışında iş ve çalışma konusunda da Türkiye'yi kendime uygun buluyorum."

4.4. Elde Edilen Bulguların Karşılaştırılması

Üç grup arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulmak için bu gruplara 5 ortak soru sorulmuş, bu soruların cevapları analiz edildikten sonra şu sonuçlara ulaşılmıştır;

4.4.1. Suriyeli Öğrenciler ile Diğer Ülkelerden Gelen Öğrenciler Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

İki gruba 15 ortak soru sorulmuştur. Cevapları analiz edildikten sonra, iki grup arasında ortak ve farklı birçok nokta olduğu sonucuna varılmıştır. En önemli ortak noktalardan biri, her iki gruba mensup öğrencilerin Türkiye'ye geldiklerinde kültürel ve maddi zorlukların yanı sıra iletişim eksikliği ve dil sorunu gibi zorluklar yaşamış olmalarıdır. Bir diğer benzer nokta ise, Suriyeli ve yabancı öğrencilerin Türk öğrencilerle çok yüzeysel bir ilişki içinde olmalarıdır.

İki grup arasındaki temel farklardan biri, Suriyeli öğrenciler üniversitelere girmeden önce birkaç hazırlık sınavına girerken, yabancı öğrencilerin sınavsız olarak üniversitelere yerleşmesidir.

Bu sonuçlardan, göçmen öğrencilerin genel olarak aynı sorunları ve aynı zorlukları yaşadıkları sonucuna varıyoruz. Bunların en önemlisinin de Türk öğrencilerle uyumsuzlukları ve onlarla yüzeysel ilişkileri olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni, yeni kültürlerin reddedilmesi ve yalnızca kendi grupları içindeki yoğunlaşmadır. Örneğin bazı göçmen öğrenciler, Türk kız ve erkeklerin birlikte eğitim görmeleri ayrıca birlikte eğlence faaliyetlerine katılmalarından dolayı Türkleri çok açık; aşırı modern bulmaktadır ve kültürlerinde kapalı bir halk oldukları için bunu iletişime girmediklerini ifade etmektedirler.

4.4.2. Türk Öğrenciler ile Diğer Ülkelerden Gelen Öğrenciler Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

İki öğrenci grubu arasındaki en önemli ortak noktalardan biri, her iki grubun da üniversite dışındaki sorunlarını (yurt, maddi zorluk, aileden uzak olmak vb.) üniversite içindeki sorunlardan daha önemli görmesidir. En büyük farklardan biri ise iki grup arasındaki ilişki konusunda ortaya çıkmaktadır. Türk öğrenciler yabancı öğrencilerle

ilişkilerinin güçlü ve iyi olduğunu ifade ederken, yabancı öğrenciler ise Türk öğrencilerle ilişkilerinin çok yüzeysel olduğunu belirtmişlerdir.

Burada, yabancı öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla güçlü ilişkileri reddettiğini, Türk öğrencilerin ise yeni kültürleri kabul ettiğini ve yabancı öğrencilerle yakınlaşmaya ve ilişkiler kurmaya çalıştıkları görülmektedir.

4.4.3. Türk Öğrenciler ile Suriyeli Öğrenciler Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

İki öğrenci grubu arasındaki en önemli ortak noktalardan biri, her iki gruba mensup öğrencilerin geleceklerini Türkiye'de görmeleri ve Türkiye dışına çıkmak istememeleridir. En büyük fark hocalarla olan ilişkiler konusunda ortaya çıkmıştır. Türk öğrenciler hocalarıyla güçlü bir ilişkiye sahipken, Suriyeli öğrencilerin hocalarıyla ilişkileri ise çok yüzeyseldir.

Burada her iki grubun da Türkiye'de kalmayı tercih ettiğini belirtmek gerekir. Suriyelilerin burada kalmayı tercih etmelerinin nedeni, Türkiye'nin kültürünün Suriye'ye benzemesi ve ekonomik koşulların yanı sıra kendilerini güvende ve istikrarlı hissetmeleridir ve buradaki gelir onlar için uygundur. Örneğin Suriye'de asgari ücret Türkiye'ye göre çok düşüktür.

Her iki grubun hocalarla ilişkilerine gelince, Suriyeli öğrenciler ve hocalar arasındaki ilişkinin zayıf olmasının nedeni, dillerinin zayıf olması ve kendilerine olan güvensizliklerinin yanı sıra hocalarıyla konuşmaktan utanmalarındır.

4.4.4. Üç Grup Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Üç öğrenci grubundaki en önemli ortak noktalardan biri, tüm grup mensuplarının üniversite dışındaki sorunlarını (yurt, maddi sıkıntılar, iş sorunları vb.) daha önemli sorunlar olarak görmeleridir. Ayrıca tüm gruplar mezun olduktan sonra iş aramak istediklerini belirtmişlerdir. Üç grup arasında belirgin ve önemli bir fark bulunmamaktadır.

Buradaki benzerlik noktalarında, üç grup üniversite dışındaki sorunların en büyük ve en önemlileri olduğu ve aynı sorunları örneğin barınma ve mali sorunlar gibi yaşadıkları konusunda hemfikir olduklarıdır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ayrımcılık

Bu hipotezin cevabını bulmak için grupların cevapları incelenmiştir. İlk olarak Suriyeli öğrencilerin cevaplarına bakılmıştır. Ayrımcılıkla ilgili 5 soru bulunmuştur. (Sıra: 7, 9, 10, 11, 13.).

7. Türkiye'ye geldiğinizde ilk karşılaştığınız veya devam eden sorunları anlatabilir misiniz?

- Ekonomik,
- Dilsel,
- Yerleşme sorunları.

9. Türkiye'deki okulunuzda karşılaştığınız sorunlarını anlatabilir misiniz?

- Ekonomik sorunlar,
- İletişim sorunları,
- Dil sorunları,
- Dışlanma sorunları,
- Diğer sorunlar.

10. Türkiye'deki okulunuzda Türk ve yabancı arkadaşlarınızla olan ilişkinizi anlatabilir misiniz?

- Sohbetleriniz,
- Ortak gezmeleriniz,
- Ortak çalışmalarınız.

11. Türkiye'deki okulunuzdaki hocalarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

- Tartışmalarınız,
- Çalışmalarınız,
- Okul dışında ilişkiniz varsa. (İş, proje, buluşma.)

13. Okul dışı ortamlarda farklı sorunlar yaşıyor musunuz? Varsa anlatabilir misiniz?

Cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin %50'sinin ayrımcılığa uğramadıklarını söyledikleri görülmüştür.

Diğer %50'si ise ayrımcılığa ya okulun içinde (hem hocalar hem de öğrenciler tarafından) ya da okulun dışında (otobüslerde ve idari yerlerde) uğradıklarını söylemiştir.

Bu grubun %20'si okulun dışında, %30'u okulun içinde ayrımcılığa uğradıklarını anlatmıştır.

Bunu daha iyi açıklamak adına, birkaç öğrencinin konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir;

Bazı öğrencilerin okul içindeki ayrımcılık hakkındaki görüşleri şu şekildedir;

10. sıradaki öğrenci; *“İlk sorun dildi, onun dışında 1. sınıftayken bir olay yaşadık: derste hoca herkese kızdı, öğrencileri azarlamaya başladı. Ondan sonra ‘Şimdi ikinci gruba, Suriyeli öğrencilere gelelim.’ dedi. Tavırları değişti, sert konuştu. Türk arkadaşlarımızdan da rahatsız oluyorduk, bize not vermiyorlardı ve onlardan yüksek notlar aldığımızda ‘Neden bizden daha yüksek notlar alıyorsunuz?’ diyorlardı.”*

19. sıradaki öğrenci *“Türk arkadaşlarla İlişim çok samimi değil yani yabancı arkadaşlarıma daha yakındım, hatta bir şeyi fark ettim: bir şeye ihtiyacım olduğunda Türk arkadaşlarım bana yardım etmeyip diğer yabancı arkadaşlara yardım ediyorlardı. Yani derste bir şeye takıldığımızda ya da bir nota ihtiyacımız olduğunda Türk arkadaşlarımız bize yardımcı olmuyorlar fakat diğer ülkelerden gelen arkadaşlarımız Türk arkadaşlarımızdan aynı şeyi istediğinde Türk arkadaşlarımız onlara yardımcı oluyorlardı.”*

20. sıradaki öğrenci: *“Hocalarımızın bazıları başta ayrımcı davranıyorlardı. Yani bizim yabancı olduğumuzu öğrendikten sonra bize sert davranmaya başladılar. Örneğin, uygulama derslerinde biz yanlış yaptığımızda ses tonu veya ders notu gibi araçlar kullanarak sert bir şekilde bizi uyarıyorlardı. Türk arkadaşlarımı uyardıklarında ise normal, sakın bir şekilde uyarıp not veriyorlardı onlara.”*

Bazı öğrencilerin okul dışındaki ayrımcılık hakkındaki görüşleri ise şu şekildedir;

3. sıradaki öğrenci: *“İş sorunları var. Mesela çok küçük bir problem olduğunda dahi siz Suriyeli olduğunuz için tartışma çıkarıyorlar, ‘haklarınızı istemeye geldiniz’ diyorlar, bizim üstümüze çıkmak istiyorlar.”*

5. sıradaki öğrenci: *“Okulun dışındaki sorunları daha çok buluyorum. Toplum olarak bizi kabul etmeyip dışlayıcı davranmaktalar. Örneğin idari işlerimizi yaptırmaya gittiğimizde Türkçe konuşurken hata yaptığımızda ‘Sen Türkçe bilmiyorsun, git tercüman getir.’ diyorlar.”*

9. sıradaki öğrenci: *“Sadece okul dışında zorluklar çekiyorum. Örneğin, idari işler yapmaya gittiğimde ters davranıyorlar. Bir kez internet şirketine gittim, kimliğimi*

gördüklerinde benimle çok ilgilenmediler. Türklere davranışlarında bir başka saygı gösteriyorlar. Hatta bir şey fark ettim: onlar bizden daha güçlü olduklarını göstermek istiyorlar, mesela dile hâkim olma yönünden.”

Yabancı öğrenciler grubu için aynı sorular incelenip aşağıdaki sonuca ulaşılmıştır:

Grubun %75'i hiç ayrımcılığa uğramadıklarını belirtirken, %25'i ayrımcılığa uğradıklarını anlatmış, bu durumun okulun dışında ve içinde olduğunu söylemişlerdir.

Okul içindeki ayrımcılık ile ilgili, bir öğrencinin görüşleri şu şekildedir;

1. sıradaki öğrenci: *“İlk olarak dil sorunu, dersleri anlayamıyordum, onun dışında ayrımcılığa uğradım yabancı olduğum için hocalarım Suriyeli olduğumu düşünüyorlardı ve ona göre davranıyorlardı. Bir defasında sunum yapıyorken bana Arap mısın dediler. Konuşurken yanlış yaptım, bana tüm öğrencilerin önünde gülmeye başladılar ayrıca sunum için bana yeterli zaman vermediler.”*

Bir öğrencinin okul dışındaki ayrımcılık ile ilgili görüşleri de şöyledir;

8. sıradaki öğrenci: *“Okulu dışındaki sorunlarım daha çok. Örneğin ayrımcılığa uğradım, okulun dışındaki ortamlarda benim Suriyeli olduğumu sanıp sert davranıp sonra Moritaniye'den geldiğimi öğrendikten sonra davranışlar değişiyor. Antalya'dan Adana'ya gelirken otobüse bindim orada asistan vardı herkese su dağıtmış bana dağıtmamış sonra onu çağırdığımda Suriyeliler hakkında bir şeyler demeye başladı bende kızıp ona Suriyeli olmadığımı söyledim yüzü değişti otobüstekiler benim tarafımdaydılar onu suçladılar.”*

Türk öğrenciler grubunda sırasıyla 1, 2, 3, 4. sorular incelenmiştir.

1) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitesinde yabancı arkadaşlarınızla sorunlarınız var mı?

- İletişim sorunları,
- Dil sorunları
- Dışlanma sorunları,
- Diğer sorunlar (örnek).

2) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede yabancı arkadaşlarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

3) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede hocalarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

4) Üniversite dışı ortamlarda farklı sorunlar yaşıyor musunuz? Varsa anlatabilir misiniz?

- Sizin için okulda daha az sorun, okul dışında daha çok sorun var mıdır?

Türk öğrencilerin cevapları incelediğinde hiç ayrımcılığa uğramadıklarını belirtmişlerdir.

Bu hipotez için farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Ayrımcılık sorunu üç gruba sorulduğunda ortaya üç farklı sonuç çıkmıştır. Suriyeli öğrenci grubunun %50'si ayrımcılığa uğrarken, diğer ülkelerden gelen öğrencilerden oluşan grubun %30'u ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmiştir. İki grup da ayrımcılığa hem okul içinde hem okul dışında uğramıştır. Türk öğrencilerden oluşan grup ise hiç ayrımcılığa uğramadıklarını söylemiştir. Bu sonuca baktığımızda, en çok Suriyeli öğrencilerin bu sorunu yaşadıkları anlaşılmıştır. Diğer ülkelerden gelen öğrenciler ise, birinci gruba (Suriyeli öğrenciler ile) ilişkileri olduğu düşünüldüğü için aynı sorunu yaşadıklarını fark etmiştir. Yani, diğer ülkelerden gelen öğrenciler, çevreleri tarafından Suriyeli sanıldıkları için ayrımcılık sorununu yaşamaktadır. Bu da bizi, Suriyeli öğrenciler hakkında Türkler tarafından olumsuz bir imaj oluşturulduğu sonucuna götürmektedir.

Dolayısıyla diğer ülkelerden gelen öğrencilerin ayrımcılığa maruz kaldığını ve buna bir başka ülkeden gelen göçmenlerle karıştırılmalarının neden olduğu ortaya çıkmaktadır.

5.2. Suriyeli ve Diğer Göçmenlerin Türk Öğrencilerle Kaynaşamaması

Bu hipotez için üç grubun cevapları incelenmiştir.

Suriyeli ve yabancı öğrenciler grubunda 10. sorunun cevapları incelenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

10) Türkiye’de eğitim almakta olduğunuz üniversitede Türk ve yabancı arkadaşlarınızla olan ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Suriyeli Öğrencilerin %55’i hem Türk öğrencilerle hem de diğer ülkelerden gelen öğrencilerle ilişkilerinin aynı (yüzeysel ve okul içi arkadaşlık ilişkisi) olduğunu söylemiştir.

Bunu daha iyi açıklamak adına, birkaç öğrencinin konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

11. sıradaki öğrenci: “Yabancı arkadaşlar da var, herkesle ilişkim iyiydi hatta bana yardıma gelirlerdi. Okul dışında ilişkimiz olmuyordu.”

17. sıradaki öğrenci: “İlişkimiz iyiydi, ortak çalışma ve işlerimiz vardı. Okul dışında iletişimimiz var, mesajlaşıyoruz.”

Öğrencilerin %40’i diğer ülkelerden gelen arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin, Türk arkadaşlarından daha güçlü ve samimi olduğunu açıklamıştır.

9. sıradaki öğrenci “Kürt ve Arap kökenli arkadaşlar var, en çok onlarla samimiydim. Türk arkadaşlarıma yaklaştırmaya çalıştım ama onlardan tepki görmeyince vaz geçtim yani onların yanına birkaç kez gidip konu açmaya çalıştım ama onlar benimle samimi değillerdi biraz kapalılardı.”

18. sıradaki öğrenci “Genelde Türk arkadaşlarımla ilişkim iyiydi. Onlar anlayışlılardı ama yabancı arkadaşlarımla daha samimiydim. Okulun içinde onlarla yakınlaşmaya çalıştım ama biraz dışlandım, bunun sebebi dilimin eksik olması. Yanlış konuştuğumuzda yabancılar olarak bizimle dalga geçiyorlardı. Okulun dışındaki Türk arkadaşlarımla iletişimimiz yok. Ama Suriyeli arkadaşlarımla iletişimim var, birlikte etkinlikler yapıyoruz.”

Kalan %5’i ise Türk arkadaşlarıyla ilişkilerinin, diğer ülkelerden gelen öğrencilerden daha iyi ve samimi olduğunu açıklamıştır.

Bunu açıklamak için 7. sıradaki öğrencinin ifadelerine yer verilmiştir:

7. sıradaki öğrenci *“Türk arkadaşlarımla ilişkim iyi, hatta Suriyeli arkadaşlarımla olan ilişkimden daha güçlüydü, bunun sebebi belki örtülü olmayıp kendilerine benzememi görmeleri idi. Okul dışında ilişkim yok.”*

Yabancı öğrencilerin cevapları incelendiğinde %87.5’inin yabancı arkadaşlarıyla ilişkilerinin, Türk arkadaşlarından daha samimi olduğunu söylediği görülmektedir.

1. sıradaki öğrenci *“Türk arkadaşlarımla ilişkim çok yüzeysel çünkü onlar çok açıklar ve onların davranışları bana uymuyor. Örneğin onlar kız erkek olarak oturuyorlar bende rahatsız oluyorum ayrıca okulun dışında içki partileri oluyor bende bu ortamlardan hoşlanmam. Yabancı arkadaşlarıma daha yakınım çünkü kültürlerimiz ve dilimiz aynı onlarla hem okulun içinde hem de okulun dışında vakit geçiriyorum.”*

5. sıradaki öğrenci *“Türk arkadaşlarımla ilişkim yüzeyseldir. Onlar yabancılara çok yardımcı olmuyorlar, yabancı arkadaşlarıma daha yakınım biz aile gibiyiz. Anlaşma sebebimiz dilimizin ortak oluşu ayrıca Türkler çok açıklar, kız erkek ilişkileri konusunda bizim kültürümüz farklı olduğu için onlara yaklaşmamayı seçtim.”*

6. sıradaki öğrenci *“En çok yabancı arkadaşlarıma yakındım çünkü ortak dilimiz ve problemlerimiz vardı, onlarla iletişim kurmak kolaydı. Türk arkadaşlarımla ilişkim sadece okul içinde ve yüzeyseldir. Ayrıca Türklerle anlaşmak için onların dilinde konuşuluyor ve başka bir rol içinde olunuyor. Bende bu yolu kullanmakta zorlandığım için sadece yabancı arkadaşlarıma yaklaştım, okulun dışında sadece yabancı arkadaşlarımla toplanıp ortak etkinlikler yapıyoruz gezmek gibi”.*

Kalan %12.5’i ise hem Türk arkadaşlarıyla hem de yabancı arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi ve diğerleriyle aynı düzeyde olduğunu açıklamıştır.

Bunu açıklamak için 2.sıradaki öğrencinin ifadelerine yer verilmiştir;

“Türk arkadaşlarıma not ve yardımlarını almak için yaklaştım. Derslere ve sınavlara nasıl çalıştıklarını anlamak için, yabancı arkadaşlarım da yardım ettiler bana, hepsiyle ilişkim okulun içindedir. Okul dışında onlarla değil başka arkadaşlarımla ilişkilerim var.”

Türk öğrenci grubunda 1. ve 2. sorular incelenmektedir:

1. Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitesinde yabancı arkadaşlarınızla sorunlarınız var mı?

- İletişim sorunları,
- Dil sorunları,
- Dışlanma sorunları,
- Diğer sorunlar (örnek).

5) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede yabancı arkadaşlarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Türk öğrencilerin cevapları incelendiğinde %75'i yabancı öğrencilerle ilişkilerinin aynı olduğunu açıklamıştır (iyi arkadaşlık ilişkisi).

Bunu açıklamak için birkaç öğrencinin ifadelerine yer verilmiştir:

1. sıradaki öğrenci: *“Açıkçası okulun dışında sosyaliz oturup sohbet ediyoruz, yabancı dil bildiğim için anlamakta zorluk çekmiyorum, okul içinde de iyi anlaşıyoruz kendi ülkelerinin kültürleri hakkında bilgi sahibiyim, ayrıca onlarda Adana’da birkaç yıl yaşadıkları için alışmışlar artık sosyalleşebiliyorlar. Fakat okulun dışında sorunlar yaşadıklarını düşünüyorum çünkü Türkçeyi tam olarak kullanamadıkları için derslere tam katılamıyorlar. Mesela belli konularda anlamadıkları oluyor yardımcı oluyorum gerektiğinde yönlendirme yapıyorum örnek çalışma gösteriyorum bu şekilde kendilerine güvenmeleri sağlamaya çalışıyorum.”*

3. sıradaki öğrenci: *“Okul içinde kahve çay içmeye giderdik, okulun dışında da buluşuyorduk kafelerde orada sohbet ederdik muhabbetimiz çok iyiydi. Yabancı arkadaşlarım iki tane Suriye’den iki tane Afrikadan bir arkadaş çok samimi olduğum arkadaşlarımdır.”*

5. sıradaki öğrenci: *“Okul içinde ve okul dışında samimi ilişkimiz vardı ama en çok okul içinde buluşuyoruz oturup sohbet ediyorduk. Yabancı arkadaşlarım derslerde, sınavlarda zorladıklarında ben de onlara yardım etmeye çalışıyordum, birlikte konferansalar ve sunumlar yapıyorduk, okulun dışında ise bazen buluşuyorduk sohbet ediyorduk. Hâlâ görüştüğüm yabancı arkadaşlarım var.”*

%12,5'i Türk arkadaşlarıyla ilişkilerinin, yabancı arkadaşlarından daha güçlü ve samimi olduğunu söylemiştir.

Bunu açıklamak için 4. Sıradaki öğrencinin ifadelerine yer verilmiştir;

4. sıradaki öğrenci: *“Genel olarak ilişkimiz çok yüzeyseldi onlarla karşılaştığımda selamlaşıyorduk sohbet esiyorduk okulun dışında ise ilişkim yoktu.”*

%12,5'i ise yabancı arkadaşlarıyla ilişkilerinin, Türk arkadaşlarıyla olandan daha iyi olduğunu söylemiştir.

Bunu açıklamak adına 2. Sıradaki öğrencinin ifadelerine yer verilmiştir;

2. sıradaki öğrenci: *“Okul Normal arkadaşlarımla iletişim kuruyordum ama yabancı arkadaşlarıma daha ilgi gösteriyorum. Yanlarında olduğumu hissettirmeye çalışıyordum. Hem yurttan hem okulda yabancı arkadaşlarım oldu ve onlarla gayet sağlıklı iletişim kurabiliyordum.”*

İkinci hipotezde, üç grupta farklı sonuçlar elde edilmiştir. Suriyeli öğrenciler grubunun %40'ı diğer ülkelerden gelen öğrencilerle ilişkilerinin, Türk öğrencilerle olduğundan daha samimi olduğunu açıklarken; diğer ülkelerden gelen öğrenciler grubunun %87,5'i diğer ülkelerden gelen öğrencilerle ilişkilerinin, Türk öğrenciler ile olduğundan daha samimi olduğunu belirtmiştir. Bu sonuca bakıldığında, diğer ülkelerden gelen öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla olan yakın sosyal ilişkilerinin, Suriyeli öğrenciler ile olan yakın sosyal ilişkilerinden daha az olduğu söylenebilir.

İki grup için Türk arkadaşlarıyla kaynaşmama sebebi araştırıldığında, bu durumun kültür, dil, iletişim farklılıklardan kaynaklandığı görülmüştür.

Türk öğrenciler grubunun %12,5'i Türk öğrencilerle ilişkilerinin, yabancı öğrenciler ile ilişkilerinden daha samimi olduğunu açıklamıştır.

5.3. Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerde Aidiyet Bilinci'nin Oluşmamasının Nedeni, Bireyin Kendini Yeterli Düzeyde Toplumun Bir Üyesi Olarak Görmemesinden Kaynaklanmaktadır

Suriye ve yabancı öğrenciler grubunda bu hipotezle ilgili 15. soruyu incelenip aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

15) *İstikbalinizi hangi ülkede görüyorsunuz? Bunu kaç yılda gerçekleştirmeyi hedefliyorsunuz?*

Suriyeli öğrencilerin %60'ı Türkiye'de kalmayı düşündüklerini belirtirmiştir.

Konuyla ilgili olarak, bazı öğrencilerin cevaplarına yer verilmiştir:

2. sıradaki öğrenci: *“Türkiye dışına çıkmayı hiç istemiyorum, burada istikrarlı olup buradaki gelenek ve görenekleri öğrenip kalmak istiyorum. Yurt dışına çıksam da sadece seyahat için çıkarım.”*

8. sıradaki öğrenci: *“Hayat boyunca Türkiye’de kalmayı düşünüyorum çünkü benim soyum Türk. Ayrıca küçükken de Türkiye’de yaşamayı hayal ediyordum. Onun dışında buradaki ailem ve arkadaş çevreme alıştım, onları bırakmak istemiyorum.”*

17. sıradaki öğrenci: *“Türkiye’de kalmak istiyorum. Buradaki hayat tarzı bize daha yakın dini açıdan. Örneğin Avrupa’ya gitsek ezan sesi bile duymayabiliriz. Ayrıca buradaki kültür bizim kültürümüze çok yakın (neden) ama kalacağım süreyi bilmiyorum, hayatım boyunca olabilir.”*

%15’i ise Suriye’de durum düzelirse oraya dönmeyi düşündüklerini söylemiştir.

Konuyla ilgili olarak, bazı öğrencilerin cevaplarına yer verilmiştir:

9. sıradaki öğrenci: *“Suriye’deki sorunlar çözülene kadar burada kalmayı düşünüyorum.”*

18. sıradaki öğrenci: *“Suriye’deki sorunlar çözülene kadar Türkiye’de kalmayı düşünüyorum. Çünkü aile kurmak için Türkiye’nin uygun bir ülke olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımı yetiştirmek için dini bir ortam olduğunu düşünüyorum. Burada dinlere kimse karışmıyor ve camiler bulunuyor mesela. Bunun dışında iş ve çalışma konusunda da Türkiye’yi kendime uygun buluyorum.”*

%25’i yurtdışında iş fırsatı bulursa yurtdışına çıkacağını söylemiştir.

Konuyla ilgili olarak, bazı öğrencilerin cevapları şu şekildedir:

10. sıradaki öğrenci: *“Gelecekte gelen fırsatlara göre değişir, yani yurtdışından bana büyük fırsat gelirse giderim aksi halde burada kalırım.”*

14. sıradaki öğrenci: *“Mezun olduktan sonra iş bulursam burada kalırım, bulamazsam yurt dışına çıkmayı düşünüyorum.”*

20. sıradaki öğrenci: *“Gelecekte gelen fırsatlara göre seçeceğim ülkeye karar veririm, yani yurtdışından büyük fırsat gelirse giderim, aksi halde burada kalırım.”*

Diğer ülkelerden gelen öğrencilere gelecekte yaşayacakları ülkeyle ilgili düşünceleri sorulduğunda %37,5’i kendi ülkelerine döneceklerini söylerken, kalan %62,5’i yurtdışına çıkmak istediklerini söylemiştir.

Bunu açıklamak adına bazı öğrencilerin cevaplarına yer verilmiştir;

3. sıradaki öğrenci: *“İstikbalimin ülkemde olacağını düşünüyorum.”*

7. sıradaki öğrenci: *“İstikbalim kendi ülkemde görüyorum.”*

2. sıradaki öğrenci: *“İstikbalim hiç bilmiyorum ama benim seçeceğim ülke kendimi ve okumamı geliştirebilen bir ülke olmalı diye düşünüyorum.”*

4. sıradaki öğrenci: *“İstikbalim farklı ülkelere gidip devam etmek istiyorum hayallerimi gerçekleştirmeye ama bunlar hangi ülkeler bilmiyorum.”*

8.sıradaki öğrenci: *“İstikbalim Kanada’da olabilir.”*

Türk öğrenciler grubuna aynı soruyu koyup Türkiye’de kalmak ile ilgili düşünceleri sorulduğunda, %62,5’i geleceklerinin Türkiye’de olduğunu ve kalacaklarını belirtirken, %37,5’i ise yurtdışını çıkmayı düşündüklerini ifade etmiştir.

Bunu açıklamak adına bazı öğrencilerin cevaplarına yer verilmiştir;

4. sıradaki öğrenci: *“Türkiye’de kalmayı düşünüyorum.”*

7. sıradaki öğrenci: *“Aslında ben planlarımı Türkiye’de gerçekleştirmeyi istiyorum, ama şimdi Erasmus kazandım yurt dışına çıkıp bir sene kalıp orada kendime geliştirmeyi düşünüyorum.”*

8. sıradaki öğrenci: *“Ben Türkiye’den o kadar memnunum ki asla yurtdışında hayatıma devam ettirmek gibi bir hayalim hiçbir zaman olmadı gezmek için olabilir ama Türkiye dışında hiçbir yerde okumak ya da yaşamak istemezdim, geleceğimi Türkiye’de istiyorum çünkü Türkiye’yi çok seviyorum.”*

1. sıradaki öğrenci: *“Bende yurtdışında olmak orada çalışmak istiyorum çünkü orada hukukun ve sosyal adaletin olduğunu düşünüyorum maddi durumlardan korkuyorum.”*

Suriyeli öğrencilerin %60’ı Türkiye’de kalmak isterken, %40’ı gelecek fırsatlara göre Türkiye’de kalıp kalmamaya karar vereceklerini belirtmişlerdir. Bu cevaplara bakıldığında, öğrencilerin çoğunun, geleceklerinin Türkiye’de olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu durumun sebebi Türkiye’de aileleri ile özgürce yaşamaları, istikrarlı hissetmeleri ve Türkiye’deki kültürü ülkelerindeki kültüre benzer bulmaları ile açıklanabilir.

Diğer ülkelerden gelen öğrencilerin ise, geleceklerini hiçbir şekilde Türkiye’de görmemektedir. Bu grubun çoğunluğu yurtdışına çıkmak isterken, kalan kısmı ise ülkelerine dönmeyi düşünmektedirler.

Türk öğrenci grubunun ise çoğu geleceklerini Türkiye’de gördüklerini ve kendi durumlarından memnun olduklarını belirtirken; kalan kısmı da yurtdışına çıkarak kendileri geliştirip hayatlarına yurtdışında devam etmek istediklerini ifade etmişlerdir.

5.4.Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerde Toplumun Bir Üyesi Olarak Görmemesinin Nedeni Bireyin Toplumla Olan Bağlarının (Aidiyet) Duygularının Zayıf Olmasından Kaynaklanmaktadır.

Suriye ve diğer ülkelerden gelen öğrenciler grubunda bu hipotezle ilgili 12. soru incelenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

12. Türk vatandaşlığını aldınız mı?

Aldıysanız:

- Motivasyonunuz neydi?

- Size faydası oldu mu?

Almadıysanız, neden?

- Motivasyonunuz neydi?

Suriyeli öğrencilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı alıp almadıkları sorulduğunda, öğrencilerin %65’i vatandaşlık almadığını söylerken, %35’i ise vatandaşlık aldığını belirtmiştir.

Öğrencilere, vatandaşlık almanın faydası olup olmadığı sorulduğunda, öğrencilerin %5’i faydası olmadığını söylerken, %95’i ise çok faydalı olduğunu anlatmıştır.

Bunu açıklamak adına bazı öğrencilerin cevaplarına yer verilmiştir;

1. sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlık aldım, çok fazla faydasının olduğunu düşünmüyorum. Tam tersi askerlik yükümlülüğüm oldu. Bunun sorumluluğum olduğunu düşünüyorum ama bu konu ile ilgili şartları uygun bulmuyorum, yani bazı arkadaşlar vatandaşlığını aldılar ama muaf oldular bazıları ise muaf olmadılar. Tek konuda faydası oldu: o da memleketler arasında izinsiz gezmek.”*

2. sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlığın faydaları çok fazla. Örneğin emekli olduktan sonra avantajları var ve şehirler arasında seyahat etmek daha mümkün oluyor.”*

4. sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlığı aldım. Bana ev kiralama, su ve internete başvurma konularında faydası oldu. Ben şimdi vatandaşlığın sorumluluğunu taşıdığımı hissediyorum yani; bu ülkenin bende hakkı vardır. Yani onu geliştirmeye çalışacağım, eğitimimle beraber ülkemizin geleceği için güzel ve faydalı yatırım programları yapabilirim.”*

6. sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlık almadım ama başvuru yaptım, vatandaşlığın yurtdışında seyahat etme, şehirler arasında izinsiz gezmek ve iş olanaklarına sahip olma gibi birçok avantaj sağlayacağını düşünüyorum.”*

Yabancı öğrenciler hiç Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almadıklarını söylemiştir.

Öğrencilerin %50'si vatandaşlığın kendilerine bir fayda sağlayacağını düşündüğü için almak istediklerini belirtirken, diğer %50'si ise vatandaşlığın kendilerine fayda sağlamayacağını, dolayısıyla almayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

Bunu açıklamak için bazı öğrencilerin cevaplarına yer verilmiştir;

1. sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlık almayı isterim çünkü iş ve seyahat konularında faydaları olduğunu düşünüyorum.”*

7. sıradaki öğrenci: *“Almayı düşünüyorum çünkü buraya alıştım kültürünü de öğrendim, iş konusunda bana yardım edeceğini düşünüyorum.”*

2. sıradaki öğrenci: *“Almayı düşünüyorum çünkü ülkemde siyasal sorunlar var ve oradaki durum sabit değil.”*

4. sıradaki öğrenci: *“Almayı düşünmüyorum çünkü bana faydalı olacağını düşünmüyorum.”*

Suriyeli öğrenci grubunun çoğu vatandaşlık almamıştır. Ancak, vatandaşlık almanın faydalı olup olmayacağı konusunda, büyük kısmı çok faydalı olduğunu düşünmektedir. Vatandaşlık almanın okul, iş, seyahat gibi alanlarda gelecekte çok yararlı olacağını belirtmişlerdir. Kalan az bir kısmı ise vatandaşlık almanın faydalı olmadığını, aksine (askerlik gibi) sorumluluklarını arttığını söylemiştir.

Diğer ülkelerden gelen öğrencilerin %50'si vatandaşlık almayı seyahat, iş, kültür gibi alanlarda yararlı bulurken, %50'si ise ülkesine dönecekleri için yararlı bulmadıklarını açıklamıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göçün faili ve muhatabı olan insanoğlu tarihten günümüze farklı sebeplerle göç etmiştir. Bireysel ya da küçük gruplar hâlinde de göçe rastlanılmaktadır. Savaş, iklim ya da kıtlık gibi sebeplerle yapılabilen kitlesel göçlerin varlığı da bilinmektedir. Ayrıca göç, modern çağda daha da artmakla birlikte sebepleri de artmakta, küresel boyutlara ulaşan göç hareketleri dünya gündemini etkisi altına almaktadır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dışarıya göç veren, Avrupa ve Asya kıtalarını birleştirmesi dolayısıyla transit ülke konumunda bulunan ve sığınmacıların bir köprü olarak kullandığı Türkiye, özellikle Suriye iç savaşı sonrasında göçmenler tarafından hedef ülke olarak seçilmiş; 8 yılı aşkın iç savaş sonrasında hâlen Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Küresel aktörlerin de menfaatleri icabı yer aldığı Suriye iç savaşının devam edeceği uzmanlar tarafından dile getirilmekte, bu ise Türkiye'nin göç almaya devam edeceğini göstermektedir.

Bu denli yoğun bir göç hareketinin koordinasyon, sevk ve sosyolojik idaresinin Türkiye'ye ağır maliyetlere sebep olacağı aşîkardır. Daha önceki göçlerden farklı olarak, dinî bakımdan bir birliktelik söz konusu olsa da, dil ve kültür bakımından ciddi farklılıklar arz eden bir göçmen topluluğunun kitlesel zorluklarla karşılaşması ve kitlesel sorunlara sebebiyet vermesi mevcut şartlarda “normal”dir; fakat çoğu kere olduğu gibi, göçün menfi ya da müspet etkilerinin tek taraflı olmadığı açıktır. Araştırmamızda genel kategori olarak yabancı göçmen öğrencilere, özel olarak Suriyeli göçmenlere odaklandık ve bu göçmenlerin dil, iletişim güçlüğü, çevreye intibak ve benzerî problemler yaşadığı sonucuna ulaştık. Daha önce yapılan çalışmaları inceleyip, yeni göç etmiş göçmenlerin sorunlarını minimize etmek için birtakım öneriler yapılmıştır.

Bu tez çalışmasında, farklı kültürlere sahip ülkelere yapılan göçlerde yaşanan kaygı ve belirsizlik probleminin çözümü için 6 ilişki geliştirme ve 4 halkla ilişkiler stratejisi arasında direkt veya dolaylı ilişkiler açıklanmıştır. İlişki geliştirme stratejilerinin göçmen gruplarla göç alan ülkelerin halklarında yaşanan kimi sorunları –ilk gruptakiler için daha yoğun olmak üzere-, mesela kaygı ve belirsizliği ciddi bir oranda azalttığını ortaya koymayı amaçladığımız çalışmamızda işaret ettiğimiz 6 ilişki geliştirme stratejisi -ki bunlar erişim, olumluluk, açıklık, yasal güvence, ilişki kurma ve görev paylaşımıdır- ve 5 halkla ilişkiler -bunlar da karşılıklı kontrol, güven, tatmin ve bağlılıktır- stratejisinin

yukarıda değindiğimiz sorunları şu veya bu biçimde azalttığını ortaya koymaya çalıştık. Öte taraftan, imlenen ilişki süreçlerinin güven ve tatmini direkt olarak etkilediğini, zira bunların kaygı ve belirsizliğin tam tersi olduğunu da belirtmek gerekir. Bu problemler azaldıkça göçmenler göç ettikleri ülkeye daha fazla adapte olacaklar ve muhtemel problemler minimize olacaktır. Sorunların minimize olmasının yanı sıra bağlılık ve yüksek adaptasyon sürecinin olumlu gelişmeler hanesine bir artı katacağı da şüphesizdir.

Yönetici pozisyonunda bulunanların, etkilerini, göçmenlerle göç alan ülke halkının ortak paydada buluşarak iki taraf için de verimli ve kazançlı bir pozisyon teminine kanallandırmak gerekmektedir. Zira yönetici kimselerin idâri yaklaşımları ve kültürel farklılık vb. gibi konularda ortaya koyacakları tavır göçmenlerin mevcut problemlerini hızla azaltacağı gibi göç alan ülke halkının şikayetlerini de minimize edecek ve tablo, iki taraf için de olumlu bir seyir takip edebilecektir. Ev sahibi ülke yöneticilerinin empati kurarak hareket ettiği takdirde göçmenlerle kurulacak ilişkinin duygusal ve bilişsel bakımdan davranış ve beklentilere dâir olumlu katkı sunacağı ve güven ve bağlılığa doğrudan etkisi olacak bu sürecin taraflara katkısı zannedildiğinden daha fazla olacağı açıktır. Unutulmamalıdır ki göçmenlerin hassasiyet, ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınmadığı durumlarda bu topluluklar kendilerini değersiz ve zayıf hissetme eğilimindedirler ve bu durum bilişsel sorunların yanı sıra daha birçok probleme de neden olabilmektedir. Dolayısıyla yöneticilerin tüm bu iç-dış dinamikleri dikkate alarak iletişimin simetrik hâle gelmesini temine gayret etmeleri ve göçmenlerin duygusal bağlılığını da artırmaları gerekmektedir. Bu ise halkla ilişkiler stratejilerini kullanmak suretiyle mümkün olabilir, kanaatindeyiz. Zira açıktır ki ilişki kurma biçimleri, ortam belirsizliğinin azaltılmasında direkt olarak belirleyici bir rol üstlenir ve farklı kültürel ortamlara intibak noktasında kaygı yaşayan kimselerin kaygıları bu yöntemlerle izale edilebilir. Ayrıca belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus, uygulanacak stratejilerin gözlemlenebilir sonuçlarının takibinin yapılmasıdır. Buysa günlük kullanım itibarıyla değil ama yönetim stratejisi bakımından yapılırsa daha güvenilir sonuçlar temin edecektir.

Uygulanan stratejileri geliştirenler salt bilgi paylaşmak ve dinlemek şeklinde hareket etmemeli, bilakis muhataplarının yaşadığı belirsizlik ve kaygıyı önemsemeli ve hissetmelidirler. Bu noktada sağlıklı neticelerin elde edilmesinin önemi göz ardı edilmemelidir. Halka ilişkiler çalışmalarında uygulanacak ilişkiyel yönetim stratejilerinde bahsedilen tüm önerilerin, göçmenlerin kaygı ve/ya belirsizliklerini yönetmek için kullanılabileceği unutulmamalıdır. Ev sahibi ülke kurumları sosyal hayat, kültürel

çatışma ve ayrımcılık gibi en problemli alanlara odaklanarak ilişki geliştirme stratejilerini geliştirmelidirler ve göçmenlerin kaygı ve belirsizlik durumlarındaki değişimler yakinen takip edilmelidir.

Yöneticilerin, farklı kültürel ortam ve yeni bir uyum süreci gerektiren tüm koşullarda yukarıda temas ettiğimiz stratejileri kendi vatandaşları için uygulamaları da mümkündür. Belirtilmesi gerekir ki Gudykunst'ın (1998) kaygı ve belirsizlik yönetimi, göç alanına halkla ilişkiler ve ilişki yönetimi (Çelebi, 2015) literatürü açısından Ni ve Wang'ın (2011) “Bir Kültürler Arası Ortamda Kaygı ve Belirsizlik Yönetimi: Kurum-Halkla İlişkilerine Etkisi” çalışmasından yararlanarak uyarlanmıştır. Çoğu uygulaması kişilerarası ve gruplar arası seviyede olan kaygı ve belirsizlik yönetimi sürekli gelişen ve değişen bir teoridir ve bu alanda çok az araştırma yapılmıştır. Mezkur çalışma bu teoriyi kültürler arası göçler alanına uygulayarak ve ilişki sonuçlarını halkla ilişkiler etkinliğinin ölçüsü olarak kullanarak bu alana yeni bir perspektifle yaklaşmaktadır. Yine de halkla ilişkilerde ilişki geliştirme stratejilerinin göçmenler üzerine uygulanması durumunda orijinal kuramın bazı unsurlarının değişebileceği veya kaybolabileceği belirtilebilir.

Öneriler: *Güvenli Okul* isimli bir çalışmada üniversitelerde de görülebilecek ve mümkünse yararlanılabilecek birçok çözüm önerilmektedir:

Bu göçmen sorunlarının çözümlenmesi ve/ya minimize edilmesi için yabancı uyruklu çocukların problemlerinin en çok görüldüğü okulların güvenli ortamlara dönüştürülmesi gerekmektedir. Söz gelimi, Hollanda'da uygulanan “Barışçıl Okul” gibi müsellem uygulamalardan yararlanmak bu noktada faydalı olacaktır. Ayrıca, öğrencilere vatandaşlık, demokrasi, haklar vb. gibi alanlarda bilgiler verilmesi karşılıklı saygı ve eşitliği sağlamak adına kaçınılmaz birer gündem maddesi olmalıdır. Bu anlamda, okulların fizikî ve sosyal-duygusal bakımdan öğrencilerin kendilerini güvende hissedeceği yerler hâline getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ortak bir kültürel iklim oluşturarak göçmenlerle yerli öğrenciler arasında sağlam bağlar kurmaya gayret etmek de önemlidir. Önemlidir, zira aidiyet duygusunun geliştirilmesi, şiddetin engellenmesi ve tüm bunların neticesi olarak okul güvenliğini –hem fizikî hem de sosyal bakımdan- artırmak bu ve benzerî uygulamalarla mümkün olabilecektir. Ayrıca göçmenlerin sıklıkla maruz kaldığı ırkçılık gibi göçmeni toplumdan tecrit ederek istenmeyen kişi ilan edebilecek uygulamalardan da hassasiyetle kaçınılmalıdır. Bu bağlamda, göçmen öğrencilerin yeteneklerini tanımak da onları topluma kazandırmada önem arz etmektedir.

İşaret edilmesi gereken bir diğer şey ise, göçmen öğrencilerin yeteneklerinin üzerinde taleplerle karşılaştığında bunu başarısızlık olarak telakki etmesi ve bu sürecin

bir yabancılaşma zeminine sebep olabileceğini gözden kaçırmamak gerektiğidir. Bu yüzden ki, yabancı uyruklu öğrencilerin yeteneklerini keşfetmek ve/ya geliştirmek için çeşitli etkinlikler düzenlemek oldukça önemlidir. Önemlidir, zira bu bir taraftan da göçmenlerin ailelerinin çeşitli şekillerde eğitim ve okula ilgi ve katılımlarının sağlanmasına da imkân tanıyabilir ve netice itibarıyla okulun daha güvenli olması için tüm paydaşların makûl bir zeminde hareket etmelerine fırsat tanır. Açıktır ki öğrencilerin aileleriyle kurdukları sağlıklı ilişkiler okuldaki hareketlerine de yansıtacak, böylelikle daha hızlı ve sağlam ilerlemeler kaydedilebilecektir.

Hollanda örneğinde görüldüğü gibi, “vatandaşlık” yasasıyla her bir fert için sorumluluk ve yetkinin göçmenlere açıkça ifade edilerek anlatılması ve bunun sağlam bir politikayla uygulanması önem arz etmektedir. Yasa, göçmenlere başta Türkçe ve ardından Sosyal Bilgiler alanında gerekli derslerin verilmesini temin etmeli, göçmen öğrencilerin topluma intibakını, ardından da istihdamını sağlamalıdır. Ayrıca bu süreç, göçmenlerin kendi çocuklarını aynı metod üzere yetiştirmelerini de temin etmelidir.

Özellikle Suriye iç savaşı gibi olumsuz gelişmelerden sonra Türkiye’de belirli bölgelerde –başta Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgeleri olmak üzere diğer metropol şehirler- yoğunlaşan göçmenlerin eğitim-öğretim imkânlarına ulaşmaları temin edilmeli, eğitim kurumlarının sayı ve kapasiteleri artırılırken güvenlikleri de yukarıda işaret edildiği gibi fizikî ve sosyal bakımdan artırılmalıdır.

Göçmen öğrencilerin sayısı her kademede artırılarak bu göçmenlerin ileriki yaşlarında marjinalleşmelerinin önüne geçilmeli ve bunu temin etmek için okullardaki güvenlik her bakımdan artırılarak başta öğrenciler olmak üzere ailelerin de eğitim motivasyonlarını artıracak stratejiler benimsenmelidir. Bu bakımdan, göçmen öğrenci adaylarının ebeveynleriyle yapılan görüşmelerde, benzer kültürlere sahip üniversite öğrencilerine neler kazandırıldığı ortaya konulmalıdır.

Kız çocuklarının erken evlendirilmesinin önüne geçilmesinin yanı sıra, ailelerin maddî bakımdan desteklenmesi suretiyle çocuk işçiliğinin azaltılması ve çocukların okul devamsızlıklarının azaltılması sağlanmalıdır. Ayrıca ailelerin, okulların her bakımdan güvenilir olduğuna ilişkin inançları, onları çalıştırma ya da erken yaşta evlendirme gibi hususlarda daha dikkatli olmaya sevk edecek büyük detaylardır.

Göçmen çocukların ebeveynlerinin çocuklarıyla kuracakları ilişkinin istenilen düzeyde olmasını sağlamak adına onlarla aynı ya da benzer kültüre sahip uzmanlardan ya da üniversite öğrencilerinden yararlanmak istenilen neticeye ulaşmak için önemlidir. Söz gelimi, kadın eğitim rehberlerinin, göçmen ebeveynleriyle muhatap olmaları ve eğitim

öneminden bahsetmeleri ve elbette çocuklarının eğitimlerine ebeveynlerin nasıl katkı sunacaklarını anlatmaları oldukça önemlidir.

Tüm bunlara ilave olarak, bu okullarda görev alan öğretmenlerin, farklı kültürlere sahip bu öğrenci profilleriyle etkili iletişim kurmaları ve öğrenciler arasında uyum sağlamaları için “kültürlerarası iletişim”, “kültürlerarası eğitim” ve “çok kültürlü okulda liderlik” gibi konularda belirli aralıklarla eğitim almaları ve pedagojik bakımdan yeterli olmaları sağlanmalıdır. Gerek öğretmen ve gerekse de yöneticilerin işaret edilen tarzda eğitimler almaları hem okulun istenilen düzey ve içerikte bir güvenliğe erişmesini temin edecek, hem de bu çok kültürlü ortamda kültür çatışması veya göçmenlerin zorda kalacakları senaryoların önüne geçilmesini engelleyecektir. Ebeveynlerle aynı kültüre sahip rol model kadın uzmanlarla yapılacak ev ziyaretleri ebeveynlerin birçok sorusuna cevap teşkil edecek, muhtelif sorunları çözecek ve muhtemel sorunların önüne geçecektir.

Ülkelerine tekrar dönmek düşüncesiyle yaşayan ve bu yüzden asimilasyon endişeleri bulunan kişilere kendi ülkelerinin tarihle, kültür ve dillerini öğrenebilecekleri seçmeli ders alabilme imkânı oluşturulmalı ve dil öğretim ve öğrenimi için gerekleri materyallere erişim sağlanmalıdır. Batı Avrupa’da örneği bulunan “Anadili eğitimi” gibi böylesi bir uygulama, öğrencilerin ve ailelerin mezkur endişelerini izale edecek veya azaltacak ve istenilen neticeye ulaşılmasını da temin edecektir.

Göçmenlerin temel insan hak ve özgürleri noktasında yeterince aydınlatılması, söz gelimi, okul, hastane ve diğer temel konularda hak ve taleplerini gerekli birimlere iletebilmeleri için bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri önemlidir. Bu, aile ve öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerine olanak tanıyacağı gibi herhangi bir ırkçılığa veya benzeri ayrımcılığa maruz kalmadıklarını hissettirmek bakımından da önem arz etmektedir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin aileleriyle Türk öğrencilerin ailelerinin kaynaşmasını temin edecek sosyal proje ve etkinliklerin sayı ve çeşitlilik itibarıyla artması tarafların birbirlerine karşı muhtemel yanlış algı ve/ya tutumlarını azaltmaya yardımcı olacaktır.

Özel gereksinimleri bulunan öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmalı, diğer göçmen öğrencilere nazaran daha fazla mahrumiyeti bulunan bu kesimin de eğitim ve diğer hizmetlerden yararlanma olanakları artırılmalı ve okul onlar için de motivasyonu artıracak bir hâle getirilmelidir.

Kendilerini psikolojik ve sosyal bakımdan daha güvende ve iyi hissetmelerini sağlayacak bir uygulama olarak, yabancı uyruklu öğrencilerin, yeteneklerini kullanarak kendilerini geliştirmelerinin zemini hazırlanmalı ve bu sayede onların fiziksel şiddet, kötü

alışkanlıklar vb. gibi istenmeyen durumlarla karşı karşıya kalmaları engellenmelidir.

İnsanlar genellikle daha iyi koşullar ve değerli fırsatlar aramak için göç ederler.

Ancak insan iradesi dışında gerçekleşen zorunlu göç, bir insanın yaşadığı en zor ve tehlikeli göçlerden biridir. Zira evini, yurdunu, işini ve hatıralarını terk etmek ve en temel ihtiyaçlarını aramak için doğup büyüdüğü vatanından ayrılmak zorunda kalmaktadır. Ne yazık ki son on yılda dünyanın çeşitli ülkelerinde çok sayıda göç meydana geldi. Milyonlarca insan istikrarını ve güvenliğini kaybederek yeni yerlerde yeni hayatlar kurmak zorunda kaldı. Göç sadece insanlara bu zararları vermekle kalmamış, göçmenleri kabul eden ülkelerde dil, kültür, entegrasyon ve ekonomik sorunlar gibi yeni zorluklar da yaratmıştır. Göçmen bir öğrenci olarak bu zorlukların üstesinden gelmeyi başardım, üstesinden gelmek kolay değildi ama biraz azim ve sabra ihtiyacım vardı.

Dil öğrenmek bu yeni topluma girmenin ilk anahtarıydı. Bu sayede Türklerle ilişki kurabildim ve dil öğrenebildiğim ve toplumla iç içe olduğum izlenimini bırakabildim.

Her göçte gelecek ve gelen olmak üzere iki taraf vardır ve her taraf bu deneyimdeki sorunları ve yaşam zorluklarını hafifletmek için üzerine düşeni yapmalıdır. Göçmen misafir ülkenin dilini öğrenmeli, ev sahibine saygı göstermeli, devletin hukukuna saygı göstermeli ve Türklerle dostane ilişkiler kurmaya çalışmalıdır. Ev sahibi, göçmenlere dil öğretiminde katkıda bulunmalı, onlarla samimi ilişkiler kurmalı ve giyim vb. gibi kültürlerel farklılıklarına saygı göstermelidir. Nihayetinde göç sonsuz bir olgudur ve onu sınırlandıramayız, ancak onunla yaşayabilir ve ondan faydalanmak için olumlu yanlarını arayabiliriz.

KAYNAKÇA

- Abbak, A. C. (2015). Nitel Araştırma Yöntemlerinde Örneklem Seçimi. *Erişim*, 18, 2019.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gediz, E. (2015). Uyum Süreci Özerinde Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 61-63.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20).
- Altunbaş, A. Türkiye’de Yaşayan Göçmenlerin Üniversite Eğitiminden Memnuniyetlerinin Konya’daki Suriyeli Öğrenciler Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 64-74.
- Altunışık, R., Coşkun, R. ve Yıldırım, E., 2017. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. 9. Baskı. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Ankaralı, H., Pasin, Ö., Karacan, B., Tokar, M., Küneroğlu, M., Muhammed, Ç. A. Ç. A., ... & Şahingöz, N. B. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 122-132.
- Aras, G. N. E. (2014). Biyopolitik Bir Nüfus Politikası Olarak Avrupa Birliği’nin Düzensiz Göç Rejimi ve Sınırlarda Ölüm Siyaseti, *Nüfus Bilim Dergisi*, 36, 67-102.
- Başar, M., Akan, D., & Çiftçi, M. (2018). Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1571-1578.
- Biçim, H. (2012). Zorunlu Göç, Göçebelik ve Kentte Tutunma Tarzları: Batman Pazar Yeri Mahallesi Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü, Van.
- Bozkurt, F., & Özgüzel, S. (2019). Türklerde Yaşam Tarzı Olarak Göç Olgusu ‘Göç Yolda Düzelir’. *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 815-824.
- Can, Y. (2011). Göç ve Kent: 1989’dan Günümüze Göç Eden İnsanların Kent Adaptasyonu Diyarbakır Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research desing: choosing among five traditions*. California: Sage.
- Çelebi, E. (2015). Farklı Kültürel Ortamlara Göçte Yaşanılan Kaygı ve Belirsizlik Sorunu ve Bu Sorunların Çözümü İçin Halkla İlişkiler Çalışmalarına Odaklanma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (34).
- Çelik, N. (2012). Türkiye’de Göç Veren İllerde İç Göç Sorununun Yönetiminde Stratejik Planlama Modeli Yapılandırılması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Deniz, O. (2009). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (22), 187-204.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) (2020). Göç Alanındaki İstatistikler. <https://www.goc.gov.tr/gecicikoruma5638> sayfasından erişilmiştir.
- Hanpolat, Z. Göç, Uyum, Sorunlar Başakşehir’de Yaşayan Suriyeli Göçmenler. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, 2019.
- İçduygu, A. (2006). *Türkiye-AB Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. Ankara: Tüsiad.
- İçduygu, A. (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus -Ötesi Dönüşümlere. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- Karpat, K. (2017). *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Koçak, O. ve Gündüz, R. D. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66- 91.
- Ledingham J.A ve Bruning S D (1998). Relationship Management in Public Relations: Dimensions of an Organization-Public Relationship, *Public Relations Review*, 24 (1), 5565.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev.: Osman Akınbay- Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mazhar, B ve R. E. (2005). Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 108-109.

- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Özgüzel, S. (2013). Batı Avrupa’da Çok Kültürlü Toplum Olgusu ve Kültürlerarası İletişimin Önemi Çok Dillilik, Çok Kültürlülük ve Dünya Bireyi Olmak. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 143-152.
- Özgüzel, S. (2018). 21. Yüzyılın Akademik Eğitim Konsepti ve Üniversitelerin Rolü. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(21), 951-964.
- Özgüzel, S. (2019). Early Intervention to Further Migrant Children’s Success in Turkish Education: The Example of the Netherlands. *Revista San Gregorio*, (36).
- Özgüzel, S. (2019). Orta Öğretimde Suriyeli Göçmen Çocuklarına Verilen Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Eyfor 9 Bildiri Kitabı*, 37.
- Özgüzel, S. (2019). Suriyeli Göçmenlerin Entegrasyonunda Eğitim ve Kültürlerarası İletişimin Önemi; Hollanda Örneğinden Çıkarılacak Sonuçlar.
- Özgüzel, S. (2019). Syrian immigrants in Turkey: services, satisfaction and suggestions for policy making. *Revista San Gregorio*, (36).
- Özgüzel, S. Super-Diversity And Citizenship in The 21st Century.
- Özgüzel, S. Tümkaya, S, Aybek, B, İşcan, E, & Çelebi, E (2020). Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitim ve Okul Güvenliği Sorunları.
- Özgüzel, S., & Hasirci, S. (2019). The Importance of Sport in Integrating Refugees Into Germany. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8(2), 1-7.
- Özyakışır, D. (2012). İç Göç Hareketleri ve Geriye (Tersine) Göçün Belirleyicileri: TRA 2 Bölgesinden (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) İstanbul’a Gerçekleşen Göç Üzerine Bir Saha Araştırması. *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Paksoy, M., Koçarslan, H., & Kılınç, E. (2016). İç Savaştan Kaçarak Gelen Suriyeli Öğrencilerin Üniversite Eğitimlerinde Karşılaştıkları İletişim Sorunları Üzerine Bir Çalışma. *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Ankara: Elif Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods (3rd edition.)*. Thousans Oaks, CA: Sage.
- Sayın, H. (2010). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakcılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sayın, H. (2019). *Uluslararası Göç ve Uluslararası Güvenlik*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Şener, B. (2017). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Deneme. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(1). 1-30.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tunç, A. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 26-63.
- Tümtaş, M. S., & Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H., 2016. *Qualitative research in social sciences*. Ankara: Seçkin Publications.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı: 1999-2018).
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).

Kişiler ve Kurumlar

- Çuder (Çukurova Uluslararası Öğrenci Derneği)
- Çukurova Üniversitesi Öğrencileri (Türk, Suriyeli, Diğer Yabancı Öğrenciler)
- Çukurova Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Merkezi

EKLER

Ek 1. Yabancı Öğrencilerin Görüşme Soruları

Görüşmesinin başında katılımcılarının yaş, medeni durum, cinsiyet, eğitim durumu, hangi il/kasaba/köyden gelmiş oldukları, meslek sahibi olanların meslekleri kaydedilmiştir.

- 1) *Ailenizle yaşadığınız hayat düzenini anlatabilir misiniz?*
 - *Ekonomik durumunuz nasıldı? Açıklarmısınız?*
 - *Sosyal ilişkileriniz (sosyal hayatınızda önemli yer tutan yaşam ilişkilerini anlatınız; sohbetler, akraba/ arkadaş, tartışmalar)*
 - *Aile bireylerinin aile hayatındaki rolleri nelerdir (siz, babanız, anneniz, kardeşleriniz)?*
- 2) *Üniversiteye girmeden önce eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz?*
 - *Okulunuz (eğitim düzeyi, yeri)*
 - *Yaptığınızı çalışmalar, etkinlikler*
- 3) *Üniversiteye girmeden önce eski okulunuzdaki sosyal ilişkileriniz:*
 - *Hocalarınızla ilişkileriniz*
 - *Okul arkadaşlarınızla ilişkiniz*
 - *Ailenizin hocalarınızla ilişkisi*
 - *Ailenizin okul arkadaşlarınızla ilişkisi nasıldı?*
- 4) *Türkiye'ye gelmeden önce Ülkenizde oturduğunuz şehirde karşılaştığınız sorunlar nelerdi?*
 - *Eğitimsel zorluklar*
 - *Ekonomik zorluklar*
 - *Aile içi zorluklar*
 - *Politik sorunlar*
- 5) *Adana'ya gelme sebeplerinizi anlatabilir misiniz?*
 - *Eğitimsel*
 - *Ekonomik*
 - *Diğer*
- 6) *Adana'ya geliş sürecinizi anlatabilir misiniz?*
 - *Adana'ya gelmek için nasıl karar aldınız?*
 - *İlk yerleştiğiniz yer neresidir? Orayı seçme nedeniniz nedir?*

- 7) Adana'ya geldiğinizde ilk karşılaştığınız sorunları anlatabilir misiniz? Başlangıçta karşılaştığınız sorunlardan hala devam eden sorunlar varsa, açıklayınız.
- Ekonomik,
 - Dil sorunu,
 - Sosyal ve Kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar
 - İkamet sorunları, sosyal sisteme dahil olma v.s?
- 8) Çukurova üniversiteye girmeden önce eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz?
- Nasıl ve nerede başlangıç yaptınız
 - Girdiğiniz sınavlar
 - Kazandığınız bölüm
 - Okulunuzun düzeyi
- 9) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitesinde karşılaştığınız sorunlarını anlatabilir misiniz?
- Ekonomik sorunlar
 - İletişim sorunlar
 - Dil sorunlar
 - Dışlanma sorunlar
 - Diğer sorunlar (örnek)
- 10) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova Üniversitesi'nde Türk ve yabancı arkadaşlarınızla olan ilişkinizi anlatabilir misiniz?
- Okul içinde:
- Sosyal alandaki birliktelikler?
 - Ortak eğitim çalışmalarınız?
- Okul dışında:
- Sosyal alandaki birliktelikler?
 - Ortak eğitim çalışmalarınız?
- 11) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova Üniversitesi'nde hocalarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?
- Okul içinde:
- Sosyal alandaki birliktelikler?
 - Ortak eğitim çalışmalarınız?
- Okul dışında:
- Sosyal alandaki birliktelikler?
 - Ortak eğitim çalışmalarınız?

12) *Türk vatandaşlığını aldınız mı?*

Aldıysanız:

- Motivasyonunuz neydi?

- Size faydası oldu mu?

Almadıysanız, neden?

- Motivasyonunuz neydi?

13) *Üniversite dışı ortamlarda farklı sorunlar yaşıyor musunuz? varsa anlatabilir misiniz?*

14) *Sizin için okulda daha az sorun, okul dışında daha çok sorun var mıdır?*

15) *Geleceğe dair planlarınız, amaçlarınız nelerdir? Mezun olduktan sonra neler yapmayı istiyorsunuz ya da planlıyorsunuz? Mezuniyet sonrası kaygılarınız var mı?*

16) *İstikbalinizi nerede görmektesiniz? Bunu kaç yılda gerçekleştirmeyi hedefliyorsunuz?*

Ek 2. Türk Öğrencilerin Görüşme Soruları

Görüşmesinin başında katılımcılarının yaş, medeni durum, cinsiyet, eğitim durumu, hangi il/kasaba/köyden gelmiş oldukları, meslek sahibi olanların meslekleri kaydedilmiştir.

1) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitesinde yabancı arkadaşlarınızla sorunlarınız var mı?

- İletişim sorunlar
- Dil sorunlar
- Dışlanma sorunlar
- Diğer sorunlar (örnek)

Yabancı arkadaşlarımla sorun karşılaşmadım, mesela Afrikadan ve Suriyeden arkadaşlarım var hepsi sıcak kanlı insanlar, hepsini seviyorum.

2) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede yabancı arkadaşlarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

“Açıkkası okulun dışında sosyaliz oturup sohbet ediyoruz, yabancı dili bildiğim için zorlanıyorum onlarla anlaşmakta, okul içinde de iyi anlaşıyoruz kendi ülkelerin kültürleri hakkında bilgi sahibi olduğum için ayrıca onlarda Adanada birkaç yıl yaşadığı için alışmışlar onlarda artık sosyallaşabiliyorlar fakat okulun dışında sorunlar yaşadıklarını düşünüyorum çünkü Türkçeyi tam olarak kullanamadıkları için derslere tam katılamıyorlar. Mesela belli konularda anlamadıkları oluyor yardımcı oluyorum gerektiğinde yönlendirme yapıyorum örnek çalışma gösteriyorum bu şekilde kendilerine güven sağlamalarına çalışıyorum.”

3) Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede hocalarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?
- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

“Gayet iyi hem hoca öğrenci ilişkisi olarak samimiyiz var hem de arkadaş gibi olduğum hocalarım var özel hayatı ya da normal insani ilişkileri için arayıp soran hocalarım var, şöyle belli bir akademik konu hakkında başvurduğumu konu hakim hocamla iletişime geçip onlardan fikirlerini tavsiyelerini alıyorum buda hem akademik hem insani anlamda iletişimi var.”

4) Üniversite dışı ortamlarda farklı sorunlar yaşıyor musunuz? Varsa anlatabilir misiniz?

- Sizin için okulda daha az sorun, okul dışında daha çok sorun var mıdır?

“Şuan pandemi yüzünde uzaktan eğitim görüyoruz yanı eğitim eve taşınmak zorundayız. Pandemi sebebiyle maddi sorunları yaşıyoruz. Bende çalışıyordum işimi bırakıp okulumda geldim sonra pandem geldi işe dönemedim ama hocalarımın bazısını bu konuda anlayış göstermemesi ne yazık ki üzüyor beni şunu diyorlar mesela okul açık olsaydı sizin çalışıp çalışmamız ömrümüzde değil. Bir kaç Ayie pandemi sebebi işini kayıp etti ve öğrencilerini etkilemiş.”

5) Geleceğe dair planlarınız, amaçlarınız nelerdir? Mezun olduktan sonra neler yapmayı istiyorsunuz ya da planlıyorsunuz? Mezuniyet sonrası kaygılarınız var mı?

“Benim mezun olduktan sonra diploma çok fayda sağlanaçağını düşünmüyorum sadece iletişim uzmanı olmak için burdayım gerisini ben dolduracam kendim çalışmalarım bağımsız akademik çalışmalar öğretmek niyeteyim.”

6) İstikbalinizi nerede görmektesiniz? Bunu kaç yılda gerçekleştirmeyi hedefliyorsunuz?

“Ben Türkiye’yi çok seviyorum ama bu günler iş sağlayan bir ülke olduğunu düşünmüyoruz bende yurtdışında olmak istiyorum çünkü orada hukuki ve sosyal adaleti olduğunu düşünüyorum maddi durumlardan korkuyorum.”

Ek 3. Görüşmelerin Raporu

Suriyeli ve Yabancı Öğrencilerin Sorularının Analizi

Suriyeli ve diğer yabancı öğrencilerin olduğu iki gruba aşağıdaki sorular sorulmuştur: (Birinci kategoride aşağıdaki sorular sorulmuştur)

- *Ülkenizde ailenizle yaşadığınız hayat düzenini anlatabilir misiniz?*
- *Ekonomik durumunuz nasıldı? Açıklar mısınız?*
- *Sosyal ilişkilerinizi (sosyal hayatınızda önemli yer tutan yaşam ilişkileriniz, sohbetler, akrabalarınız/arkadaşlarınız, tartışmalarınız) anlatınız.*
- *Aile bireylerinin (siz, babanız, anneniz, kardeşleriniz) aile hayatındaki rolleri nelerdir?*

Suriyeli öğrencilerin %70'i savaştan önce maddi durumlarının çok iyi olduğunu (kendi evlerine, arabalarına, arazilerine vb. sahip olduklarını) açıklamıştır. Kalan %30'u ise maddi durumlarının orta düzeyde olduğunu (kiracı olarak yaşadıklarını veya kendilerine ait küçük bir eve sahip olduklarını) söylemiştir.

Sosyal ilişkiler hakkında öğrencilerin %75'i aile içinde ve dışındaki ilişkilerinin çok aktif, sosyal ve güçlü (akrabalar ve komşuları ziyaret ve etkinlikler) olduğunu açıklamıştır. Kalan %25'lik kısımdan bazıları şehir dışında yaşadıkları için sosyal hayatlarının sadece komşuluk ilişkisi ile sınırlı olduğunu, bazıları ise kapalı bir aile yapısına sahip olduğundan dolayı sosyal hayatlarının yalnızca yakın akrabaları ile kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ailedeki rollere geldiğimizde, öğrencilerin %55'inin babalarının esnaf, annelerinin ev hanımı olduğu, %45'inin ise babalarının ve annelerinin farklı mesleklerde çalıştığı görülmüştür. Bu kesimdeki öğrencilerin babaları genellikle mühendislik, memurluk gibi mesleklerde çalışırken; anneleri ise öğretmenlik, eczane kalfalığı/çıraklığı, çifçilik gibi meslekleri icra ettikleri saptanmıştır. Gençlerin aile içinde rolleri ise, lise ve orta okul öğrenciliği ile sınırlıdır.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda, tamamı maddi durumlarının ortalama düzeyde olduğunu söylemiştir. İlişkiler hakkındaki soruya ise, %90'ı aile ve akrabalarla ilişkilerinin çok güçlü (aktif ve destekleyici) olduğunu açıklamıştır. Kalan %10'un bir bölümü farklı ülkelerde yaşadıkları için akrabalarıyla ve aileleriyle hiçbir ilişkileri olmadığını, diğer bir kısmı ise aile içinde büyük sorunlar olduğu için (miras sorunu vb.) aileleriyle ilişkilerinin iyi olmadığını belirtmişlerdir. Ailedeki rolleri sorduğumuzda, öğrencilerin %5'i babalarının ölüp annelerin ailelerine yardım etmek için farklı işlerde

çalışıyor olduğunu ifade ederken; %95'i ise babalarının ve annelerinin farklı mesleklerde çalıştığını (ticaret, esnafılık vb.) belirtmiştir.

İkinci soru olarak “ülkenizdeki eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz? (Okulunuzun eğitim düzeyi, yeri, yaptığınız çalışmalar, etkinlikler)” sorusu yöneltilmiştir.

İlk guruba (Suriyeli öğrenciler) bu soru sorulduğunda, öğrencilerin %80'i aldığı eğitimden memnun olup okullarda farklı etkinlikler (spor, kamp, müzik, boyama vb) olduğunu açıklamıştır, 12. sıralı öğrencimiz bu durumu “hocalarımız biraz sertti ve katı kuralları vardı ama bunu takmıyorduk. Çünkü bizim geleceğimiz için yararlı olduğunu biliyorduk.” diye ifade etmiştir. Ayrıca bazı öğrencilerimizin oturduğu bölgeler sorunlu olduğu için okulların durdurulduğunu açıklamışlardır. Kalan Öğrencilerin %20'si eğitim düzeyi normal ve okulların etkinliklerini olmadığını söylemiştir.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda %10'u aldığı eğitimden memnun olmadığını belirtmiş; bazıları ülkelerindeki savaştan dolayı, bazıları ise eğitim sisteminden kaynaklı (okulda sadece Arapça dilinde eğitim olduğu için) sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğrencilerin %90'ı eğitim düzeyinin çok yüksek ve kaliteli (yoğun, ağır) olduğunu söylemiştir. Bazı öğrencilerin memnuniyetinin sebebi okulda birçok dil öğretilmesi olmuştur.

Üçüncü olarak “Ülkenizdeki okulda sosyal ilişkileriniz:

- *Hocalarınızla ilişkileriniz*
- *Okul arkadaşlarınızla ilişkiniz*
- *Ailenizin hocalarınızla ilişkisi*
- *Ailenizin okul arkadaşlarınızla ilişkisi nasıldı?” soruları sorulmuştur.*

Öğrencilerin %30'u hocalarıyla ilişkisinin normal (hoca öğrenci ilişkisi), diğer %70'i ise hocalarıyla ilişkisinin güçlü ve arkadaşça (hocalar anlayışlı olup öğrencilerin arasında şakalaşma vb) olduğunu açıklamıştır.

Öğrencilerin okul arkadaşlarıyla ilişkisi sorulduğunda, %10'u normal olduğunu belirtmiştir (güçlü, samimi derinlik yok). Çünkü bazıları kapalı bir aileden olup geniş çevreye girememiştir. Bazıları ise yabancı bir ülkede okudukları için dışlanmaya uğramıştır.

Ailelerin hocalarıyla ilişkisini sorulduğunda %50'si ilişkilerinin iyi (ailelerin evlatlarını sormak için okullara gidip, hocalarıyla konuşup okulun dışında ortak ziyaretler olduğunu) açıklamıştır. Diğer %50'si ise ilişki olmadığını söylemiştir.

Ailelerin çocuklarının arkadaşlarıyla ilişki konusunda %20'si aralarında hiç ilişki olmadığını söylemiştir, diğer %80'i ise aralarındaki ilişki çok iyi(aileler arasında

ziyaretler vb)olduğunu açıklamıştır.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda %10'u hocalarıyla ilişkisini yüzeysel olduğunu (sadece hoca öğrenci ilişkisi), %90'ı ise hocalarıyla daha samimi ve yakın olduklarını söylemiştir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkisi konusunda %5'i ülkenin dışında yaşadığı için dışlanmaya uğradığını ve arkadaşlarıyla ilişkisi olmadığını, %95'i ise okul arkadaşlarıyla ilişkilerinin çok güçlü olduğunu ve aralarında farklı etkinlikler olduğunu açıklamıştır.

Ailelerin hocalarla ilişkisi konusunda ise %50 oranında ilişki ve iletişim yokken, %50'si ilişkileri (okulu ziyaretler vb.) olduğunu açıklamıştır. Ailelerin çocuklarının okul arkadaşlarıyla ise %50 oranında ilişkisi yokken, %50'si aralarında ziyaret ve iletişim olduğunu açıklamıştır.

Türkiye'ye gelmeden önce ülkenizde oturduğunuz şehirde karşılaştığınız sorunlar nelerdi?

- *Eğitimsel zorluklar*
- *Ekonomik zorluklar*
- *Aile içi zorluklar*
- *Politik sorunlar* (dördüncü soru olarak sorulmuştur).

Bu soru Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %5'i herhangi bir sorunla karşılaşmadığını söylemiştir. %5'i ise farklı ülkede yaşadığından dolayı eğitim süresinde dışlanma ve ayrımcılığa uğradığını söylemiştir. %90'ı ise savaş nedeniyle yaşadıkları temel zorlukların (eğitim durdurmak, maddi durum, korku, güvensizlik, psikolojik baskı gibi) ortaya çıktığını söylemiştir. Altıncı sıradaki öğrenci “Maddi sorun vardı, işler durdu. Psikolojik sorunlar vardı, çünkü ülke içinde başka yerlere göç ettik. Ayrıca hiç güvenlik yoktu, askerler her yerdeydi. Onun dışında ülke içinde yabancılaşmayı hissediyordum. Çünkü mahallemi bıraktım ve tüm arkadaşlarım yurtdışına çıkmışlardı.” diyerek çoğu öğrencinin durumunu özetlemiştir.

Bu soruda yabancı öğrencilerin %10'u hiç sorun yaşamadığını açıklamıştır. %10'u ise kişisel sorunları (gelecekte korkmak, yabancılaşma) olduğunu söylemiştir. Sekizinci sıradaki öğrenci “*Lisedeki son senem zordu, çünkü okulum uzaktı. Arkadaşlarımla kalıyordum orada yabancılaşma hissediyordum*” diyerek sorununu açıklamıştır. Kalan %80'i ise sorunlarının eğitimsel (okul ücretleri, derslerin zorlukları) olduğunu açıklamıştır.

Beşinci soru “*Türkiye’ye gelme sebeplerinizi anlatabilir misiniz?*”

- *Savaş*
- *Ekonomik*
- *Eğitimsel*
- *Diğer*” şeklinde sorulmuştur.

Bu soru iki gruba sorulmuştur. Suriyeli öğrencilerin %10’u eğitimsel ve ekonomi sebepler ile Türkiye’ye geldiklerini söylerken, %90’ı savaş nedeniyle geldiklerini açıklamıştır.

Yabancı öğrencilerin ise %100’ü Türkiye’ye gelme sebeplerinin eğitim olduğunu söylemiştir.

“*Türkiye’ye geliş sürecinizi anlatabilir misiniz?*”

- *Türkiye’ye gelmek için nasıl karar aldınız?*
- *Hangi yolu seçtiniz?*
- *İlk yerleştiğiniz yer neresidir? Orayı seçme nedeniniz nedir?*” (altıncı soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrencilerin %50’si Türkiye’ye yasal yollarla gelirken, %50’si ise yasal olmayan yoları kullandıklarını söylemiştir. Öğrenciler Adana ve Mersin’i yerleşmek için seçmiştir. Bu illeri seçme sebebi olarak %20’si iş durumunu gösterirken, %80’i ise bu şehirlerde tanıdıkları oldukları için tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Yabancı öğrencilerin Adana’da yerleşme sebepleri okulu burada kazanıp yeni bir kültürü tanımak iken, okulu seçme sebepleri ise sıralamasının yüksek olmasıdır.

“*Adana’ya geldiğinizde ilk karşılaştığınız sorunları anlatabilir misiniz? Başlangıçta karşılaştığınız sorunlardan hala devam eden sorunlar varsa, açıklayınız.*”

- *Ekonomik,*
- *Dil sorunu,*
- *Sosyal ve Kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar*
- *İkamet sorunları, sosyal sisteme dahil olma v.s...?” (yedinci soru olarak sorulmuştur)*

Suriyeli öğrenciler Türkiye’ye geldikten sonra dil, iletişimsizlik, iş, psikolojik, maddi, ikamet, eğitim, yabancılaşma, uyum sağlamak gibi sorunlar yaşamıştır. Bu durumun daha iyi açıklanması adına birkaç öğrencinin yanıtı aşağıda sunulmaktadır.

Birinci sıradaki öğrenci: “*Türkiye’ye geldikten sonra küçük yaşta çalışmak zorunda kaldım. O zamanlarda Türk iş sahipleri Suriyeliler’in çalışmaya ihtiyaçları olduğunu biliyor ve bizi düşük ücretlerle çalıştırıyorlardı. O zaman benim günlük kazancım 10 TL*

idi. Ayrıca iş sahipleri bizi çok kabul etmiyorlardı. Hep “Neden ülkenize dönmüyorsunuz? Orada savaş yok.” şeklinde baskı kuruyorlardı.” diyerek iş sorunu açıklamıştır.

İkinci sıradaki öğrenci: “Karşılaştığım sorunlar dil ve halkla entegrasyon. Eskiden yaşadığım ülke kapalıydı. Ben orta seviyede bir açıklığı tercih ederim, yani ne kapalı ortamı ne de açık ortamları severim. Türkiye’de yaşam tarzımı da kendime göre ayarladım, yani ilkelerime göre çevremi oluşturmaya çalıştım. Örneğin orada erkek kız karışık ortamlar yasaktı, burada ise normal. Ben de bu konuda daha dikkatli olmaya çalışıyorum, kız arkadaşlarla ilişkilerden uzak durmaya çalışıyorum.” diyerek uyum sorununu anlatmıştır.

Dördüncü sıradaki öğrenci: “İlk geldiğimde odamdan çıkmıyordum, yaklaşık bir yıl psikolojik sorunlar yaşadım. Başta dili kabul etmiyordum. Her şey yeniydi: insanlar, dil, ülke... Bu süreçte sadece evde durup kitaplar okuyordum ve dışarıdaki hayatı kabul etmiyordum. Ailem odama girdiğinde ya namaz kıldığımı ya da kitap okuduğumu görüyorlardı. Bu kez ailem benim için üzülüp kitaplarımı sakladılar, ben de gizlice onlarını bulup tekrar alıyordum. Bence durumum toplumu kabul etmemekten ziyade Adana’da ilk oturduğumuz mahallenin kötü olmasıyla ilgiliydi. Oradaki insanlar Kürtlerdi. Davranışları farklıydı yani mesela kapıyı vurmada evimize giriyorlardı. Ayrıca şalvar gibi giydikleri kıyafetleri bana çok garip geliyordu. Ben de o dönemde tüm Türkiye’nin bu mahalleye benzediğini düşündüm.” şeklinde anlatarak kültür, uyum sağlamak ve psikolojik anlamdaki sorununu açıklamıştır.

Bu soru yabancı öğrencilere sorulduğunda, Türkiye’ye geldiğinde dil, iletişim, ekonomi, uyum sağlama, kültür gibi sorunlar ile karşılaşıldığı cevabı alınmıştır. Sorunların daha iyi açıklanması adına birkaç öğrencinin yanıtı aşağıda sunulmaktadır.

Birinci sıradaki öğrenci: “İlk karşılaştığım sorunlar maddi sorunlardı. Aldığım burs bana yetmiyordu. Onun dışında kültür değişikliği sorunu yaşadım. Ben kapalı bir toplumdaki açık bir topluma geldim. Örneğin eğitim konusunda tüm okuduğum okullarda erkek hocalar vardı ben de bu duruma alıştım. Burada ise bayan hocaların varlığına alışamadım bayan hocalardan utanıp korkuyorum. Yani ben daha önce hiç kızlarla konuşmadım. Hatta sınıfta sadece erkek arkadaşlarımla vakit geçiriyordum, kız arkadaşlarıma yaklaşıyorum.” diyerek kültür sorununu açıklamıştır.

Dördüncü sıradaki öğrenci: “Yurt sorunum vardı, odada çok kalabalıktık. Ayrıca dil sorunlarımız vardı. Bir sürü şey yapmak istiyordum ama dilden dolayı yapamıyordum. Bazen eski yabancı arkadaşlarımdan yardım istiyordum ama onlara her zaman zahmet

vermek istemiyordum. Aynı anda yabancılaşma ve yalnızlık hissediyordum.” diyerek uyum sağlama sorununu açıklamıştır.

“Üniversiteye girmeden önce eğitim sürecinizi anlatabilir misiniz?

- Nasıl ve nerede başlangıç yaptınız
- Girdiğiniz sınavlar
- Kazandığınız bölüm
- Okulunuzun düzeyi” (Sekizinci soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrenciler üniversiteye girmeden önce birkaç sene okuyup açık lise eğitimi, standart Suriyeli sınav ve YÖS gibi sınavlara girmiştir. Aynı sırada Türkçe eğitimi almıştır. Bunu daha iyi açıklamak için, birinci sırada öğrenci, “İlk geldiğimizde eğitim konusunda hiç bilginiz yoktu. Bu nedenle birkaç sınava girdik. İlk olarak standart Suriye sınavına girdik, ondan sonra dil öğrendim, ondan sonra YÖS sınavına girdim. Kazandığım bölümü çok seviyorum, eğitim düzeyinden çok memnunuz.” diyerek durumu anlatmıştır. Öğrencilerin %90’ı aldığı eğitimden memnun olurken kalan %10’u eğitim düzeyinin yüzeysel kaldığını ve yeterli olmadığını söylemiştir.

Yabancı öğrencilere sorulduğunda hepsi üniversite hazırlığını ülkelerde yapıp Türkiye’ye geldiklerini ifade etmiştir. Geldikten sonra dil kursuna başlayıp Türkçe öğrenmiştir. Bölümleri sorulduğunda %20’si zorla okurken, diğer %80’i severek okuduklarını söylemiştir. Eğitimden memnuniyet konusunda %25’i eğitim düzeyini yeterli bulmayıp yüzeysel görürken, %75’i gayet memnun olduklarını söylemiştir.

“Eğitim almakta olduğunuz Çukurova Üniversitesinde karşılaştığınız sorunlarını anlatabilir misiniz?

- Ekonomik sorunlar
- İletişim sorunları
- Dil sorunları
- Dışlanma sorunları
- Diğer sorunlar” (Dokuzuncu soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrenciler dil, maddi, iletişim, dışlanma, ayrımcılık, yabancılaşma gibi ortak sorunlar yaşamıştır. Bunları açıklamak adına, bazı öğrencilerin yanıtları aşağıda sunulmaktadır.

Birinci sıradaki öğrenci: “Bölümümde sayımız çok azdı. Sadece 10 kişiydik. Onlardan altısı Suriyeliydi. Okulda sorunumuz hocalarımızla iletişim kurma sorunuydu. Başta yaşadığımız savaş olaylarını merak edip sorular soruyorlardı ama anlattıklarımıza inanmayınca biz rahatsız oluyorduk. Onun dışında arkadaşlar arasında sorunlar çıkmaya

başladı, çünkü aramızda rekabet vardı. Kimin daha yüksek not alacağına dair sınıf ve ders rekabeti içindeydik. Bu tartışmalar ve rekabetler daha çok Suriyeli öğrencilerin aralarında oluyordu. Dil sorunu benim için çok büyük bir sorundu. Hocaların konuştuklarını tamamiyle anlıyordum ama dil yüzünden onlarla hiç iletişim kuramıyordum. Benim için çok büyük bir stresi, hatta hocalardan biri bana ‘Madem Türkçen iyi değildi, nasıl dil sınavından geçtin? Dil bilgini yeniden tekrar etmen gerekiyor.’ demişti. O olaydan sonra ayrılmayı düşündüm fakülteden ama aileme hayal kırıklığı yaşatmayı istemedim. Okuldan soğuyup okulu ihmal edip dışarıdaki işe odaklanmaya çalıştım. Hatta o dönemde bir derste devamsızlıktan kaldım.”

Dokuzuncu sıradaki öğrenci: “Dil sorunu çok büyüktü, hocalarımı hiç anlayamıyordum. Bir kez bir hocaya gidip bölümde zorlandığımı anlattım, o da bana nasihat vermektense beni azarlamaya başladı. ‘Sen nasıl girdin buraya? Dilin yetmiyor, git baştan Türkçe öğren!’ dedi.”

Onuncu sıradaki öğrenci: “İlk sorun dildi, onun dışında 1. sınıftayken bir olay yaşadık. Derste hoca herkese kızdı, öğrencileri azarlamaya başladı. Ondan sonra ‘Şimdi ikinci gruba, Suriyeli öğrencilere gelelim.’ dedi. Tavırları değişti, sert konuştu. O zaman çok kötü hissettim. Türk arkadaşlarımızdan da rahatsız oluyorduk. Bize not vermiyorlardı ve onlardan yüksek notlar aldığımızda, ‘Neden bizden daha yüksek notlar alıyorsunuz?’ diyorlardı.”

On dokuzuncu sıradaki öğrenci: “Dil zorlukları, kabul edilmeme sorunu ile karşılaştım. Mesela bir kez ders esnasında Suriye konusu açılıp olumsuz bir şekilde konuşuldu. Ülkemizdeki savaşı ve ülkemizi bırakmamızın sebebini anlamıyorlar. Bize ‘Ülkenizi neden bırakıp kaçtınız?’ dedikleri zaman rahatsız oldum.” (Gördüğün ayrımcılığı biraz açıklar mısın?) “Oransal olarak dışlayıcı hareketlerin %40’ı hocalar, %60’ı Türk öğrenciler tarafından uygulanıyor. Hatta fark ettim ki Türk hocalar ve öğrenciler, diğer ülkelerden gelen öğrencilerle Suriyeli öğrencilere göre daha samimilerdi.”

Aynı soru yabancı öğrencilere sorulduğunda dil, ayrımcılık, iletişim gibi sorunlar öne çıkmıştır.

Birinci sıradaki öğrenci: “İlk olarak dil bir sorundu, dersleri anlayamıyordum. Onun dışında ayrımcılığa uğradım. Yabancı olduğum için hocalarım Suriyeli olduğumu düşünüyorlardı ve ona göre davranıyorlardı. Bir defasında sunum yapıyorken bana ‘Arap mısın?’ dediler. Konuşurken yanlış yaptım, bana tüm öğrencilerin önünde gülmeye başladılar. Ayrıca sunum için bana yeterli zaman vermediler.”

Yedinci sıradaki öğrenci: *“Dil sorunlarından dolayı iletişimsizlik vardı. Onun dışında arkadaşlarımla mimikleri farklı geliyordu bana. Örneğin ülkemde bir mimik başka bir anlama gelirken, burada ise başka şekilde anlaşıyordu. En büyük karşılaştığım mimik ve jest anlaşmazlığı, "evet" ve "hayır" anlamında kafa sallama jestiydi. Diğerleri ise, kültürümde ellerle “çokluğu” göstermek için yapılan jestin Türkiye’de argo olmasıydı.”*

“Türk vatandaşlığını aldınız mı?

Aldıysanız:

- Size faydası oldu mu?

Almadıysanız, neden?

- Motivasyonunuz neydi?” (Onuncu soru olarak sorulmuştur.)

Suriyeli öğrencilere vatandaşlığı sorulduğunda %40’ı Türk Vatandaşlığı almışken, %60’ının Türk Vatandaşlığı almadığı görülmüştür. Vatandaşlık alanlar ve almayanların motivasyonlarını iş bulmak, istikrarlı olmak, seyahat etmek, bir yere ait olmayı hissetmek gibi etkenler oluşturmaktadır.

Detaylar için birkaç öğrenci yanıtlarını aşağıda verilmiştir.

Birinci sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlık almadım ama başvuruda bulundum. Motivasyonum da bu ülkede istikrarlı olmak ve ailemin geleceği gibi faktörlerdi. Vatandaşlığın faydaları çok fazla. Örneğin emekli olduktan sonra avantajları var ve şehirler arasında seyahat etmek daha mümkün oluyor.”*

Dördüncü sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlığı aldım. Bana ev kiralama, su ve internete başvurma konularında faydası oldu. Ben şimdi vatandaşlığın sorumluluğunu taşıdığımı hissediyorum. Yani onu geliştirmeye çalışacağım. Eğitimle beraber ülkenin geleceği için güzel ve faydalı yatırım programları yapabilirim.”*

On dokuzuncu sıradaki öğrenci: *“Vatandaşlığa başvurdum. Seyahat iznine faydası oluyor. Ayrıca geçici kimliğimden utaniyorum, çünkü şekli farklı. Suriye kimliğim de olmadığı için kendimi bir yere ait hissedemiyorum. Artık aidiyet hissetmek istiyorum.”*

Aynı soru yabancılara sorulduğunda %50’si vatandaşlığı almak istediklerini, çünkü iş, ayrımcılık, güvenlik gibi konularda faydalı olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak ikinci sıradaki öğrenci, *“Almak isterim. Motivasyonum pasaport işimi kolaylaştıracağını düşünüyor olmam. Onun dışında iş bulmak ve idari işlerimi kolaylaştırmak için, ayrıca ayrımcılığı azaltmak için de. Çünkü buna maruz kaldım. Örneğin, bir toplantıdaydım. Oradaki kişilerden biri, ülkeler konusu açıldığında ve benim Cezayir’den olduğumu öğrendiğinde bana ‘Siz İranlılar gibisiniz. Ülkenizde daha*

kapalı oluyorsunuz. Ve bizim Türk olarak kapalı kızlar hakkında bir düşüncemiz var; kapalı kızların düşünceleri de başları gibi kapalıdır.’ dedi. Ben de onunla tartışmak istemedim. Çünkü ne konuşsam hiç yararı olmayacaktı.” ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin kalan %50’si ise vatandaşlığı almayı düşünmediklerini, çünkü faydalı olmadığını ve okulu bitirdikten sonra ülkelerine dönmek istediklerini belirtmişlerdir.

Suriyeli Yabancı ve Türk Öğrencilerin Sorularının Analizi

Üç gruba aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1) *Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede (yabancı/Türk) arkadaşlarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?*

2) *Okul içinde:*

3) *Sosyal alandaki birliktelikler?*

- *Ortak eğitim çalışmalarınız?*

Okul dışında:

- *Sosyal alandaki birliktelikler?*

- *Ortak eğitim çalışmalarınız?*

Bu soru Türk öğrencilere sorulduğunda %35i yabancı öğrencilerle ilişkilerinin çok yüzeysel olduğunu açıklamıştır. Özellikle okulun dışında, bunu açıklamak için ikinci sıradaki öğrencinin açıklaması göstermektediriz “*Dışarıda fazla sosyal ilişkilerimiz yoktu çünkü ne kadar yakın olsam da dışarıdan gelen biri her zaman güven problemi yaşıyor, güven problemi olduğu için davet edildiği her yere gelmiyorlardı.*”

Diğer %65i ise yabancı öğrencilerle ilişkileri çok samimi olup okulun içinde ve dışında aralarında ortak etkinlikler olduğunu açıklamıştır, bunu açıklamak için birinci ve beşinci sıradaki öğrencilerin açıklamaları göstermektediriz:

“Açıkkası okulun dışında sosyaliz oturup sohbet ediyoruz, yabancı dil bildiğim için anlamakta zorluk çekmiyorum, okul içinde de iyi anlaşıyoruz kendi ülkelerinin kültürleri hakkında bilgi sahibiyim, ayrıca onlarda Adana’da birkaç yıl yaşadıkları için alışmışlar, artık sosyalleşebiliyorlar”.

“Okul içinde ve okul dışında samimi ilişkimiz vardı ama en çok okul içinde buluşuyoruz oturup sohbet ediyorduk. Yabancı arkadaşlarım derslerde, sınavlarda zorladıklarında ben de onlara yardım etmeye çalışıyordum, birlikte konferansalar ve sunumlar yapıyorduk, okulun dışında ise bazen buluşuyorduk sohbet ediyorduk. Hâlâ görüştüğüm yabancı arkadaşlarım var.”

Bu soruyu diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda %30'u Türk öğrencilerle ilişki olup ortak çalışmalar ve yardım olduğunu söylemiştir, diğer %70'i ise Türk öğrencilerle ilişkileri çok yüzeysel olup farklı dil ve kültürden dolayı onlara yaklaşamadıklarını açıklamıştır, bunları detaylı açıklamak için birinci sıradaki öğrencinin yanıtı sunmaktayız.

“Türk arkadaşlarımla ilişkim çok yüzeysel çünkü onlar çok açıklar ve onların davranışları bana uymuyordu. Örneğin onlar kız erkek olarak oturuyorlar bende rahatsız oluyorum ayrıca okulun dışında içki partileri oluyor bende bu ortamlardan hoşlanmıyordum. Yabancı arkadaşlarıma daha yakınlım çünkü kültürlerimiz ve dilimiz aynı onlarla hem okulun içinde hem de okulun dışında vakit geçiriyorum”.

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %70'i Türk öğrencilerle ilişkisinin çok yüzeysel olup, Suriyeli ve diğer ülkelerden gelen öğrencilerle ilişkisinin ise daha samimi olduğunu açıklamıştır, bunu detaylı olarak 9, 18, 19. sıradaki öğrenciler açıklamıştır:

“Genel olarak ilişkimiz yüzeysel, sadece okul içinde onlardan Kürt ve Arap kökenli arkadaşlar var, en çok onlarla samimiydim. Türk arkadaşlarıma yaklaşmaya çalıştım ama onlardan tepki görmeyince vaz geçtim yani onların yanına birkaç kez gidip konu açmaya çalıştım ama onlar benimle samimi değillerdi biraz kapalılardı”.

“Genelde Türk arkadaşlarımla ilişkim iyiydi. Onlar anlayışlılardı ama yabancı arkadaşlarımla daha samimiydim. Okulun içinde onlarla yakınlaşmaya çalıştım ama biraz dışlandım, bunun sebebi dilimin eksik olması. Yanlış konuştuğumuzda yabancılar olarak bizimle dalga geçiyorlardı. Okulun dışındaki Türk arkadaşlarımla iletişimimiz yok. Ama Suriyeli arkadaşlarımla iletişimim var, birlikte etkinlikler yapıyoruz”.

“İlişkim çok samimi değil yani yabancı arkadaşlarıma daha yakındım, hatta bir şeyi fark ettim: bir şeye ihtiyacım olduğunda Türk arkadaşlarım bana yardım etmeyip diğer yabancı arkadaşlara yardım ediyorlardı. Yani derste bir şeye takıldığımızda ya da bir nota ihtiyacımız olduğunda Türk arkadaşlarımız bize yardımcı olmuyorlar fakat diğer ülkelerden gelen arkadaşlarımız Türk arkadaşlarımızdan aynı şeyi istediğinde Türk arkadaşlarımız onlara yardımcı oluyorlardı”.

Diğer %30'u ise Türklerle ilişkisi çok samimi olup aralarında ortak etkinlikler olduğunu açıklamıştır, bunu detaylı olarak 7. sıradaki öğrenci açıklamakta:

“Türk arkadaşlarımla ilişkim iyi, hatta Suriyeli arkadaşlarımla olan ilişkimden daha güçlüydü, bunun sebebi belki örtülü olmayıp kendilerine benzememi görmeleriydi”.

Eğitim almakta olduğunuz Çukurova üniversitede hocalarınızla ilişkinizi anlatabilir misiniz?

Okul içinde:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?

Okul dışında:

- Sosyal alandaki birliktelikler?

- Ortak eğitim çalışmalarınız?(ikinci soru)

Bu soruyu Türk öğrencilere sorulduğunda %10'u hocalarla ilişkisi yüzeysel olduğunu anlatmıştır diğer %90'ı ise hocalarıyla ilişkisi çok samimi ve arkadaşça ilişkisi olduğunda açıklamıştır, detaylı olarak 1. ve 5. sıradaki öğrencilerin açıklamıştır:

“Gayet iyi hem hoca öğrenci ilişkisi olarak samimiyettimiz vardı. Aynı zamanda arkadaş gibi olduğum hocalarım bulunmakta, özel hayatımda normal insani ilişkileri içinde arayıp soran görüştüğüm konuştuğum hocalarım var, belli bir akademik konu hakkında çalıştığım zaman konuya hakim hocalarımla iletişime geçip onlardan fikirlerini tavsiyelerini alıyorum. Yani hem akademik hem insani anlamda iletişim kurmaktayım”.

“Bizim hocalarımız iyilerdi, biz rahatça kendimizi ifade edebiliyorduk, ve kolayca iletişim kurabiliyorduk ama aslında bir şey düşünüyorum, hocalarımızın çoğunluğu yabancı dili kullanmadığı için yabancı arkadaşlarımız için dersler ve sınavlar sorun olabiliyordu bazı hocalarımız sınavlarda İngilizce yazmaya izin veriyordu âmâ bazıları izin vermiyordu benim gördüğüm yabancı öğrenciler için Türkçe yazmak hem süre sıkıntısı hemde anlaşılammaya yol açıyordu”.

Diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda %10'u hocalarla ilişkisi iyi olmayıp terslik gördüğünü açıklamıştır, bunu detaylı olarak 5. ve 8. sıradaki öğrenciler açıklamıştır.

“Hocalarımla ilişkim çok yüzeyseldir. Bazıları sert davranıyorlar. Bir gün bir hocamız derste Türkiye hakkında konuşmaya başladı. Dersimiz ise genel bir dersti yabancı arkadaşım ona gidip hocam anlattıklarınız Türkiye'ye özel bilgiler, bize çok yararlı olmuyor dedi. Hoca da ona “Eğitim almak için buraya neden geldin o zaman?” dedi”.

“Genel olarak ilişki çok yüzeysel, hocalarımla ilk tecrübem zordu, bir defa okulun sistemini anlamak için arkadaşımınla beraber bir hocaya gittik o hoca genelde öğrencilerle sert ve sorunları olduğunu bilmiyordum bize yardımcı olmadı o olaydan sonra genelleme yaptım ama sonra diğer hocaları tanıdıkça genellemeyi kaldırabildim”.

Diğer %90'i ise hocalarıyla çok samimimi ve arkadaş olduğunu açıklamıştır, detaylı olarak 3. Sıradaki öğrenci açıklamıştır:

“Onlar çok yardımcı oldular hatta bazıları dil konusunda yardım olmaya çalışmışlardı örneğin bazıları bize İngilizce kaynaklar verdiler”.

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %40'i hocalarıyla ilişkisi çok samimimi ve güçlü olduğunda açıklamıştır, 4. Sıradaki öğrenci şöyle açıklamıştır.

“Genel olarak hocalarım çok düşünceliler, bir defa doğum günümde bir hoca bana mesaj gönderdi geri dönüş yaptım, hocamla bugüne kadar iyi bir ilişkimiz bulunmaktadır”.

Öğrencilerin %50'si hocalarıyla ilişkisinin çok yüzeysel olup onlarla konuşmaktan çekindiğini söylemişlerdir, bunu 2. Sıradaki öğrenci açıklamıştır:

“Hocalarıyla konuşmaktan korkuyordum çünkü dile hâkim olamadım. Genel olarak onlarla ilişkim yüzeyseldir”.

Kalan %10'u ise hocalardan ters davranışlar görmüştür onu detaylı olarak 20. sıradaki öğrenci şöyle açıklamıştır:

“İlişkimiz yüzeysel ama bir sorunumuz var, hoca genelleme yapıyor, yani yabancı bir öğrenci yanlış yaptığında tüm yabancı öğrencileri azarlıyorlar. Hocalarımız çok bilgililer, bazıları başta ayrımcı davranıyorlardı. Yani bizim yabancı olduğumuzu öğrendikten sonra bize sert davranmaya başladılar. Örneği uygulama derslerinde biz yanlış yaptığımızda ses tonu veya ders notu gibi araçlar kullanarak sert bir şekilde bizi uyarıyorlardı. Türk arkadaşlarımı uyardıklarında ise normal, sakın bir şekilde uyarıp not veriyorlardı”.

Üniversite dışı ortamlarda farklı sorunlar yaşıyor musunuz? Varsa anlatabilir misiniz?

- Sizin için okulda daha az sorun, okul dışında daha çok sorun var mıdır?(üçüncü soru)

Bu soruyu Türk öğrencilere sorulduğunda okulun dışındaki (maddi, iletişimsizlik, aileden uzak durma) gibi sorun yaşadıklarını açıklamıştır, ve bu sorunlar okuldan daha büyük olduğunu söylemiştir.

Bu soruyu diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda %5'i okul içindeki sorunlar “dışındakiden daha büyük olduğunu açıklamıştır, 6. sıradaki öğrenci bunu şöyle açıklamıştır:

“Biz burslu öğrenciler olduğumuz için okulun dışında sorunlar yok sayılır çünkü avantajları var, yurt ve maaş vb., bizim için okulun içinde sorunlar daha çok olur dersler

eğitim yoğunluğu gibi”.

Diğer %90’ı ise okul içindeki sorunlar dışındakiden daha küçük olduğunu açıklamıştır, örnek(maddi, ayrımcılık, yurt) gibi sorunları yaşamıştır, bunları açıklamak için 1. ve 8. Sıradaki öğrencilerin yanıtları sunmaktayız:

“Okulun dışındaki sorunlarım daha çok. Örneğin yurt ve maddi sorunla. Yurtlarda da ayrımcılık var, yabancı öğrencilere hiç saygılı davranmıyorlar. Bir olay yaşadım, odamda bir tütsü yaktım güvenlik çıktı sigara yaktığımı sanmış, bende açıklama yaptım ama o bağırmaya başlayıp beni tehdit etmeye başladı, sen yabancısın buradaki kurallara uymak zorundasın yoksa bursunu kestiririm dedi”.

“Okul dışındaki sorunlarım daha çok. Örneğin ayrımcılığa uğradım, okulun dışındaki ortamlarda benim Suriyeli olduğumu sanıp sert davranıp sonra Moritaniye’den geldiğimi öğrendikten sonra davranışları değişiyordu. Antalya’dan Adana’ya gelirken otobüse bindim orada asistan vardı herkese su dağıtmıştı ve bana vermedi sonra onu çağırdığımda Suriyeliler hakkında bir şeyler demeye başladı bende kızıp ona Suriyeli olmadığımı söyledim yüzü değişti otobüstekiler benim tarafımdaydılar onu suçladılar”.

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %25’i okul içindeki sorunlar dışındakiden daha büyük olduğunu açıklamıştır, örnek dersler yoğunluğu, iletişimsizlik, dil ve ayrımcılık gibi sorunlar, bunu açıklamak için 19. sıradaki öğrencinin yanıtı sunmaktayız:

“Bence okulun içindeki sorunlar daha büyük oluyor. Örneğin okulun içinde ayrımcılığa uğrarsan okulu değiştirip ondan uzaklaşamazsın. Okulun dışında ayrımcılığa uğrarsan ondan uzaklaşıp kısa sürede olayı unutabilirsin. Ama okul içinde aynı sorunu yaşarsan bazen 4 yıl boyunca onunla yaşamak zorunda kalabilirsin”.

Diğer %75’i ise okulun dışındaki sorunlar daha büyük olduğunu açıklamıştır, örnek(iş arama, yurt, istismar, ayrımcılık), bunları açıklamak için 1,2,4,6. sıradaki öğrencilerin yanıtları sunmaktayız:

“Yurt sorunu yaşadım, kaldığım yurt İslami bir yurttu ama hiç iyi değildi, çok uzaktı ve benim için işkenceydi, bir dönem kaldım ama sanki bir yıl gibiydi, ucuz olduğu için onu seçtim. Katı kuralları vardı mesela yurda son giriş saati 8’ di. Bunun dışında bizi bazı İslami oturlara zorla dâhil ediyorlardı. Yemeği iyi değildi. Müdürü çok sertti, örneğin odalara girdiğinde yatağın düzgün olmadığını üzerinde bir şey olduğunu gördüğünde çöpe atıyordu. Evlerde kalmaktan korktum bu nedenle yurttan kalmayı seçtim”.

“Okulun dışındaki sorunlar içindekinden daha çok bence. Örneğin Türk vatandaşları ile Suriyeliler arasındaki iletişimsizlik ya da istismar sorunları (Suriyelilerin dil bilmemelerinden faydalanıp ürünlerin onlara pahalı fiyatlarla satılması ve bu nedenle kavgalar çıkması”.

“Okulun dışındaki sorunları daha çok buluyorum. Toplum olarak bizi kabul etmeyip dışlayıcı davranmaktalar. Örneğin idari işlerimizi yaptırmaya gittiğimizde Türkçe konuşurken hata yaptığımızda “Sen Türkçe bilmiyorsun, git tercümen getir.” Diyorlar”.

“Halkın bizim hakkımızda önyargıları var, ülkemizi neden bırakmak zorunda kaldığımızı ve çıkan savaşı anlamıyor, bizim olanları düzeltmeye çalıştığımıza inanmıyorlar”.

Geleceğe dair planlarınız, amaçlarınız nelerdir? Mezun olduktan sonra neler yapmayı istiyorsunuz ya da planlıyorsunuz? Mezuniyet sonrası kaygılarınız var mı?(dördüncü soru)

Türk öğrencilere sorulduğunda gelecekte bazıları yüksekisansa devam etmek isterken diğerleri meslekleri iyi yapmak istediklerini söylemiştir, kaygılarına iş bulmama ve atanmama gibi.

Diğer ülkelerden gelen öğrencilere sorulduğunda (iş bulmak, yüksekisansa devam etmek, ülkelerine dönmek)gibi planları vardı.

Suriyeli öğrencilere sorulduğunda gelecekte(yurtdışına çıkmak, yüksekisansa devam etmek, iş bulmak)gibi planları var, kaygıları ise (iş bulmamak, dile hakim olmamak, okulda paşarılı olmamak). Kaygılar hakkında farklı bir yanıt alıp burada sunmaktayız:

“Kaygım gelecekte benimle evlenecek kişinin çalışmama ve okumama izin vermemesi. Türkiye’ de kadın hakları var ama bizim toplumumuz doğu toplumdur, kültürleri farklıdır. Toplumu bu konularda devlete şikâyet edemem çünkü benim yetiştirildiğim ilkelere göre şikâyet etmem ayıp olur. Yani benim gelecekteki eşim eğitim ve çalışma haklarımı tanımazsa onu şikâyet edemem”.

İstikbalinizi nerede görmektesiniz? Bunu kaç yılda gerçekleştirmeyi hedefliyorsunuz? (beşinci soru)

Bu soruyu Türk öğrencilere sorulduğunda çoğu istikballeri Türkiyede olacağını düşünürken diğerleri ise yurtdışına çıkacaklarını diliyorlar.

Bu soruyu yabancı öğrencilere sorulduğunda %90’ı istikballeri iş ve eğitim için yurtdışında görürken kalan %10’u ülkelerinde görüyorlar.

Bu soruyu Suriyeli öğrencilere sorulduğunda %15'i yurt dışında iyi fırsat bulurlarsa gideceklerini söylemiştir, kalan %85'i ise Türkiye'de kalıp burada hayatı kurmaya düşünürler, onun sebebi açıklamak için öğrencilerden bir kaç yanıt alıp aşağıda sunmaktayız:

“Türkiye dışı çıkmayı hiç istemiyorum, burada istikrarlı olup buradaki gelenek ve görenekleri öğrenip kalmak istiyorum. Yurt dışına çıksam da sadece seyahat için çıkarım”.

“Büyük ihtimalle Türkiye’de kalırım buraya alıştığımız için. Buradan eğitim aldım, buranın kültürünü anladım. Ayrıca burada aile ve arkadaş çevrem oluştu. Aksi halde başka ülkede büyük bir fırsat bulursam oraya gidebilirim”.

“Türkiye’de kalmak istiyorum. Buradaki hayat tarzı bize daha yakın dini açıdan. Örneğin Avrupa’ya gitsek ezan sesi bile duymayabiliriz. Ayrıca buradaki kültür bizim kültürümüze çok yakın (neden) ama kalacağım süreyi bilmiyorum, hayatım boyunca olabilir”.

“Suriye’deki sorunlar çözülene kadar Türkiye’de kalmayı düşünüyorum çünkü aile kurmak için Türkiye’nin uygun bir ülke olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımı yetiştirmek için dini bir ortam olduğunu düşünüyorum. Burada dinlere kimse karışmıyor ve camiler bulunuyor mesela. Bunun dışında iş ve çalışma konusunda da Türkiye’yi kendime uygun buluyorum”.